

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BİYOLOJİ EĞİTİMİ

ORTAOKUL ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİNİN ORGAN BAĞIŞI
VE NAKLİ KONUSUNDAKİ TUTUMLARININ İNCELENMESİ

ERCAN PEHLEVAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Jüri Üyeleri : **Dr. Öğr. Üyesi Fatma PELİTOĞLU (Tez Danışmanı)**
 Prof. Dr. Mustafa Sabri KOCAKÜLAH
 Doç. Dr. Nalan AKKUZU GÜVEN

BALIKESİR, OCAK - 2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

Ercan PEHLEVAN tarafından hazırlanan “ORTAOKUL ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİNİN ORGAN BAĞIŞI VE NAKLİ KONUSUNDAKİ TUTUMLARININ İNCELENMESİ” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 22 Ocak 2020 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği ile Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Biyoloji Eğitimi YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Fatma PELİTOĞLU
Balıkesir Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Mustafa Sabri KOCAKÜLAH
Balıkesir Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Nalan AKKUZU GÜVEN
Dokuz Eylül Üniversitesi

İmza

Jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş olan bu tez Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca onanmıştır.

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Necati ÖZDEMİR

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak tarafımda hazırlanan “**Ortaokul Öğretmen ve Öğrencilerinin Organ Bağışı ve Nakli Konusundaki Tutumlarının İncelenmesi**” başlıklı tezde;

- Tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Kullanılan veriler ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tüm bilgi ve sonuçları bilimsel araştırma ve etik ilkelere uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Ercan PEHLEVAN
(imza)

ÖZET

**ORTAOKUL ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİNİN ORGAN BAĞIŞI VE NAKLİ
KONUSUNDAKİ TUTUMLARININ İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ERCAN PEHLEVAN
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BİYOLOJİ EĞİTİMİ
(TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ FATMA PELİTOĞLU)
BALIKESİR, OCAK – 2020**

Bu çalışmanın amacı; Ortaokul öğretmenlerinin ve öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını belirlemek için tutum ölçeği geliştirmek ve ortaokul öğretmen ve öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını belirlemektir. Araştırmada ortaokul öğretmenlerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları ile cinsiyet, hizmet yılı ve branşı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları ile cinsiyet ve sınıf düzeyi arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak Ortaokul öğretmen ve öğrencileri için, araştırmacı tarafından geliştirilen “Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Öğrencilerle yapılan çalışmada, Manisa ili Akhisar ilçesinde 2017 - 2018 Eğitim - Öğretim yılında bir devlet ortaokulunda, öğrenim gören 260 7. sınıf öğrencisi ile pilot uygulama, 5 ve 8. sınıfta öğrenim gören 516 öğrenci ile ana uygulama gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerle yapılan çalışmada, Akhisar ilçesinde görev yapan 400 öğretmen ile pilot uygulama ve 267 öğretmen ile ana uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılmış olup, tarama modeli kullanılmıştır. Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinin pilot uygulaması 400 öğretmene, Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinin pilot uygulaması 260 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda; 30 maddeye indirgenen öğretmenlere ait ölçek formunun son hali 267 ortaokul branş öğretmenine, 24 maddeye indirgenen öğrencilere ait ölçek formunun son hali 516 öğrenciye uygulanmıştır. Veri analizinde SPSS 17.00 paket programı kullanılmıştır. Çalışmanın ölçek geliştirme aşamasında veriler üzerinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Tutum ölçekleri ile elde edilen verilerin analizi ise non-parametrik analiz tekniklerinden Kruskal- Wallis ve Mann-Whitney U testleri, parametrik analiz tekniklerinden t testi kullanılmıştır. Tutum ölçekleri üzerinde yapılan analizler sonucunda öğretmen tutum ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik kat sayısı 0.899, öğrenci tutum ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik kat sayısı 0.804 olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları ölçmeye yönelik; öğretmenler için, 30 maddeden oluşan 7 faktörlü ve öğrenciler için 24 maddeden oluşan 5 faktörlü geçerli ve güvenilir tutum ölçekleri geliştirilmiştir. Ölçekten elde edilen diğer bir sonuç ise, öğretmenlerde cinsiyet, branş ve hizmet yılı gibi faktörlerin öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarına etki etmediği, öğrencilerde ise cinsiyet ve sınıf düzeyinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarına etki ettiği belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Organ bağışı, organ nakli, beyin ölümü, tutum ölçeği
Bilim Kod / Kodları : 11401 Sayfa Sayısı : 117

ABSTRACT

**INVESTIGATION OF THE ATTITUDES OF SECONDARY SCHOOL
TEACHERS AND STUDENTS ON ORGAN DONATION AND
TRANSPLANTATION
MASTER THESIS
BALIKESİR UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE MATHEMATICS AND
SCIENCE EDUCATION DEPARTMENT
EDUCATION OF BIOLOGY
(SUPERVISOR: ASSIST. PROF. DR.FATMA PELİTOĞLU)
BALIKESİR, JANUARY-2020**

The aim of this study is to determine the attitudes of secondary school teachers and students about organ transplantation and donation and to develop an attitude scale on this subject. In the research, the relationship between middle school teachers' attitudes towards organ transplantation and donation; gender, years of service and branch was investigated. The relationship between middle school students' attitudes towards organ transplantation and donation; gender and grade level was investigated.

In the study, "Organ Transplant and Donation Attitude Scale" that was developed by the researcher was used for data collection tool for secondary school teachers and students. In the study conducted with students, a pilot application was carried out with 260 7th grade students studying in a public secondary school in the 2017-2018 Academic Year in Akhisar district of Manisa, and the main practice with 516 students studying in the 5th and 8th grades. In the study carried out with teachers, 400 teachers working in Akhisar district were piloted and main applications were made with 267 teachers. In this study, quantitative research methods have been used and survey method has been used. Pilot application of Teacher Transplant and Donation Attitude Scale was applied to 400 teachers and pilot application of Student Transplant and Donation Attitude Scale was applied to 260 secondary school students. As a result of the analysis; the final version of the scale form of the teachers reduced to 30 items was applied to 267 secondary school branch teachers and the final version of the scale form of the students reduced to 24 items was applied to 516 students. SPSS 17.00 package program was used for data analysis. In the scale development stage of the study, Exploratory Factor Analysis (EFA) was performed on the data. Analysis of the data obtained with attitude scales, Kruskal-Wallis and Mann-Whitney U tests, which are among the non-parametric analysis techniques, were used. One of the parametric analysis techniques, t test was used. As a result of the analyzes conducted on the attitude scales, the Cronbach Alpha reliability coefficient of the teacher attitude scale was found as 0.899 and the Cronbach Alpha reliability coefficient of the student attitude scale was 0.804. As a result of measuring attitudes about organ transplantation and donation; For teachers, valid and reliable attitude scales with 7 factors consisting of 30 items; for students 5 factors with 24 items were developed. Another result obtained from the scale was defined that the factors such as gender, branch and year of service did not affect teachers' attitudes towards organ transplantation and donation, but students' gender and grade level affected their attitudes towards organ transplantation and donation.

KEYWORDS: Organ donation, organ transplantation, brain death, attitude scale
Science Code / Codes : 11401 Page Number : 117

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİL LİSTESİ	vi
TABLO LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı	4
1.2 Araştırmanın Önemi	5
1.3 Araştırma Problemi.....	6
1.4 Sayıtlar	7
1.5 Sınırlılıklar	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALAN YAZIN TARAMASI	8
2.1 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Tanımlar	8
2.1.1 Dünyada Organ Nakli ve Bağışının Tarihi Geçmişi.....	8
2.1.2 Ülkemizde Organ Nakli ve Bağışının Tarihi Geçmişi.....	10
2.1.3 Ülkemizde Organ Nakli ve Bağışı ile ilgili Birimler	11
2.1.4 Ülkemizde Organ Nakli ve Bağışının Genel Durumu	13
2.1.5 Ülkemizdeki Organ Nakli ve Bağışı İle İlgili Gönüllü Kuruluşlar	18
2.2 Organ Nakli ve Bağışının Boyutları	18
2.2.1 Organ Nakli ve Bağışının Hukuki Boyutu	18
2.2.2 Organ Nakli ve Bağışının Sosyal Boyutu	20
2.2.3 Organ Nakli ve Bağışının Etik Boyutu	21
2.2.4 Organ Nakli ve Bağışının Dini Boyutu.....	22
2.2.5 Organ Nakli ve Bağışının Eğitim Boyutu	23
2.2.5.1 Ortaokul 6. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı İncelemesi	26
2.2.5.2 Lise 11. Sınıf Biyoloji Ders Kitabı İncelemesi	26
2.3 İlgili Yayın ve Araştırmalar	26
2.3.1 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Öğretim Elemanları ve Öğretmenlerle Yapılan Çalışmalar	27
2.3.2 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Sağlık Personeli ile Yapılan Çalışmalar	28
2.3.3 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Çalışmalar	30
2.3.4 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Ortaokul ve Lise Öğrencileri ile Yapılan Çalışmalar	37
2.3.5 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Halk ile Yapılan Çalışmalar	41
2.3.6 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	44
3. YÖNTEM	47
3.1 Araştırma Deseni	47
3.2 Araştırmanın Örneklemi	47
3.2.1 Örneklemenin Özellikleri ve Grupların Oluşturulması	48
3.2.1.1 Pilot Uygulamaya Katılan Öğretmen Grubunun Özellikleri.....	48
3.2.1.2 Pilot Uygulamaya Katılan Öğrenci Grubunun Özellikleri.....	50
3.2.1.3 Ana Uygulamaya Katılan Öğretmen Grubunun Özellikleri.....	51
3.2.1.4 Ana Uygulamaya Katılan Öğrenci Grubunun Özellikleri.....	53

3.3 Veri Toplama Araçları	53
3.3.1 Öğretmenlere Yönelik Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeğinin Geliştirilme Süreci ve Pilot Uygulaması	53
3.3.1.1 Öğretmen Ölçeğinin Tutum Maddelerini Oluşturma Aşaması	54
3.3.1.2 Öğretmen Ölçeğinin Uzman Görüşüne Başvurma Aşaması	55
3.3.1.3 Öğretmen Ölçeğinin Pilot Çalışma Aşaması.....	55
3.3.1.4 Öğretmen Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Hesaplama Aşaması	55
3.3.2 Öğrencilere Yönelik Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeğinin Geliştirilme Süreci ve Pilot Uygulaması	56
3.3.2.1 Öğrenci Ölçeğinin Tutum Maddelerini Oluşturma Aşaması	56
3.3.2.2 Öğrenci Ölçeğinin Uzman Görüşüne Başvurma Aşaması.....	57
3.3.2.3 Öğrenci Ölçeğinin Pilot Çalışma Aşaması.....	57
3.3.2.4 Öğrenci Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Hesaplama Aşaması	57
3.4 Veri Analizi	58
3.4.1 Geçerlik Analizi.....	58
3.4.2 Güvenirlilik Analizi	58
3.4.3 Faktör Analizi.....	59
3.4.4 Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçek Puanlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Analizi	60
4. BULGULAR	61
4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	61
4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	69
4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	77
4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	78
4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	79
4.6 Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	81
4.7 Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	81
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	83
5.1 Sonuçlar ve Tartışma	83
5.1.1 Birinci Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar.....	83
5.1.2 İkinci Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	86
5.1.3 Üçüncü Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	88
5.1.4 Dördüncü Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	90
5.1.5 Beşinci Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	90
5.1.6 Altıncı Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar.....	92
5.1.7 Yedinci Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	93
5.2 Öneriler	95
6. KAYNAKLAR.....	97
7. EKLER	107
EK A: İzinler.....	107
EK B: Pilot Uygulamada Kullanılan Öğretmen Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeği.....	108
EK C: Ana Uygulamada Kullanılan Öğretmen Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeği.....	111
EK D: Pilot Uygulamada Kullanılan Öğrenci Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeği.....	10813
EK E: Ana Uygulamada Kullanılan Öğrenci Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeği.....	115
ÖZGEÇMİŞ.....	117

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1: Öğretmen organ nakli ve bağış tutum ölçeği yamaç-birikinti grafiği.....	62
Şekil 4.2: Öğrenci organ nakli ve bağış tutum ölçeği yamaç-birikinti grafiği.....	70

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Ülkemizdeki organ nakil merkezleri ve bankaların sayıları	13
Tablo 2.2: Ülkemizdeki organ ve doku nakillerinde canlı verici olan kişi sayısı	14
Tablo 2.3: Ülkemizdeki kadavra vericili organ bağıışı sayıları	14
Tablo 2.4: Ülkemizde organ nakli bekleyen hasta sayısı	15
Tablo 2.5: Ülkemizde kornea nakli bekleyen hasta sayısı.....	16
Tablo 2.6: Ülkemizde organ nakli olan hasta sayısı.....	17
Tablo 3.1: Pilot uygulamaya katılan öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımı	49
Tablo 3.2: Pilot uygulamaya katılan öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı.....	49
Tablo 3.3: Pilot uygulamaya katılan öğretmenlerin branşa göre dağılımı.....	50
Tablo 3.4: Pilot uygulamaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı	50
Tablo 3.5: Ana uygulamaya katılan öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımı.....	51
Tablo 3.6: Ana uygulamaya katılan öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı.....	51
Tablo 3.7: Ana uygulamaya katılan öğretmenlerin branşa göre dağılımı	52
Tablo 3.8: Ana uygulamaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı	53
Tablo 4.1: Öğretmen organ nakli ve bağıışı tutum ölçeğine ilişkin kaiser-meyer-olkin ve bartlett testi değeri	61
Tablo 4.2: Öğretmen organ nakli ve bağıışı tutum ölçeği faktör analizi sonuçları döndürme sonrası yük değerleri.....	63
Tablo 4.3: Öğretmen organ nakli ve bağıışı tutum ölçeği faktör analizi sonuçları döndürme sonrası yük değerleri faktörlerin varyans açıklama yüzdeleri	64
Tablo 4.4: Öğretmen tutum ölçeği organ bağıışı ve nakli konusundaki endişe faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	65
Tablo 4.5: Öğretmen tutum ölçeği organ bağıışı ve naklinin ailevi yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	65
Tablo 4.6: Öğretmen tutum ölçeği organ bağıışı ve naklinin eğitim yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	66
Tablo 4.7: Öğretmen tutum ölçeği organ bağıışı ve naklinin önemi faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	66
Tablo 4.8: Öğretmen tutum ölçeği organ bağıışı ve naklinin toplumsal yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	67
Tablo 4.9: Öğretmen tutum ölçeği organ bağıışı ve naklinin tıbbi yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	67
Tablo 4.10: Öğretmen tutum ölçeği organları bağıışlama ve organ nakli durumu faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	68
Tablo 4.11: Öğretmen organ nakli ve bağıışı tutum ölçeğinin alt boyutları ve öğretmenlerin gösterdikleri tutumlar.....	68
Tablo: 4.12: Öğretmen Organ Nakli ve Bağıışı Tutum Ölçeği Güvenirlik Analizine Ait Bulgular	69
Tablo 4.13: Öğrenci organ nakli ve bağıışı tutum ölçeğine ilişkin kaiser-meyer-olkin ve bartlett testi değeri	69
Tablo 4.14: Öğrenci organ nakli ve bağıışı tutum ölçeği faktör analizi sonuçları döndürme sonrası yük değerleri.....	71

Tablo 4.15: Öğrenci organ nakli ve bağış tutum ölçeği faktör analizi sonuçları döndürme sonrası yük değerleri faktörlerin varyans açıklama yüzdeleri	73
Tablo 4.16: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağış konusundaki endişe faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	73
Tablo 4.17: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağışının eğitim yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	74
Tablo 4.18: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağışının önemi faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	74
Tablo 4.19: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağış konusunda bilgi düzeyi faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	75
Tablo 4.20: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağış konusunda medya toplum ilişkisi faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri	75
Tablo 4.21: Öğrenci organ nakli ve bağış tutum ölçeğinin alt boyutları ve öğrencilerin gösterdikleri tutumlar	76
Tablo 4.22: Öğrenci organ nakli ve bağış tutum ölçeği güvenilirlik analizine ait bulgular	77
Tablo 4.23: Öğretmenlerin cinsiyeti ile madde toplam puan ortalamaları	77
Tablo 4.24: Öğretmenlerin cinsiyet ile madde toplam puanları arasındaki ilişki	78
Tablo 4.25: Öğretmenlerin hizmet yılı ile madde toplam puan ortalamaları	78
Tablo 4.26: Öğretmenlerin hizmet yılı ile madde toplam puanları arasındaki ilişki	79
Tablo 4.27: Öğretmenlerin branşları ile madde toplam puan ortalamaları	80
Tablo 4.28: Öğretmenlerin branşları ile madde toplam puanları arasındaki ilişki	80
Tablo 4.29: Ortaokul öğrencilerinin cinsiyetleri ile organ nakli ve bağış tutumları arasındaki ilişki	81
Tablo 4.30: Ortaokul 5 ve 8. sınıf öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile organ nakli ve bağış tutumları arasındaki ilişki	82

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tez çalışmamda yardımlarını ve desteğini benden esirgemeyen, sabırla beni çalışmaya teşvik eden çok değerli danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Fatma PELİTOĞLU'na, kendilerinden çok şey öğrendiğim ve bu çalışmanın jürisini şereflendiren Prof. Dr. Mustafa Sabri KOCAKÜLAH ve Doç. Dr. Nalan AKKUZU GÜVEN'e araştırmam süresince tecrübe ve bilgilerinden yararlandığım, değerli meslektaşım Sayın Yüksel CAN'a, öğrenimim ve çalışmalarım süresince her zaman yanımda olan, bana en büyük sabrı ve saygıyı gösteren ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok sevdiğim sevgili eşim Hatice PEHLEVAN'a, onunla beraber vakit geçirmem gerekirken çalışmak zorunda olduğumda çoğu zaman üzülen canımdan çok sevdiğim biricik oğlum Enes Eren PEHLEVAN'a, ayrıca hep arkamda desteğini hissettiğim anneme ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Balıkesir, 2020

Ercan PEHLEVAN

1. GİRİŞ

Vücutta görevini yerine getiremeyen doku-organın yerine canlı kişiden, beyin ölümü gerçekleşmiş ya da ölmüş kişiden alınan sağlıklı ve aynı görevi yerine getirecek doku-organın nakledilmesine organ-doku nakli denir. Organ-doku nakli transplantasyon olarak da bilinmektedir. Organları görevini yerine getiremeyen hastalara önce ilaç tedavisi uygulanır. Tedavi için ilaç yeterli olmaz ise doku-organ nakli yapılma zorunluluğu doğar. Doku-Organ nakli sayesinde hastalar sağlıklarına kavuşarak, yaşam kaliteleri arttırılmaktadır (Şentürk, 2014).

Organ bağıışı ve nakli, organ ihtiyacı olan hastalar için büyük ümit kaynağı olmaktadır. Vücutta görev yapamayacak kadar özelliğini kaybeden ve bedene zarar veren bir organın sağlam olan organ ile değiştirilmesi düşüncesi çok eski zamanlardan beri tıp dünyasının ilgisini çekmiştir. Organ yetmezliği çeken hastaların hayatlarını kurtarmak veya onlara kaliteli bir yaşam sunmak ancak organ nakli ile mümkün olmaktadır (Özkan ve Yılmaz, 2009).

Bir kişinin hayatta iken kendi kararı ile beyin ölümü gerçekleştikten sonra veya öldükten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesi organ-doku bağıışı olarak adlandırılmaktadır (Kara, Salman ve Öngel, 2012).

Organ-doku bağıışı canlıdan ve kadavradan olmak üzere iki şekilde yapılır.

1. Canlı verici olan nakillerde organ yaşamakta olan bir insandan alınır. Böbrek gibi çift olan organlardan biri, karaciğer ve pankreas gibi tek ve kendini yenileyebilen organlardan bir parça alınıp organ nakli gereken kişiye nakil edilir. Ancak hayati öneme sahip ve bir parçası alınınca görev yapamayan kalp gibi organların canlıdan nakli söz konusu değildir (Doğan, 2009).

Canlı kimse kendi organları üzerinde tek hak sahibi olduğu için, daha sonraki hayatında kendisine zarar vermeyecekse organlarını bağıışlayabilmesi mümkündür. Bu tip organ nakli aile içinde ve yakın akrabalar arasında doku uyumu da olduğu takdirde gerçekleşir. Bazen, çok az rastlansa da akraba olmadıkları halde doku uyumu olan ve canlıdan canlıya organ ve doku nakli yapılabilir (Çetin ve Harman, 2012).

2. Kadavra vericili nakillerde ise organları alınan kişi ölmüştür. Kadavradan organ nakli yapılabilmesi için kişinin beyin ölümünün gerçekleşmiş olması gerekir. Beyin ölümü gerçekleşen kişinin daha önceden organlarını bağışladığının beyanı varsa organları alınır veya kişinin organlarını bağışladığına dair beyanı yok ise ailesi onay verirse organları alınabilir (Tetik, 2019). Alınan doku veya organın görevini yerine getirip sağlıklı çalışması için beyin ölümünden hemen sonra alınması ve uygun şekilde korunarak özelliklerini kaybetmemesi gerekmektedir (Akıncı, 1996). Nakil için uygun olan sağlıklı tüm organları alınarak, ihtiyacı olan ve dokuları uyumlu olan hastalara nakledilir. Organ naklinde ilk uygulanan ve asıl uygun olan yöntem budur. Böylece sağlıklı olan kişinin hayatı risk altına sokulmamış olacaktır. Ancak organ nakli bekleyen hastaların sayısının artması, ihtiyacı karşılayacak kadar organ bulunamaması canlıdan organ nakillerinin de yapılmasına neden olmuştur (Doğan, 2009).

Türkiye Organ Nakli Vakfı verilerine göre 01.10.2019 tarihi itibarıyla organ nakli yapılan kişi sayısı 7.405 kişi olarak tespit edilmiştir. Nakil bekleyen kişi sayısı 27.282, 2018 yılı gönüllü bağışçı sayısı 100.297, toplam gönüllü bağışçı sayısı 453.295 olarak belirtilmiştir (<https://www.tonv.org.tr>).

Organ bağışı ve nakli konusundaki çalışmalara bakıldığında; halkın organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ve bağışta bulunmadıkları görülmüştür (Kubat, 2014; Okka ve Demireli, 2008; Özkan, 2019; Özkan ve Yılmaz, 2009; Şen ve Özaydın, 2004). Organ naklinde nakil için yapılacak her şey tam olsa dahi asıl olan verici yoksa naklin yapılamayacağıdır. Organ bağışının özendirilmesi için ilgili kurumların harekete geçirilmesi, halkın yanlış ve eksik bilgilerinin giderilmesi, medya kuruluşlarının organ bağışı konusunda tanıtım yapması, koordinasyon merkezlerinin tanıtılması gibi çalışmalar yapılmalıdır (Kubat, 2014).

Birçok ülke, organ bağışı ile ilgili yasal düzenlemelerini yapmıştır. İspanya’da, İsveç’te, Almanya’da ve Avrupa komisyon toplantı kurallarına (Porto 2000) göre Avrupa ülkelerinde organ bağışı, beyin ölümü ve organ nakli ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmıştır (Çetin, 2013). Ülkemizdeki organ bağışı konusundaki tüm çalışmalar, 1979 tarihinde yürürlüğe giren 2238 sayılı Organ Nakli Kanununa göre yapılmaktadır. 2238 sayılı kanunun amacı “ *Tedavi, teşhis ve bilimsel amaçlarla organ ve doku alınması, saklanması, aşılması ve nakli bu kanun hükümlerine tabidir*” olarak belirtilmiştir. 2238 sayılı kanuna göre 18 yaşını doldurmuş, öldükten sonra organlarını bir başkasına nakil

edilmesini isteyen ve akıl sağlığı yerinde olan herkes organlarını bağışlayabilir. Organ bağışlamak isteyenler öncelikle organ nakli merkezleri ve Sağlık Bakanlığı hastanelerinin organ bağış masalarına başvurarak organ bağış kartı edinmelidir. 2238 sayılı kanuna göre kişinin iki tanık huzurunda açık, bilinçli ve tesirden uzak olarak önceden verilmiş yazılı ve imzalı veya en az iki tanık önünde sözlü olarak beyan edip imzaladığı tutanağın bir hekim tarafından onaylanması zorunludur. Kişinin ailesinin bu konuda bilgi sahibi olması, nakil ihtiyacı doğduğunda bir sorun yaşanmaması açısından önemlidir (T.C. Resmi Gazete, 29 Mayıs 1979, sayı: 16655; Doğan, 2009).

Günümüzde hemen hemen Dünya'daki tüm ülkelerde organ-doku bağış ile ilgili bilgilendirme ve teşvik amaçlı hizmet veren kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Organ nakli, organ yetmezliği bulunan çok sayıda kişinin canını kurtarabilir. Organ bağışının, son dönemde organ yetmezliği için etkili bir tedavi olduğu kanıtlanmıştır ve organ veya doku nakli bekleyen hastaların yaşam kalitesini kesinlikle iyileştirdiği görülmüştür (Li, Hawley ve Schnier, 2013). Ancak Matas ve arkadaşlarının (2013) yapmış oldukları çalışmada ABD'de nakil için 100.000'den fazla hasta listelenmekte olup, bekleme listesindeyken 7.000'den fazla ölüm meydana gelmektedir.

Ülkemizde yapılan organ nakillerinin %75'e yakını sağlıklı kişilerden alınan organlarla yapılırken, Avrupa ülkelerinde organ nakillerinin yaklaşık %80'i kadavradan karşılanmaktadır (Bölükbaş, Eyüpoğlu ve Kurt, 2004; Göz ve Gürelli, 2007; Okka ve Demireli, 2008; Özdağ, 2004). Ülkemizde ve dünyada organ nakli istenen seviyede değildir bu konuda kesin bir çözüm bulunamamıştır.

Ülkemizde kadavra bağışının önündeki engellerin, dini düşünceler, cehalet, sağlık hizmetlerine güven eksikliği, hukuk sisteminde eksiklik, sosyokültürel yapı ve aile ilişkileri olduğunu ileri sürmektedir (Güzel ve diğerleri 2013, Uskun ve Öztürk, 2013).

Türkiye'de yeterli sayıda organ nakli merkezi ve alanında uzman doktorlar olmasına rağmen, organ nakli sayılarının henüz istenen sayıda olmamasının nedeni toplumun organ bağış konusuna duyarsız kalmasıdır. Organ bağışını arttırabilmek için, halkın bu konudaki olumsuz tutumunu gidermek, toplumda bu alanda farkındalık yaratmak gerekmektedir (Akçöltekin, 2015).

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de organ bağışının yetersiz oluşu organ naklinin önündeki en büyük engellerden biridir. 2010 yılında Türkiye'deki toplam beyin ölümü sayısı 1036 olup, kullanılan donör sayısı 246'dır. Böbrek, kalp, karaciğer, pankreas ve akciğer nakli için bekleyen hasta sayısı 60.000'i geçmekte ve her yıl bu listeye 7-8 bin civarında hasta eklenmektedir. Organ bağışının yetersizliği sebebiyle binlerce insan organ bekleyerek hayatını kaybederken, 2010 yılında kadavradan yapılan nakil sayısı sadece 743'tür (Tarhan, Dalar, Yıldırımoglu, Sayar ve Altın, 2012).

Organ nakli ve bağışı toplumun tamamını ilgilendiren bir sağlık problemidir. Organ nakli için gerekli olan organların bulunması; organ bağışının arttırılması ile olur. Bunu sağlamak ancak toplumun organ bağışı konusunda eğitilmesi ile mümkün olabilir. Organ nakli ve bağışı konusunda toplumun eğitiminin sağlanması okullarda organ bağışı ile ilgili eğitim verilmesi ile sağlanabilir. Okullarda lise ve ilköğretim okulları ders müfredatlarına organ nakli ve bağışı konusu konulmuştur. Böylece toplumda küçük yaşlardan itibaren organ bağışı ve önemi anlatılarak farkındalık sağlanması konusunda önemli bir adım atılmıştır (Çetin, 2013).

Bu çalışma ortaokul öğretmenlerinin ve öğrencilerinin organ bağışı ve nakli konusundaki tutumlarını ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada öncelikle öğretmen ve öğrencilere yönelik olarak ayrı ayrı Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen tutum ölçekleri öğretmen ve öğrencilere uygulanarak, organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, organ-doku bağışı, organ-doku nakli, tanımı, tarihçesi ve ilkeleri ile hukuki dayanakları, dini yönü, sosyal ve etik yönü, eğitim müfredatındaki yeri, dünyada ve ülkemizde organ nakli ve bağışının durumu üzerinde durulmuştur. Gerçekleştirdiğimiz çalışmadan elde edeceğimiz bulgular hem bize öğretmen ve öğrencilerin bu konudaki tutumlarını saptamaya hem de toplumun organ nakli ve bağışı konusundaki eksikliklerini belirlemeye yönelik bir adımdır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Ortaokulda görev yapan branş öğretmenleri ile 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin doku-organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını araştırmaktır. Çalışmada, Ortaokul öğretmenleri ve Ortaokul öğrencilerinin doku-organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını belirlemek amacıyla tutum ölçeği geliştirilmesi ve geliştirilen

tutum ölçeği kullanılarak ortaokul öğretmenleri ile 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını belirlemek hedeflenmiştir.

1.2 Araştırmanın Önemi

2018 Fen Bilimleri öğretim programına göre 6. sınıf müfredatında; Vücudumuzdaki Sistemler ve Sağlığı ünitesinde yer alan Sistemlerin Sağlığı konusunda organ bağışı konusuna yer verilmiştir. 6. Sınıf müfredat programında “Organ bağışının toplumsal dayanışma açısından önemini kavrar” kazanımının altında organ bağışının önemi öğrencilere erken yaşlarda öğretilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2018). Ortaokul 5. sınıf öğrencileri organ nakli ve bağışı konusunu daha önce derslerde hiç görmemişlerdir. 8. sınıf öğrencileri daha önce organ nakli ve bağışı konusunu Fen Bilimleri dersinde görmüştür. 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin daha önce organ bağışı konusunda eğitim almalarının, organ bağışına katkısı konusunda bize ipuçları verebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle ortaokul 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Alanyazın taramasında; organ nakli ve bağışı konusunda birçok çalışma yapıldığı, çalışmaların çoğunlukla üniversite öğrencileri ve üniversitelerde çalışan personellerle yapıldığı görülmüştür (Akış, Katırcı, Uludağ, Küçükkılıç, Gürbüz, Türker ve diğerleri, 2008; Şıpkın, Şen, Akan ve Tuna-Malak, 2010; Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Tokay Arğan, 2007; Özer, Yavuz-Karamanoğlu, Beydağ, Fidancıoğlu, Akıncı ve diğerleri, 2008; Özmen, Çetinkaya, Sarızeybek ve Zeybek, 2008; Yaşar, Oğur, Uçar, Göçgeldi, Yaren, Tekbaş ve diğerleri, 2008; Doğan, 2009; Koçak, Aktaş, Şenol, Kaya ve Bilgin, 2010; Özer, Sarıtaş ve Özlü, 2010; Kılıç, Koçak, Türker, Gürpınar ve Gülerik, 2010; Karacaoğlu, Peker ve Üçer, 2011; Savaşer, Mutlu, Çağlar, Doğan ve Canbulat, 2012; Aktaş ve Karabulut, 2012; Sungur ve Mayda, 2014; Toru ve Ayada, 2014; Kaya, Sezek, Akman, Erbil ve diğerleri, 2015; Yazıcı, Kavak, Kaya, Tekin ve Kalaycı, 2015; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2015; Şen, 2015; Demir-Doğan, Uzun, Kaya, Ekinci ve Altınkaynak, 2016; Şahin, 2016; Karakaş, 2018). Aynı zamanda lise öğrencileri ile yapılan çalışmalar da bulunmaktadır (Kayıkçı, 2010; Tarhan ve diğerleri, 2012; Çetin ve Harman, 2012; Çetin, 2013). Son dönemlerde ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmalarında yapıldığı ve az sayıda olduğu görülmüştür (Gökçe, Özer ve Kilci, 2016; Topaloğlu ve Kıyıcı, 2018; Topaloğlu ve Kıyıcı, 2018; Tetik ve Cebesoy, 2018; Tetik, 2019; Soğukpınar, Karışan ve Aktamış, 2019). Organ nakli ve bağışı konusunda ölçek geliştirme çalışması olarak “Organ Bağışını Artırmada

Sosyal Pazarlama Yaklaşımı: Organ Bağışına Yönelik Bir Tutum Araştırması” konulu sadece bir doktora tezi bulunmuştur (Tokay Arğan, 2007).

Organ nakli ve bağışının önündeki engellerin eğitimle aşılabileceği ve bu konuda eğitime küçük yaşta başlanması gerektiği düşünülmekte olup, ortaokul öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarının araştırılmasına karar verilmiştir. Ortaokul öğretmenleri ile organ nakli ve bağışı konusunda herhangi çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle organ nakli ve bağışı konusunda öğrencileri bilgilendirecek olan ortaokul öğretmenlerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarının araştırılmasına karar verilmiştir. Ortaokul öğretmen ve öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını belirlemek amacıyla ölçek geliştirme çalışması yapılmasına ve hazırlanan ölçeğin uygulanarak öğretmen ve öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarının belirlenmesine karar verilmiştir.

1.3 Araştırma Problemi

Araştırmanın problemi;

Ortaokul öğretmen ve öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları ve çeşitli değişkenlerle olan ilişkisi nasıldır? olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın alt problemleri aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

1. Ortaokul öğretmenlerinin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen “Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği” geçerlik ve güvenilirlik düzeyi nedir?
2. Ortaokul öğrencilerinin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen “Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği” geçerlik ve güvenilirlik düzeyi nedir?
3. Ortaokul öğretmenlerinin cinsiyeti ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?
4. Ortaokul öğretmenlerinin hizmet yılı ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?
5. Ortaokul öğretmenlerinin branşları ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?
6. Ortaokul öğrencilerinin cinsiyeti ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?

7. Ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?

1.4 Sayıtlar

Bu çalışmada;

1. Araştırmaya katılan öğretmenler ve öğrenciler veri toplama araçlarına içtenlikle cevap vermişlerdir.

1.5 Sınırlılıklar

Çalışmanın sınırlılıkları aşağıda yer almaktadır;

1. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılıyla sınırlandırılmıştır.
2. Öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin pilot uygulaması Manisa ili Akhisar ilçesinde bir devlet ortaokulunda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin ana uygulaması Manisa ili Akhisar ilçesinde bir devlet ortaokulunda öğrenim gören 5. ve 8. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
4. Öğretmenlere yönelik tutum ölçeğinin pilot uygulaması Manisa ili Akhisar ilçesinde devlet ilkokullarında görev yapan Ana sınıfı ve Sınıf öğretmeni, ve ortaokullarında görev yapan branş öğretmenleri ile sınırlıdır.
5. Öğretmenlere yönelik tutum ölçeğinin ana uygulaması Manisa ili Akhisar ilçesinde araştırmacının amacına yönelik seçilen devlet ortaokullarında görev yapan branş öğretmenleri ile sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALAN YAZIN TARAMASI

Bu bölümde Organ nakli ve bağıışı ile ilgili tanımlara, Ülkemizde ve Dünyada organ nakli bağıışının tarihçesi ve durumuna, organ nakli ve bağıışının dini, sosyal, hukuki ve etik boyutuna, organ nakli ve bağıışının eğitim müfredatındaki yerine değinilmiştir. Organ nakli ve bağıışı ile ilgili alinyazında karşılaşılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1 Organ Nakli ve Bağıışı ile İlgili Tanımlar

Organ: Türk Dil Kurumu (TDK) organı; “Vücudun, belirli bir görev yapan ve sınırları kesin olarak belirlenmiş bölümü, örgen, uzuv” olarak tanımlamıştır (<http://www.tdk.gov.tr>, Erişim tarihi: 11 Kasım 2019).

Doku: TDK dokuyu “Bir vücudun veya bir organın yapı ögelerinden birini oluşturan hücreler bütünü ” olarak tanımlamıştır (<http://www.tdk.gov.tr>, Erişim tarihi: 11 Kasım 2019).

Organ nakli: Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde organ naklinin tanımı; “İşlevini yitirmiş bir organın yerine sağlam bir organı koyma, organ aktarımı, transplantasyon” olarak tanımlanmıştır (<http://www.tdk.gov.tr>, Erişim tarihi: 11 Kasım 2019). Vücutta görevini yapamayan organın yerine canlı kişiden veya kadavradan alınan sağlıklı organın nakledilmesi işlemi “organ nakli” veya “organ transplantasyonu” olarak tanımlanmaktadır (Özdağ, 2001).

Organ Bağıışı: Bir kişinin hayatta iken kendi özgür iradesi ile öldükten sonra organlarını ihtiyacı olan hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesidir (Akış ve diğerleri, 2008).

Beyin Ölümü: Beyin ölümü beyin sapı da dahil olmak üzere geriye dönüşü olamayacak şekilde tüm beyin fonksiyonlarının ortadan kalkması olarak tanımlanmaktadır (Mutlu, 2018).

2.1.1 Dünyada Organ Nakli ve Bağıışının Tarihi Geçmişı

Çok eski zamanlardan beri insanlar insan vücudunun parçalarını, insandan insana nakletmeyi düşünmüşler ve bu yönde çalışmalar yapmışlardır. Bilinen tarihe bakıldığında, organ naklinin temelleri XVI. yüzyılda atılmıştır. Tıp alanındaki gelişmelerle birlikte ilk başta insandan insana deri, damar ve kas nakli yapılırken, daha sonra kornea, karaciğer, kemik iliğı, böbrek gibi birçok organın nakli yapılmıştır (Düzenli, 2005). İnsanlar değışik

türde insan ve hayvanları mitolojik olarak hayalinde tasarlamıştır. Mitolojik öykü olarak bilinen Homeros'un yazdığı İlyada destanında Kimera; başı aslan, gövdesi keçi, kuyruğu yılan şeklinde anlatılmaktadır. Yarı insan yarı hayvan şekilli varlıklar Asya kökenli tanrılarda da görülmüştür. Hindu tanrısı Brahma'nında birçok kolu ve başı vardır (Türel, 1985; Doğan, 2009).

Organ ve doku nakline yönelik olarak yapılan çalışmalar ilk olarak 1900'lü yılların başlarında başlamıştır. Dünyada ilk böbrek nakli Jaboulay tarafından gerçekleştirilmiş olup 1906 yılında keçiden alınan böbreğin insana nakil edilmesi üzerine yapılan bir çalışmadır. Ancak bu çalışmada başarılı sonuç alınamamıştır. İlk kez insandan insana böbrek nakli denemesini 1933 yılında Kiev de Voronoy; kadavradan aldığı böbreklerle denemiştir ve nakil denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Dünyada ilk başarılı böbrek nakli çalışması 1944 yılında Hume Hufnagle ve Landsteiner tarafından gerçekleştirilmiştir. 1953 yılında Paris'te Michan'ın canlıdan canlıya yaptığı ilk böbrek nakli sonucunda hasta ancak 22 gün yaşayabilmiştir. Akrabalar arasında ilk başarılı böbrek nakli 1954 yılında Boston'da ve Paris'te gerçekleştirilmiştir (Yumak'tan aktaran Çetin, 2013).

Dünyada ilk Kalp nakli 1905 yılında Carrel ve Guthrie tarafından köpeklerde yapılmıştır. İnsanlarda ilk kalp nakli denemesi 1964 yılında Hardy tarafından 68 yaşındaki hastaya bir şempanzeden alınan kalp nakledilmiştir. Ancak şempanzeden alınan kalbin küçük olmasından dolayı, kalp yetersiz gelmiş ve hasta bir saat hayatta kalmıştır. İnsanda yapılan ilk kalp nakli denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İnsandan insana ilk kalp nakli 1967 yılında Christian Bernard tarafından yapılmış olup, hasta 17 gün hayatta kalmıştır (Yurdakul'dan aktaran Çetin, 2013).

Dünyada ilk karaciğer nakli 1955 yılında Welch tarafından köpeklerde yapılmıştır. İnsanlarda yapılan ilk karaciğer nakli ise 1963 yılında Colorado Üniversitesi'nde Thomas E. Starzl tarafından gerçekleştirilmiş olup, başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Colorado Üniversitesi'nde Thomas E.Starzl tarafından 1967 yılında tekrar yapılan karaciğer nakli başarılı bir şekilde sonuçlanmıştır (Smith'den aktaran Demircioğlu, 2011) .

Dünyada ilk akciğer nakli Derom ve arkadaşları tarafından 1968 yılında ağır silikozis hastasına sağ akciğer nakli yapılmış olup, hasta 10 ay yaşamış olup daha sonra kaybedilmiştir. Reitz ve arkadaşları 1981 yılında Stanford'da dünyada ilk olarak kalp ve akciğer naklini aynı anda gerçekleştirmişlerdir. 1986 yılında Cooper ve arkadaşları kalp

nakli yapmadan sadece akciğer nakli ameliyatını gerçekleştirmişlerdir (Demircioğlu, 2011; Çetin, 2013). Dünyada ilk kez Fransız Reisinger, 1824 yılında kornea naklinin yapılabileceği fikrini ortaya atmıştır. 1905 yılında Zir tarafından insandan insana ilk kornea nakli yapılmıştır (Özdemir, 1989). Dünyada ilk pankreas nakli ise 1966 yılında Kelly tarafından gerçekleştirilmiştir (Erdoğan ve Başkal, 1989).

2.1.2 Ülkemizde Organ Nakli ve Bağışının Tarihi Geçmişi

Ülkemizde organ nakli çalışmaları 1963 yılında İstanbul Kalp ve Damar Cerrahi merkezinde hayvanlar üzerinde yapılan deneylerle başlamıştır. Hayvanlar üzerinde damar kalp ve akciğer nakilleri yapılmıştır (Altıntaş, 2007).

Ülkemizde ilk kez kalp nakli 1969 yılında yapılmış ancak hasta öldüğünden başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Türkiye’de ilk organ nakli 1962 yılında Dr. Kemal Beyazıt tarafından yapılan kalp naklidir; ancak nakil sonrası hasta kaybedildiği için başarılı sonuç alınamamıştır. İlk başarılı organ nakli 1975 yılında Dr. Mehmet Haberal ve ekibi tarafından anneden oğluna yapılan böbrek nakli olmuştur (Kayıkçı, 2010). 1978 yılında ilk kadavradan böbrek nakli yine Haberal ve ekibi tarafından yapılmıştır. Ülkemizde 1988 yılında ilk karaciğer nakli ve 1990 yılında akrabalar arası kısmi karaciğer nakli ilk kez Haberal ve ekibi tarafından yapılmıştır (Haberal, 1996).

İlk Pankreas nakli 1989 yılında Gülhane Askeri Tıp Akademisinde gerçekleştirilmiştir (Erdoğan ve Başkal, 1989). 1940 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Fehmi Ayberk ve ekibi ilk kornea naklini gerçekleştirmiştir. 1957 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde ilk Göz Bankası kurulmuştur (Coşar ve Acar, 2005).

Ülkemizde ilk yüz nakli Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde 21.02.2012 tarihinde kadavradan bir erkeğe yapılmıştır. İkinci yüz nakli ise aynı yıl Hacettepe Üniversitesinde bir erkeğe yapılmıştır. İlk kol nakli 2010 yılında yine Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde bir erkeğe yapılmış olup başarılı sonuç alınmıştır. Bir kadına yüz nakli 2012 yılında Gazi Üniversitesinde yapılmış olup başarılı sonuç alınmıştır. Dünyada ilk defa 2011 yılında Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinde bir hastaya kadavradan rahim nakli yapılmıştır. Günümüzde özel hastaneler ve üniversite hastanelerinde birçok organ nakli ameliyatları başarılı bir şekilde yürütülmektedir (Tomur, 2015). Ülkemizde organ nakli çalışmaları büyük bir hızla ilerlemektedir.

2.1.3 Ülkemizde Organ Nakli ve Bağışı ile ilgili Birimler

Sağlık Bakanlığı merkezde ve taşrada kurduğu birimlerle ve elektronik sistemlerle organ nakli ve bağışı konusunda yapılan çalışmaları izlemekte ve yönetmektedir. Sağlık Bakanlığı Kan, Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından organ nakli ve bağışı konusunda hizmet sağlayan birimler aşağıdaki gibidir (<https://organ.saglik.gov.tr/Systems.aspx>, Erişim tarihi: 26 Kasım 2019).

1.Ulusal Koordinasyon Merkezi (UKM): Ülkemizde yürütülen organ ve doku nakli hizmetlerinin koordinasyonunu sağlayan Sağlık Bakanlığı merkez birimidir.

2. Bölgesel Koordinasyon Merkezi (BKM): UKM tarafından yürütülen organ ve doku nakli hizmetlerinin taşrada hızlandırılması ve koordinesi amacı ile 9 ayrı Bölgesel Koordinasyon Merkezi belirlenmiştir. Her BKM'nin kendisine bağlı illerdeki faaliyetleri koordine etmesi amacıyla oluşturulan toplam BKM sayısı 9 olarak belirlenmiştir.

3. Organ Nakil Merkezi (ONM): Hastane içinde organ nakli hizmetlerinin vatandaşlara sunulduğu bölümlerdir. Organ Nakil Merkezi için özel ruhsat almış yataklı sağlık kurumları da bu grun içindedir.

4.Kornea Nakil Merkezleri (KNM): Sağlık Bakanlığı tarafından kornea nakil hizmeti sunmaya yeterli görülen sağlık kuruluşlarına verilen ruhsat ile Kornea Nakil Merkezleri oluşturulmuştur.

5.Kemik İliği Nakil Merkezleri (HKHNM): Sağlık Bakanlığı tarafından kemik iliği nakil hizmeti sunmaya yeterli görülen sağlık kuruluşlarına verilen ruhsat ile Kemik İliği Nakil Merkezleri oluşturulmuş olup insanlara hizmet vermektedir.

Sağlık Bakanlığı Kan, Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından organ nakli ve bağışı konusunda hizmet sağlayan sistemler aşağıdaki gibidir (<https://organ.saglik.gov.tr/Systems.aspx>, Erişim tarihi: 26 Kasım 2019).

1. Türkiye Transplantasyon, Diyaliz ve İzlem Sistemleri (TTDİS): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki organ, doku, hücre nakilleri ile bu alanda yapılan teşhis ve tedavi işlemlerinin kayıt edilmesi, işlemlerinin yapılması, yapılacak çalışmaların yönetilmesi ve kaynakların planlanması için oluşturulan sistemdir. TTDİS sisteminde izlenen ve oluşturulan veriler, yıllık veya bilimsel yayın olarak hazırlanması 2016 Yılından

bu yana kesintisiz olarak, Web tabanlı bir şekilde karşılayan Elektronik Sistemler bütünü olan sistemdir.

2. Türkiye Organ ve Doku Sistemi (TODS): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki organ ve doku nakillerinin kayıt edilmesi, işlemlerinin yapılması, yapılacak çalışmaların yönetilmesi ve kaynakların planlanması için oluşturulan sistemdir. Bu sistem izlenen ve oluşan verilerin, yıllık veya bilimsel yayın olarak hazırlanması ihtiyaçlarını 2010 Yılından bu yana sürekli olarak Web tabanlı bir şekilde karşılayan Elektronik Sistemin adıdır.

3. Türkiye Organ ve Doku Bağış Sistemi (TODBS): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki hayattayken yapılan gönüllü organ ve doku bağışlarının kayıt altına alınması, işlemlerinin yapılması, süreçlerinin yönetilmesi işlemlerinin yapıldığı sistemin adıdır. Bu sistem izleme ve oluşan verilerin, yıllık veya bilimsel yayın olarak hazırlanması ihtiyaçlarını 2013 Yılından bu yana 7/24 Web tabanlı olarak karşılayan elektronik yapıdır.

4. Yoğun Bakım Beyin Ölümü İzlem Sistemi (YOBİS): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki hastanelerin yoğun bakım ünitelerinde beyin ölümü gerçekleşen hastaların kayıt, işlem, süreç yönetimi, izlem ve oluşan verilerin, 2010 yılından bu yana 7/24 Web tabanlı olarak karşılayan elektronik sistemdir.

5. Kornea Nakil Sistemi (KNS): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki kornea nakli ile ilgili çalışmaların kayıt altına alınması, işlemlerinin yapılması, süreçlerinin yönetilmesi işlerinin yapıldığı sistemin adı olup, verilerin hazırlanması ihtiyaçlarını 2013 Yılından bu yana sürekli olarak karşılayan elektronik sistemdir.

6. Canlı Organ Nakli Eşleştirme Sistemi (CONES): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki böbrek/karaciğer nakli bekleyen ve aynı zamanda canlı vericisi olduğu halde tıbbi nedenlerle nakil olamayan hasta-verici çiftleri arasında çapraz nakil için belirlenen mevzuata ve tıbbi kurallara uygun eşleştirmenin yapılmasını sağlayan web tabanlı elektronik sistemdir.

7. Kemik İliği Bilgi Sistemi (KİBS): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki kemik iliği nakillerinin kayıt altına alınması, işlemlerinin yapılması, süreçlerinin yönetilmesi işlerinin yapıldığı sistemin adı olup, verilerin hazırlanması ihtiyaçlarını 2016 yılından bu yana sürekli olarak karşılayan elektronik sistemdir.

8. Kök Hücre Bankacılığı İş Süreçleri Yönetimi (TÜRKÖKİSY): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki kuruluşlarda hayattayken yapılan gönüllü kemik iliği ve kök hücre bağışları ile ürün elde edilmesi, bu konudaki ithalat, ihracat işlemleri gibi tüm süreçlerin kayıt altına alınması, işlemlerinin yapılması, süreçlerinin yönetilmesi işlerinin yapıldığı sistemin adı olup, verilerin hazırlanması ihtiyaçlarını 2019 Yılından bu yana sürekli olarak karşılayan elektronik sistemdir.

9. Türkiye Diyaliz Veri Sistemi (TÜRKDİVES): Sağlık Bakanlığı yetki ve sorumluluğundaki sunulmakta olan diyaliz merkez hizmetlerinin kayıt altına alınması, işlemlerinin yapılması, süreçlerinin yönetilmesi işlerinin yapıldığı sistemin adı olup, verilerin hazırlanması ihtiyaçlarını karşılayan elektronik sistemdir. Sağlık Bakanlığı Türkiye Diyaliz Veri Sistemi (TÜRKDİVES) verilerine göre sağlık kuruluşlarında diyaliz tedavisi gören hasta sayısı 64.656 kişi olarak belirtilmiştir.

2.1.4 Ülkemizde Organ Nakli ve Bağışının Genel Durumu

Ülkemizde organ nakli ve bağışı konusundaki hizmetleri, Sağlık Bakanlığı Kan, Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir (<https://organ.saglik.gov.tr/Systems.aspx>, Erişim tarihi: 26 Kasım 2019).

Ülkemizde aktif olarak hizmet veren organ nakil merkezleri ve bankaların sayıları 2019 yılı verilerine göre Tablo 2.1’de belirtilmiştir.

Tablo 2.1: Ülkemizdeki organ nakil merkezleri ve bankaların sayıları.

Faaliyet Türü	Sayı
Kalp Nakil Merkezi	12
Akciğer Nakil Merkezi	5
Böbrek Nakil Merkezi	72
Karaciğer Nakil Merkezi	46
Pankreas Nakil Merkezi	10
İncebağırsak Nakil Merkezi	3
Göz Bankaları	48
Kornea Nakil Merkezi	589
Kemik İliği Nakil Merkezi	129
Toplam	914

Tablo 2.1'e göre ülkemizdeki organ nakil merkezleri ve göz bankalarının sayıları verilmiştir. Ülkemizde en çok kornea ve kemik iliği nakil merkezi bulunmaktadır. Organ nakil merkezi olarak en çok Böbrek, Karaciğer ve Göz Bankaları bulunmaktadır. İnce bağırsak nakil merkezi ile akciğer nakil merkezinin daha az sayıda olduğu görülmüştür. Bunun nedeni akciğer ve ince bağırsağa olan ihtiyacın daha az olmasıdır.

Sağlık Bakanlığı Türkiye Organ ve Doku Sisteminde (TODS) kayıtlı olup 26/11/2019 tarihi itibarıyla yapılan organ ve doku nakillerinde canlı verici olan kişi sayısı ile bağışlanan doku ve organlar Tablo 2.2'de belirtilmiştir.

Tablo 2.2: Ülkemizdeki organ ve doku nakillerinde canlı verici olan kişi sayısı.

Bağışlanan Organ	Sayı
Böbrek	22.895
Karaciğer	8.437
Sağ Kornea	4
Sol Kornea	5
Toplam	31.341

Tablo 2.2'de ülkemizde gönüllü kişilerden alınan organ ve doku sayıları verilmiştir. Ülkemizde canlı donörlerden en çok böbrek ve karaciğer alındığı görülmektedir. Böbrek çift organ olmasından dolayı ve karaciğer kendini yenilemesinden dolayı insanlar tarafından en çok bağışlanan organlardır. Korneanın bağışlanma oranının daha düşük olduğu görülmektedir.

Kadavra vericili organ bağışı sayıları 2019 yılı verilerine göre Tablo 2.3'te verilmiştir.

Tablo 2.3: Ülkemizdeki kadavra vericili organ bağışı sayıları.

Donör Tipi	Organ	Sayı	Grup Toplamı
Beyin Ölümlü	Akciğer	258	
Beyin Ölümlü	Böbrek	6.911	
Beyin Ölümlü	Kalp	694	
Beyin Ölümlü	Kalp Kapağı	9	13.491
Beyin Ölümlü	Karaciğer	3.070	
Beyin Ölümlü	Pankreas	63	

Tablo 2.3 (devam).

Donör Tipi	Organ	Sayı	Grup Toplamı
Beyin Ölümlü	Sağ Kornea	1.203	
Beyin Ölümlü	Sol Kornea	1.252	
Beyin Ölümlü	İnce Barsak	31	
Ex	Sağ Kornea	10.861	21.620
Ex	Sol Kornea	10.759	
İthal	Sağ Kornea	797	1.617
İthal	Sol Kornea	820	
Kalp Atımsız	Sağ Kornea	20	45
Kalp Atımsız	Sol Kornea	25	
Toplam			36.773

Ülkemizde kadavra vericili organ bağıışı oranları çok düşüktür. Kadavra vericilerden en çok Kornea, Böbrek ve Karaciğer alındığı görülmektedir. Kalp kapağı ve pankreas alım oranlarının daha az olduğu görülmektedir. Sağlık Bakanlığı verilerine göre 2010-2019 yılları arasında organ nakli bekleyen hasta sayısına ilişkin bilgiler 2019 yılı verilerine göre Tablo 2.4’de belirtilmiştir (<https://organ.saglik.gov.tr/Systems.aspx>, Erişim tarihi: 26 Kasım 2019).

Tablo 2.4: Ülkemizde organ nakli bekleyen hasta sayısı.

Yıllar	Kalp Nakli Bekleyen Hasta Sayısı	Akciğer Nakli Bekleyen Hasta Sayısı	Böbrek Nakli Bekleyen Hasta Sayısı	Karaciğer Nakli Bekleyen Hasta Sayısı	Pankreas Nakli Bekleyen Hasta Sayısı	İnce Bağırsak Nakli Bekleyen Hasta Sayısı	Yıllara Göre Nakil Bekleyen Toplam Hasta Sayısı
2010	3	-	16.562	67	203	-	16.835
2011	251	4	17.820	1.627	198	-	19.900
2012	349	16	19.602	1.903	216	1	22.087
2013	435	38	21.005	2.098	241	2	23.819
2014	567	38	22.107	2.193	255	3	25.163
2015	657	50	22.440	2.250	271	2	25.670
2016	747	40	21.895	2.204	276	6	25.168
2017	956	66	21.902	2.095	283	3	25.305
2018	1094	64	22.522	2.141	287	-	26.108
2019	1166	88	22.993	2.322	301	-	26.870
GENEL TOPLAM	6.225	404	208.848	18.900	2.531	17	236.925

Tablo 2.4'e göre ülkemizde yıl geçtikçe organ ihtiyacı olan hasta sayısının arttığı görülmektedir. Organ nakli için en çok böbrek, karaciğer ve kalbe ihtiyaç duyulmaktadır. İnce bağırsak ve akciğer nakli için bekleyen hasta sayısının daha az olduğu görülmektedir.

Sağlık Bakanlığı verilerine göre ülkemizde 2011-2019 yılları arasında kornea nakli bekleyen hasta sayısı 2019 yılı verilerine göre Tablo 2.5'te verilmiştir.

Tablo 2.5: Ülkemizde kornea nakli bekleyen hasta sayısı.

Yıllar	Kornea Nakli Bekleyen Hasta Sayısı
2011	6
2012	1.905
2013	3.065
2014	3.741
2015	3.206
2016	3.038
2017	3.633
2018	4.141
2019	3.270
Genel Toplam	26.005

Tablo 2.5'e göre 2019 yılında 3.270 kişi, toplamda 26.005 kişinin kornea nakline ihtiyacı vardır. 2011 yılında kornea nakline ihtiyacı olan 6 kişi varken, 2019 yılına gelindiğinde bu sayının 3.270 olduğu görülmüştür. Ülkemizde hastaların böbrek ihtiyacından sonra, en çok korneaya ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Ülkemizde bağışlanan organlardan gerekli koşulları sağlayan hastalara organ nakilleri yapılmaktadır. Sağlık bakanlığı verilerine göre 2010-2019 yılları arasında organ nakli olan hasta sayısı 2019 yılı verilerine göre Tablo 2.6'da belirtilmiştir.

Tablo 2.6: Ülkemizde organ nakli olan hasta sayısı.

Yıllar	Kalp Nakli Olan Hasta Sayısı	Akciğer Nakli Olan Hasta Sayısı	Böbrek Nakli Olan Hasta Sayısı	Karaciğer Nakli Olan Hasta Sayısı	Pankreas Nakli Olan Hasta Sayısı	İnce Bağırsak Nakli Olan Hasta Sayısı	Kornea Nakli Olan Hasta Sayısı	Kemik İliği Nakli Olan Hasta Sayısı
2019	71	26	3.140	1.467	2	4	3.009	3.001
2018	91	43	3.874	1.587	4	-	4.141	4.791
2017	76	42	3.344	1.446	-	2	3.633	4.434
2016	70	22	3.420	1.396	6	5	3.038	3.818
2015	89	30	3.204	1.218	7	6	3.206	-
2014	78	33	2.925	1.212	9	5	3.741	-
2013	63	32	2.946	1.249	4	2	3.065	-
2012	61	25	2.909	1.002	6	5	1.905	-
2011	95	5	2.952	908	25	2	6	-
2010	-	-	471	17	-	-	-	-
Genel Toplam	694	258	29.185	11.502	63	31	25.744	16.044

Tablo 2.6'ya göre ülkemizde en çok nakli yapılan doku ve organlar olarak; böbrek, karaciğer, kornea ve kemik iliği bulunmaktadır. Pankreas, ince bağırsak ve akciğer naklinin daha az sayıda yapıldığı görülmektedir. Bunun sebebi bu organlara olan ihtiyacın daha az olmasıdır.

Sağlık Bakanlığı Yoğun Bakım Beyin Ölümü İzlem Sistemine (YOBİS) 01.01.2010 – 31.10.2019 tarihleri arasında sağlık kuruluşlarında tedavi görürken beyin ölümü gerçekleşmiş kişi sayısı 16.784 olarak bildirilmiştir. Yoğun Bakım Beyin Ölümü İzlem Sistemine (YOBİS) 01.01.2010 – 31.10.2019 tarihleri arasında beyin ölümü gerçekleşmiş kişilerin ailelerinden organ bağışı için izin alınan kişi sayısı 4.712 olarak bildirilmiştir. Ülkemizde Sağlık Bakanlığı Türkiye Organ ve Doku Bağış Sisteminde (TODBS) kayıtlı olup, hayatta iken organ ve doku bağışında bulunan kişi sayısı 493.423'dür (<https://organ.saglik.gov.tr/Systems.aspx>, Erişim tarihi: 26 Kasım 2019).

Sağlık Bakanlığı tarafından 1990 yılında başlatılan çalışmalar neticesinde Sağlık Bakanlığı teşkilat ve görevlerine ait 181 sayılı kanun hükmünde kararname ve 210 sayılı kanun hükmünde kararname ile değişik 31. Maddesine göre kısa adı ORNAK olan Organ Nakli Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurulun görevi, organ nakli konusunda yapılacak çalışmaları planlamak, özellikle kadavradan organ naklini arttırıcı çalışmalar düzenlemek, Organ nakli bekleyen ve organ bağışı yapan hastaların kayıtlarını tutmak, organ nakli konusunda gerekli eğitimleri düzenlemektir (Yumak, 1994).

2.1.5 Ülkemizdeki Organ Nakli ve Bağışı İle İlgili Gönüllü Kuruluşlar

Ülkemizde organ ihtiyacı olan insanların artması ile birlikte organ nakli ve bağışına olan ilgide artmıştır. Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere birçok vakıf, dernek organ nakli ve bağışına yönelik çalışmalar yürütmektedir.

1990 organ nakli ile ilgili çalışmalar yapan bilim insanları bir araya gelerek Türkiye Organ Nakli Derneğini kurmuşlardır. Sağlık Bakanlığı tarafından organ nakli konusunda birlikteliği sağlamak için 1992 yılında kısa adı ONKOS olan Organ Nakli Koordinasyon Sistemi kurulmuştur. 1994 yılında ülkemizdeki organ ve doku nakli yapan kuruluşlar arasındaki işbirliğini arttırmak amacıyla Organ Nakli Kuruluşları Koordinasyon Derneği kurulmuştur. Türkiye Böbrek Nakli ve Diyaliz Hastalarına Hizmet Vakfı böbrek rahatsızlığı çeken hastalara yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Türkiye de İstanbul, İzmir, Ankara gibi birçok büyük ilde organ nakli koordinasyon merkezleri bulunmaktadır (Doğan, 2009) .

2.2 Organ Nakli ve Bağışının Boyutları

Burada organ nakli ve bağışının tıbbi boyutu dışındaki boyutlarından hukuki, sosyal, etik, dini ve eğitim boyutuna değinilmiştir. Organ naklinin amacı, organ yetmezliği nedeniyle yaşam kalitesi düşmüş ve yaşamın sonuna gelmiş hastaların hayata tekrar dönüşünü sağlamak, yaşam süresini uzatmak ve kalitesini arttırmaktır. Kişilerin organ bağışı konusundaki görüşlerinin oluşturulmasında eğitim, kültür ve dinin önemli birer etken olduğu çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir (Çetin 2013).

2.2.1 Organ Nakli ve Bağışının Hukuki Boyutu

Ülkemizdeki organ bağışı konusundaki tüm çalışmalar, 1979 tarihinde yürürlüğe giren 2238 sayılı Organ Nakli Kanununa göre yapılmaktadır. 2238 sayılı kanuna göre 18 yaşını

doldurmuş, öldükten sonra organlarını bir başkasına nakil edilmesini isteyen ve akıl sağlığı yerinde olan herkes organlarını bağışlayabilir. Organ bağışlamak isteyenler öncelikle organ nakli merkezleri ve Sağlık Bakanlığı hastanelerinin organ bağışı masalarına başvurarak organ bağış kartı edinmelidir. 2238 sayılı kanuna göre kişinin iki tanık huzurunda açık, bilinçli ve tesirden uzak olarak önceden verilmiş yazılı ve imzalı veya en az iki tanık önünde sözlü olarak beyan edip imzaladığı tutanağın bir hekim tarafından onaylanması zorunludur. Kişinin ailesinin bu konuda bilgi sahibi olması, nakil ihtiyacı doğduğunda bir sorun yaşanmaması açısından önemlidir (Doğan, 2009).

29/5/1979 tarih ve 2238 sayılı organ ve doku alınması, saklanması, aşılması ve nakli hakkında kanun kapsamında; organ ve doku alınması, saklanması, aşılması, nakli, teşhis ve tedavi edilmesi bu kanun hükümlerine göre yapılır. 2238 sayılı kanuna göre; doku veya organ alınması ve satılması, bilimsel çalışmalar hariç doku ve organ naklinin reklamının yapılması yasaktır. 18 yaşını doldurmamış ve adli dengesi yerinde olmayanlardan doku ve organ alınması, vericinin hayatını tehlikeye sokacak doku ve organların alınması yasaktır. Onsekiz yaşını dolduran ve adli dengesi yerinde olan bir kişiden organ ve doku alınabilmesi için; vericinin en az iki kişi huzurunda açık ve bilinçli bir şekilde daha önceden verilmiş yazılı ve imzalı veya en az iki tanık önünde sözlü olarak beyan edip imzaladığı tutanağın bir hekim tarafından onaylanması gerekmektedir (T.C. Resmi Gazete, 29 Mayıs 1979, sayı: 16655).

2238 sayılı kanuna göre; doku veya organı alacak hekimlerin; doku ve organ alınmasının tıbbi açıdan sakıncaları, yararları, önemi, psikolojik ve sosyal etkileri konularında bilgilendirmek, evli olan vericilerin eşlerinin bilgisinin olduğunu öğrenmek, para karşılığında yapılacak nakilleri engellemek, yakın akrabalar hariç alıcı ve vericinin bilgilerini gizli tutmakla yükümlüdür. Bu kanuna göre organ nakli için tıbbi olarak ölümün gerçekleştiğinin en az iki uzman hekim tarafından onaylanması ve tutanak altına alınması gerekmektedir. Bir kimse bu kanuna uygun olarak doku ve organlarını bağışlamamış ise, eşi, reşit çocukları, ana veya babası veya kardeşlerinden birisinin; bunlarda yoksa yanında bulunan herhangi bir yakınının izniyle ölü kişiden organ veya doku alınabilir. Ölen kişi sağlığında doku ve organlarını bağışlamak istemediğini beyan etmiş ise bu kişinin doku ve organları alınamaz. Kaza ve doğal afet durumunda ölmüş kişilerden, yanında bir yakını yoksa ve ölüm halinin alınacak organlara bağlı olmadığı doktor raporuyla tespit edildiğinde, yaşamı doku ve organ nakline bağlı olan ve tıbben zorunlu olması durumunda

vasiyet ve rıza aranmaksızın kişinin doku ve organları alınabilir. Öldükten sonra vücudunu bilimsel araştırmalar için bağışlayan ve hastanelerde ölen ve morga getirilip bir yakını bulunmayan kişilerin bedenleri ilgili yükseköğretim kurumlarına verilirler (T.C. Resmi Gazete, 29 Mayıs 1979, sayı: 16655).

2.2.2 Organ Nakli ve Bağışının Sosyal Boyutu

Kalıcı bir hastalıkla sürekli olarak yaşamak insanları sosyal yönden olumsuz etkilemektedir. İnsanlara kronik hastalık tanısı konulduktan sonra sosyal ilişkilerini sürdürmekte zorluk yaşamakta, diğer insanların onu kabul etmeme ve kendisine acıyarak bakma durumları ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu nedenle hasta birey kendisini sosyal hayattan soyutlayabilmektedir (Çetin, 2013).

Kronik hastalığa yakalanan birey sosyal çevreye uyum sağlamakta zorlandığı gibi hastanın ailesi ve çevresindeki insanlar da bu yeni duruma uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Aile bir bütün olarak değerlendirildiğinde, aile bireylerinden birinde meydana gelen olumsuz durum tüm aileyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle kişinin değil ailenin kronik hastalığa yakalandığı düşünülmektedir (Erengin, Keçecioglu, Güven, Sarıkaya, Tuncer ve Özcan, 1993).

Hasta ve yakınları hastalık sürecinde yoğun bir şekilde gerilim ve duygusal çatışma yaşamaktadır. Aile içinde ölümle ilgili endişelerin olması hasta bireyleri olumsuz yönde etkilemekte zamanla evde birer izleyici olarak kaldıkları görülmüştür. Hastalık sürecinde hastaların eşleri hasta bakıcı konumuna geçmektedir (Özçürümez, Tanrıverdi ve Zileli, 2003).

Kronik böbrek yetmezliği olan hastalar hastalıkla başetmede zorlanmaktadırlar. Hasta bireyler hastalığın teşhisi öncesindeki stresle baş etme ve değişimi kabullenmede zorlanma, ailenin ekonomik seviyesinin düşük olması, hasta ve eşinin eğitim seviyesinin düşük olması, diyalize duyulan ihtiyacın farkında olmamak gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır (Sağduyu, Şentürk, Sezer, Emiroğlu ve Özel, 2006).

Organ naklinin böbrek yetersizliği yaşayan hastalarda iyi bir rehabilitasyon sağladığı hastalar için daha kaliteli bir yaşam oluşturduğu, diyalize göre psikolojik yönden daha olumlu etkilerinin olduğu belirtilmektedir (Sağduyu ve diğerleri, 2006).

2.2.3 Organ Nakli ve Başışının Etik Boyutu

Doktorun, doku ve organ naklinin etik kuralları konusunda organ vericisi ve organı alacak olan kişıyi bilgilendirmesi ve tıbbi açıdan organ nakline uygunluğunu araştırması gerekmektedir (Süren, 2007).

Organ nakli, tedavisi olmayan hastalıkların yüksek maliyetlerinin yerine yapılmaktadır. Nakil yapılacak kişinin seçilme durumu karşılaşılan etik sorunların başında gelmektedir. Nakil yapılacak organ hastalığı kötü durumda olan kişıye veya daha az hasta olan yapılacak nakilden iyi sonuç alınabilecek kişıye yapılır. Bu durumda organ nakline karar verecek doktorun, fayda ve zararlarını her yönden değerlendirmesi gerekir (Dontlu, 2004).

Canlı kişiden organ naklinde hasta kişinin faydası için yapılacak olan cerrahi müdahaleye organını başışlayan kişi gönüllü olmaktadır. Ameliyatlarda her zaman bir risk bulunduğundan, doktor oluşacak tüm risklere rağmen sağlıklı vericiye müdahale etmektedir. Birey kendi organını nakil verme hakkı bulunduğundan, doktor organlarını verecek olan kişinin kararına saygı duymalıdır (Ertin, 2014).

Doktor organ başışlayan ve alacak olan kişıye, yapılacak olan cerrahi müdahalenin sonuçlarını, olumlu ve olumsuz yönlerini, ameliyat sonrası oluşabilecek komplikasyonları sade ve hastaların anlayabileceği bir dille anlatması gerekir. Canlı vericiden yapılacak olan organ naklinde asıl olan şey, vericinin gönüllü olmasıdır (Ertin, 2014).

Kadavradan yapılacak olan organ naklinde; organ vericisinin beyin ölümü gerçekleşmiş olup, mekanik ventilasyon desteği ile dolaşım ve solunumu devam etmesi gerekir. Beyin ölümü gerçekleşen hasta yakınları cihazlar yardımıyla kalbi atan hastanın yaşadığını ve tekrar sağlığına kavuşabileceğini düşünebilmektedir. Hasta yakınları doktorlar tarafından beyin ölümü gerçekleşen kişinin geri dönüşünün olmadığı konusunda bilgilendirilmelidir (Ertin, 2014). Ölüm olayı sonucunda yok olacak olan organların hayat kurtarmak için kullanılması tıbbi açıdan etik bir durumdur (Demirsoy ve Yılmaz, 2012).

Başış yapılan organlar ihtiyacı olan hastalara yetmediğinde organ ticareti ortaya çıkmaktadır. Organ nakli için bekleyen hastalar, kendileri için uygun organ bulunabileceğini düşünmediklerinden ihtiyacı olan organları parayla almaya yönelmektedirler. Organ ticaretinde yasal ve etik değerler düşünülmeden yüksek paralar

karşılığında yapılmaktadır. Organ ticareti dünyada birçok ülkede yasak olmasına rağmen devletin izniyle organ satışı yapan ülkelerde bulunmaktadır (Board, 2002).

Ülkemizde canlı vericiden organ bağıışı ve nakli genellikle yakın akrabalar arasında gerçekleşmesi etik açıdan bir sorundur. (Ertin, 2014). Türkiye’de çocuklardan organ alımı kanuna göre yasaktır (T.C. Resmi Gazete, 29 Mayıs 1979, sayı: 16655).

2.2.4 Organ Nakli ve Bağıışının Dini Boyutu

İslamiyet, Hristiyanlık, Budizm, Yahudilik ve birçok dinde organ bağıışını insan sevgisinin ve yardımlaşmanın bir parçası olarak gördüğünden onay vermektedir (Doğan, 2009). Musevilikte bir kesim organ bağıışını ölüden fayda sağlamak olarak gördüğünden kabul etmemektedir, bir kesim organ bağıışının amacını hayat kurtarmak olarak gördüğünden onay vermektedir (Altıntaş, 2007). Ülkemizde Diyanet İşleri Yüksek Kurulu 1980 yılında 396 sayılı kararı ile organ nakli caiz olduğunu bildirmiştir.

Organ nakli ve bağıışı ile birçok ölümcül hastalığın önüne geçilerek, hastalara umut ışığı olmuştur. Organ ve doku ihtiyacı olan hastaların organ ve doku nakli ile daha sağlıklı ve kaliteli bir hayat yaşamalarını sağlamaktadır. Doku ve organ bekleyen hastalara beraberinde birçok dini ve hukuki sorunu da getirmektedir. İnsanların dini açıdan organ bağıışı ve nakli konusunda endişeleri vardır. Dünya İslam Birliğine bağılı kuruluşlar belli şartlar sağlandığında ölüden canlıya veya canlıdan canlıya organ nakline onay vermekte olup birçok çağdaş islam bilgini bu görüşü desteklemektedir (Düzenli, 2005).

Dini inançlar kişilerin sosyal ve kültürel yaşamlarını etkilemektedir. Bu nedenle dinlerin organ bağıışına onay vermesi organ bağıışının artması için etkilidir. Bütün dinler organ bağıışına olumlu yönde onay vermektedir. Kuran-ı Kerim’in Maide suresinin, 32. ayetinde “kim bir insana hayat verirse onun tüm insanlara hayat vermişçesine sevap kazanacağı” bildirilmiştir. Bu ayete dayanarak dinimiz de organ bağıışına onay vermektedir. Ancak günümüzde birçok insan organ bağıışının dinen uygun olmadığını düşündüğünden, organlarını bağıışlamaktan kaçınmaktadır (Süren, 2007).

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 06/03/1980 tarihli ve 396 sayılı kararında; Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde organ bağıışı konusunda herhangi bir karar bulunmadığını bununla sebebinin o dönemde bu konunun mesele olmadığını beyan etmişlerdir. Dinimizde kitap ve sünnet dahilinde organ bağıışının açıklanabileceğini

söylemişlerdir. Dinimizce insanın üstün bir varlık olduğu ve normal durumlarda canlı veya ölü bir insandan organların alınmasının uygun olmayacağı belirtilmiştir.

Müşavere ve Dini Eserleri İnceleme Kurulu'nun 16.4.1952 tarih ve 211 sayılı kararında; ölen kişinin kesilmesi veya otopsi yapılması saygısızlık kastı olmayacak bir şekilde yapılması ve zaruret sebebiyle olması halinde caiz görülmüştür. İslâm alimlerinin içtihatları bu şekildedir. İslam alimleri hastalığın tedavisinde başka bir tedavi yolu kalmadığı durumlarda, haram kılınan maddelerin kullanılarak hastalığın tedavi edilmesinin caiz olduğunu belirtmişlerdir. Bir insanın hayatını veya bir organını kurtarmak için başka bir tedavi yolu kalmadığı durumlarda, doku ve organ nakli caizdir demişlerdir.

Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 19.01.1968 gün ve 3 sayılı gerekçeli kararında da; sadece bir insanın hayatını kurtarmak için değil, bir organı kurtarmak içinde organ nakli yapılabileceği belirtilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 12/14/2006 tarihli kararına göre, doku ve organ naklinin helal olması için; doku ve organ naklinin zorunlu olması yani başka bir tedavi yönteminin kalmadığının doktor tarafından tespit edilmesi, organları alınacak kişinin ölmüş olması, organları alınacak kişinin ölmeden önce izin vermesi veya yakınlarının onayının olması, organlar karşısında herhangi bir gelir sağlanmaması, organları alacak kişinin de rızasının olması şartlarının tamamının sağlanması gerekmektedir.

Budizm de organ bağışına onay vermektedir. Budist inanış organ bağışını bir cömertlik olarak görmekte olup Nirvana'ya ulaşmada bir aşama olarak görmektedir (Altıntaş, 2007). Katoliklerde Papa'nın buyruğuna göre dayanışma ve hayırseverlik kuralları çerçevesinde acı çeken kardeşine yardım etmek için organ bağışına onay vermektedir. Organ bağışı için, beyin ölümünün gerçekleşmesi, tüm tedavilerin uygulanmış olması ve ailesinin onay vermesi gerekmektedir (Demircioğlu, 2011).

2.2.5 Organ Nakli ve Bağışının Eğitim Boyutu

Eğitim insanların bilgi ve deneyimlerinin arttırılmasını sağlayan bir araçtır. İnsanın eğitimi arttıkça üretimin niteliği ve kalitesi artarken eğitime ayrılan kaynakta artar. Eğitimin temel unsuru istendik davranış değişikliğidir bu değişiklikte öğrenme sürecinin sonunda gerçekleşir (Şen, 2015).

Sağlık eğitimi sağlıklı yaşam koşulları, güvenlik, üretkenlik, sağlıklı insanlardan sağlıklı çevreye kadar birçok alanı içine alır. Sağlık eğitimi sağlık alanında ve diğer alanlarda çalışan görevlilerin sağlıklı olmak için yapacaklarını kişilere anlatılması şeklinde tanımlanmaktadır. Günümüzde sağlık eğitimi yeni bir bilim dalı ve uzmanlık alanı olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlık eğitimini topluma ve kişilere sağlıklı yaşam için alınması gereken önlemleri kazandırmak ve uygulamak, sağlık hizmetlerini kullandırmak, sağlıklarını ve çevrelerini iyileştirmek için yapılan eğitim uygulamalarıdır. Sağlık eğitiminin amacı, topluma ve kişilere kendi imkanları çerçevesinde sağlıklı bir yaşam sürmelerini öğretmektir. Bu amaç doğrultusunda sağlık eğitimi sağlık konusundaki öğrenmeyi geliştirici çalışmalar yapar. Bireylerin tutum ve davranışlarını değiştirir (Şen,2015; Yılmaz, 2007).

Organ bağışına toplumun desteğini arttırmak ancak bireylerin organ bağışı konusunda eğitimi ile sağlanabilir. Organ bağışı konusunda toplumun eğitimin sağlanması okullarda organ bağışı ile ilgili daha çok eğitim verilmesi ile sağlanır. Okullarda Fen Bilimleri ve liselerde biyoloji müfredatına organ nakli ve bağışı konusu konulmuştur.

2018 yılında yürürlüğe giren 6. Sınıf Fen Bilimleri öğretim programı incelendiğinde; Vücudumuzdaki Sistemler ve Sağlığı ünitesinde yer alan Sistemlerin Sağlığı konusunda organ bağışı konusuna yer verilmiştir. Fen Bilimleri öğretim programında “Organ bağışının toplumsal dayanışma açısından önemini kavrar” kazanımının altında organ bağışının önemi öğrencilere verilmiştir (MEB, 2018).

2013 fen bilimleri öğretim programı incelendiğinde organ bağışı ile ilgili yer alan kazanımın 7. sınıf kazanımları içerisinde bulunduğu görülmüştür. 2018 fen bilimleri öğretim programında organ bağışı hakkındaki kazanımın 6. Sınıf kazanımları içinde yer aldığı görülmüştür. Fen bilimleri müfredat programında organ bağışı konusunun 6. sınıflara alınması ile daha erken yaşlarda öğrencilere organ bağışına yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri hedeflenmektedir. Organ nakli ve bağışı konularına öğretmenler ve öğrenciler fen bilimleri müfredat programında yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (Sanner, 2002; Siebelink, Verhagen, Roodbol, Albers ve Van de, 2017).

2018 yılında yürürlüğe giren 11. Sınıf biyoloji öğretim programı incelendiğinde; İnsan Fizyolojisi ünitesinde yer alan, Üriner Sistem konusunda , “Üriner Sistem rahatsızlıklarına örnekler verir” adlı kazanım bulunduğu görülmüştür. Üriner Sistem konusunda böbrek

nakli kavramı öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı görülmüştür. Bu kazanımın alt başlığında ise Diyaliz kısaca açıklanarak, diyalize bağımlı hastaların yaşadıkları problemler ve böbrek bağışının önemi vurgulandığı görülmüştür (MEB, 2018).

11. Sınıf biyoloji müfredatında insan fizyolojisi ünitesinde, dolaşım sistemi konusunda “Öğrencilerin kan ve kemik iliği bağışının önemi ile ilgili farkındalık oluşturmaya yönelik çalışma (broşür, kamu spotu, anket vb.) yapmaları sağlanır” kazanımı ile kan ve kemik iliği bağışının önemine dikkat çekilmektedir. Biyoloji öğretim programı incelendiğinde organ nakli ve bağışı konusunda başka bir kazanım bulunamamıştır (MEB, 2018).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında 6. Sınıflarda “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içerisinde “Elektronik Yüzyıl” ünitesinde Doku ve Organ Bağışı konusunun yer aldığı görülmektedir. Organ nakli ve bağışı konusuyla ilgili olarak Sosyal Bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programında “tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi ifade eder” kazanımının yer aldığı görülmüştür. Organ nakli ve bağışının insan hayatına katkısı ve toplumsal dayanışmaya etkisi öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır. Sosyal Bilgiler 6 ders kitabında organ nakli ve bağışı konusunda farkındalık yaratmak için “Bir Hayat Kurtarmak” etkinliği planlanmıştır. Bu etkinlikte bağışladığı organlarla insanların hayatını kurtaran ve onlara yeniden yaşama şansı veren insanların hikayelerine yer verilmiştir (MEB, 2005; Gökçe ve diğerleri, 2016).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından en son olarak 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı incelendiğinde organ nakli ve bağışı konusuna yer verilmediği görülmüştür (MEB, 2018). Organ nakli ve bağışı konusuna Sosyal Bilgiler dersinde yer verilmemesi öğrencilerin bu konuda eğitilmesi açısından büyük bir eksiklikler.

Okullarda Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği kapsamında 3-9 Kasım tarihleri arası Organ Bağışı ve Nakli Haftası kutlanmaktadır. Bu haftada öğrencilere organ bağışı ve nakli hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca organ bağışı konusunda farkındalık oluşturmak için, Sağlık Bakanlığı ile ortaklaşa Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yarışmalar, seminerler, konferanslar düzenlenmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan EBA(Eğitim Bilişim Ağı) öğretmen ve öğrencilerin öğrenmelerinde kolaylık sağlayan sosyal eğitim platformudur. Öğretmen ve öğrenciler, EBA'da yer alan öğrenme içeriklerine kolayca ulaşip kullanabilmektedir.

Ayrıca kendilerine ait özel olarak hazırladıkları içerikleri istedikleri gibi EBA'ya yükleyerek diğer öğretmen ve öğrencilerin kullanımına sunmaktadırlar. EBA'da organ nakli ve bağıışı konusunda öğrenme içerikleri olarak sunumlar, videolar, etkinlikler ve kitaplar bulunmaktadır. Bu içerikler öğretmen ve öğrencilerin organ nakli ve bağıışına olan farkındalıklarını arttırmak için düzenlenmiştir.

2.2.5.1 Ortaokul 6. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabı İncelemesi

6. Sınıf Fen Bilimleri kitabı incelendiğinde organ bağıışının önemi konu başlığı altında; doku ve organ bağıışının tanımının yapıldığı görülmektedir. Organ bağıışının önemi ve gerekliliğinden bahsedilmektedir. Öğrencilere organ bağıışının insanlarda yardımlaşma duygusunu ve toplumsal birlikteliği arttırdığı vurgulanmaktadır. Ders kitabında Organ bağıışının önemini vurgulayan görsellerle desteklenmiştir. Organ nakli konu başlığının altında organ nakli, alıcı ve verici tanımları yapılmıştır. 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanuna göre, doku ve organ naklinin şartları ve yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. Kitapta nakli yapılan organ ve dokuların isimleri belirtilmiştir. Ders kitabında organ nakli ile ilgili gazete haberleri ve görsellere yer verilmiştir. Değerlendirme aşamasında Organ nakli ve bağıışının toplumsal dayanışmaya olan etkisi sorgulanarak öğrencilerde farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Organ bağıışı kampanyası düzenlenmesi kurgulanarak öğrencilerden organ bağıışının önemini anlatan afiş düzenlemeleri istenmektedir (Çiğdem, Balçık ve Karaca, 2018).

2.2.5.2 Lise 11. Sınıf Biyoloji Ders Kitabı İncelemesi

Lise 11. Sınıf Biyoloji kitabı incelendiğinde Üriner sistem konusunda böbrek yetmezliğinin nasıl oluştuğu ve vücutta hangi değişikliklerin olduğu anlatılmaktadır. Böbrek yetmezliği sonucunda diyaliz ve böbrek naklinin gerekli olduğundan bahsedilmektedir. Böbrek naklinin nasıl yapıldığı, nakil için nelerin gerekli olduğu ve böbrek naklinin öneminden bahsedilerek, öğrencilerde organ nakli ve bağıışı konusunda farkındalık sağlamak amaçlanmıştır (Tokgöz, Yılmaz, Bagatır, Yüceler ve Atalay, 2018).

2.3 İlgili Yayın ve Araştırmalar

Son yıllarda organ nakli ve bağıışının insanlar için artan önemi sebebiyle bu konuda yapılan araştırma sayısı oldukça artmıştır. Bu çalışmaların birçoğu, üniversite öğrencileri ve personeline yönelik olduğu görülmüştür. Son yıllarda ülkemizde ortaokul öğrencilerinin

organ nakli ve bağışı konusundaki düşüncelerini araştıran çalışmaların azda olsa yapıldığı görülmüştür. Ancak yapılan alanyazın taramasında ortaokul öğretmenleri ile organ nakli ve bağışı konusunda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu bölümde ülkemizde ve yurtdışında organ nakli ve bağışını konu alan çalışmalar mevcuttur.

2.3.1 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Öğretim Elemanları ve Öğretmenlerle Yapılan Çalışmalar

Akış ve diğerleri (2008) Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ ve doku bağışı konusundaki bilgi ve tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada; personelin %21'i organlarını bağışladığını, %19'u organlarını bağışlamadığını, %60'ı organlarını bağışlama konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir. Çalışanların büyük çoğunluğu organ bağışı konusundaki bilgilerinin yeterli olduğunu ve bu konudaki bilgilerini televizyondan edindiklerini ifade etmiştir. Çalışmaya katılanlar en çok böbrek, kalp, karaciğer ve korneanın bağışlanabileceğini belirtmişlerdir. Personelin büyük çoğunluğunun aile ve akrabasından kişilerin organ bağışında bulunmadığını ifade etmişlerdir (Akış ve diğerleri, 2008).

Şıpkın ve diğerleri (2010) Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanları ile yaptıkları çalışmada, öğretim elemanlarının organ bağışına bakış açılarını incelemiştir. Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının tamamına yakını organ bağışı konusunda bilgi sahibi olduğunu, bu bilgilerini gazete ve dergilerden öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılanların büyük çoğunluğu kadavra vericili organ naklini organ nakli ve bağışı açısından olumlu görmektedir. Öğretim elemanlarının yarısı organ bağışında bulunmak istemekte olup bu konuda ailesinin kendisini desteklediğini belirtmiştir. Öğretim elemanlarının tamamına yakını ülkemizde organ bağışını yeterli görmemektedir (Şıpkın ve diğerleri, 2010).

Akçöltekin (2015) sınıf öğretmenlerinin organ bağışına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla 93 sınıf öğretmeni ile yaptığı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin organ bağışına yönelik genel tutumlarının iyi seviyede olduğu belirlenmiştir. Organ bağışı konusunda sınıf öğretmenlerinin tutumlarına bakıldığında, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. Organ bağışı konusunda sınıf öğretmenlerinin tutumlarına yaş değişkeni açısından bakıldığında anlamlı bir fark bulunduğu görülmüştür. Yaşı küçük olan

öğretmenlerin yaşı büyük olan öğretmenlere göre daha olumlu tutumlar geliştirdikleri görülmüştür. Organ bağışı konusunda sınıf öğretmenlerinin tutumlarına hizmet yılı açısından bakıldığında anlamlı bir fark bulunduğu görülmüştür. Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin, hizmet yılı fazla olan öğretmenlere nazaran daha olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Organ bağışı konusunda sınıf öğretmenlerinin tutumlarına bilgi edinme kaynağı açısından bakıldığında anlamlı bir fark bulunduğu görülmüştür. Görsel medya ve yazılı basını takip eden öğretmenlerin organ bağışı konusunda daha olumlu tutum gösterdikleri belirlenmiştir (Akçöltekin, 2015).

Üniversitelerde görev yapan öğretim elemanları ve öğretmenlerin organ bağışı konusunda bilgi sahibi oldukları ve bilgilerinin büyük çoğunluğunu televizyon, internet ve gazetelerden edindiklerini beyan etmişlerdir.

2.3.2 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Sağlık Personeli ile Yapılan Çalışmalar

Aytaş, Kartalcı ve Ünal (2011) İnönü Üniversitesi Turgut Özal Tıp Merkezinde çalışan 201 hemşire ile nicel bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada hemşirelerin sosyodemografik verileri ve tükenmişlik düzeylerinin organ bağışına bakış açıları incelenmiştir. Çalışmaya katılan hemşirelerin büyük çoğunluğu organ bağışı konusunda yeterli bilgisinin olmadığını ve organlarını bağışlamayı düşündüğünü ifade etmişlerdir. Hemşirelere göre olumsuz dini inanışlar organ bağışını azaltmaktadır. Bu çalışma hemşirelerin organ bağışı konusunda kararsız ve yeterli düzeyde farkındalığa sahip olmadığını gösterdi (Aytaş ve diğerleri, 2011).

Kara ve diğerleri (2012) Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi sağlık personelinin organ bağışına bakışı konulu çalışmasında 536 personel ile yapmışlardır. Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının büyük çoğunluğu böbrek, kalp, karaciğer, kemik iliği ve kornea naklinin yapılacağını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılanların %46.6'sı organlarını bağışlamak isterken, %53.4'ü organ bağışında bulunmak istememektedir. Çalışmamıza katılan sağlık çalışanları organ bağışı konusundaki bilgilerini %36.5'i basın ve yayın organlarından, %18.5'i okul ve sağlık kuruluşlarından, %22'si arkadaşlardan öğrendiklerini ifade etmiştir (Kara ve diğerleri, 2012).

Efil, Şişe, Üzel ve Eser (2013) Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde çalışan 150 sağlık personeli ve Tıp Fakültesi Beyin Cerrahi polikliniğine başvuran 156 hasta ile yapmış olduğu nicel çalışmada katılımcıların organ bağışına olan ilgilerini

değerlendirmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu organlarını bağışlamayı düşündüğünü, Organlarının bağışlamayı düşünenler sebep olarak hayat kurtarma ve hastaları iyileştirme olarak ifade etmişlerdir. Katılımcıların tamamının %22.5'i yakınınızın beyin ölümü gerçekleşmesi durumunda organlarını bağışlamayacağını belirtmiş olup, %64.6'sı bu konuda sorumluluk almak istemediğini ifade etmiştir. Bu çalışmada katılımcıların organ bağıışı ve beyin ölümünü bilmelerine rağmen organ bağıışı konusunda yeterli duyarlılığa sahip olmadıkları görülmüştür (Efil ve diğerleri, 2013).

Balcı ve Şahingöz (2014) Sivas il merkezinde çalışan hemşireler ile yapmış olduğu hemşirelerin organ bağıışına bakışları konulu çalışmada, %98.1'i organ bağıışında bulunmadığını, hemşirelerin %53.5'i organ bağıışı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Çalışmaya katılanların %88.8'i aileden birine organ gerekirse, %18.4'i yabancı birine organ gerekirse organlarını verebileceğini, %43.1 organ bağıışı konusundaki bilgilerini internetten öğrendiğini, Katılımcıların %99.2'si göre organ bağıışının yasal olduğunu, %50.5'i dinen sakıncasının olmadığını, %74.1'i ülkemizde organ bağıışının yetersiz olduğunu düşünmektedir (Balcı ve Şahingöz, 2014).

Karaman (2015) 353 yoğun bakım hemşiresi ile yaptığı çalışmada, Yoğun Bakım Hemşirelerinin Beyin Ölümü Gerçekleşen Hasta Ailelerini/Yakınlarını Organ Bağıışına Yönlendirmedeki Rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Hemşirelerinin %63.7'sinin organ bağıışı ve beyin ölümü konusunda eğitim almadığını, %36.3'ünün ise eğitim aldığını, beyin ölümü ve organ bağıışı konusunda hemşirelerin %46.2'si bilgilerinin yetersiz olduğunu, %40.8'i ise bilgilerinin kısmen yeterli olduğunu belirtmiştir. Çalışmada yoğun bakım hemşirelerinin büyük çoğunluğunun beyin ölümü ve bitkisel hayat konusundaki bilgilerinin yeterli olduğu görülmüştür. Yoğun bakımda çalışan hemşireler beyin ölümü gerçekleşen hastanın yakınlarına durumu ilgili hekimin açıklama yaptığını söylemiştir. Beyin ölümü olasılığı bulunan hastaların yakınları ile organ bağıışı konusunda görüşmeleri genelde doktorların yaptığını hemşirelerin bu konuda sorumluluk almadığını belirtmiştir. Beyin ölümü gerçekleşen hastaların yakınlarının organ bağıışına izin vermemesi durumunda bu durumun sebebi olarak, dini sebepler, beyin ölümünü tam olarak anlamadıkları, organların hasta ölmeden alınacağını düşündükleri, vücut bütünlüğünün bozulmasından rahatsız olduğunu belirtmiştir. Yoğun bakım hemşirelerinin %15'i organlarını bağıışladığını, organlarını bağıışlamayan hemşireler ise sebep olarak; organ bağıışı konusunda bilgisinin olmadığını, ölmeden organlarının alınmasından korktuğunu,

organ naklinin yasalara uygun yapılmadığını, vücut bütünlüğünün bozulmasından korktuğunu, hayatına son verilmesinden korktuğunu ve organ bağışını doğru bulmadığını belirtmiştir (Karaman, 2015).

Tepehan ve Elmas (2015) İstanbul Sağlık Müdürlüğü Genel Eğitim ve Araştırma Hastanelerinin Yoğun Bakım Ünitelerinde görev yapan 279 hemşire ve 179 hekim ile yaptıkları çalışmada; ülkemizdeki beyin ölümü tanısına güven sorunu ve organ bağışına yansımalarını incelemişlerdir. Katılımcıların beyin ölümü gerçekleştiğinde, hemşirelerin %63.6'sı ve doktorların %67.6'sı organlarının alınmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Beyin ölümü gerçekleştiğinde organlarının alınmasını istememe sebebi olarak hemşirelerin %15.8'i ve doktorların %6.1'i beyin ölümü kararının yanlış verilmesinden endişe duyduklarını ifade etmiştir. Hemşire ve doktorların büyük bir kısmı kişi sağlıklı iken organlarını bağışlamamış ise organlarının alınmaması gerektiğini düşünmektedir (Tepehan ve Elmas, 2015).

Sağlık çalışanlarının genel olarak organ bağış konusunda kısmen bilgi sahibi oldukları ve bu konuda kararsız kaldıklarından gereken duyarlılığa sahip olmadıkları görülmüştür. Organ bağış konusundaki bilgilerini basın ve yayın organlarından öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

2.3.3 Organ Nakli ve Bağış ile İlgili Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Çalışmalar

Bölükbaş ve diğerleri (2004) Ordu İli kız ve erkek öğrenci yurtlarında kalan 360 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada organ bağış hakkında üniversite öğrencilerinin düşüncelerini incelemiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun organlarını bağışlamak istemelerine rağmen çok azının organlarını bağışladığı görülmüştür. Öğrencilerin organ bağışında bulunmak istememe sebepleri olarak, dini inançlar, korku duyma, vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe ve kendini hazır hissetmeme gibi nedenlerin olduğu belirlenmiştir (Bölükbaş ve diğerleri, 2004).

Tokay Arğan (2007) Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören 1167 öğrenci ile yaptığı çalışmada; öğrencilerin organ bağışına yönelik tutum ve davranışlarını incelemiştir. Çalışmada geliştirilen anketin uygulanması sonucunda öğrencilerin organ bağışına yönelik olumlu tutum geliştirdikleri ve organlarını bağışlamak için istekli oldukları belirlenmiştir. Yapılan çalışmada bilgi düzeyi, cinsiyet, yaş, tutum ve deneyimin organ bağış konusundaki tutumları olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir (Tokay Arğan, 2007).

Özer ve diğerleri (2008) Denizli Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik ve Sağlık Memurluğu bölümü ikinci sınıfında okuyan öğrenciler ile yaptığı çalışmada; sağlık yüksekokulunda öğrenim gören 65 öğrencinin organ bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerinin eğitime katkısını incelemiştir. Öğrencilerin çalışma öncesi ve sonrası organ bağışına yönelik görüşlerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çalışmaya katılan öğrencilerin organ bağışı konusunda sahip olduğu bilgiler ve organlarını bağışlama isteği eğitim sonrasında eğitim öncesine göre oransal olarak daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin organ bağışına yönelik görüşlerinin olumlu yönde artmasında eğitimin önemli olduğu görülmüştür (Özer ve diğerleri, 2008).

Özmen ve diğerleri (2008) Celal Bayar Üniversitesi, Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışı konusundaki bilgi ve görüşlerini belirlemek için 296 öğrenci ile yapılan çalışmada; Çalışmaya katılan öğrencilerin %66.9'u organ bağışı konusunda eğitim almadığını, %36.1'i organ bağışı yapmayı düşündüğünü ifade ederken % 52.4'ü kararsız olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organlarını bağışlama nedeni olarak insanlığa hizmet ve çürüyecek olan organların işe yaraması olarak belirtmiştir. Organlarını bağışlamak istemeyen öğrencilerin yarısına yakını vicdani açıdan rahat olmadığını ve vücut bütünlüğünün bozulmasını istemediğini ifade etmiştir. Katılımcıların %51.7'si organ bağışının dini yönden sakıncalı olduğunu belirtmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür (Özmen ve diğerleri, 2008).

Yaşar ve diğerleri (2008) Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmada, Sağlık Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörleri incelemişlerdir. Çalışmaya katılan öğrencilerin % 34.9'u organ bağışında bulunmak istediğini, % 10.5'i organlarını bağışlamak istemediğini, % 54.6'sı organ bağışı konusunda kararsız kaldığını ifade etmiştir. Katılımcıların organ bağışı konusunda istekli olmadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin organ bağışı konusundaki çekinceleri olarak %30.2'si vücut bütünlüğünün bozulmasından rahatsız olduğunu, %23.6'sı tam ölmeden organlarının alınmasından korktuğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağışı konusundaki bilgilerini medyadan edindiklerini ifade etmiştir (Yaşar ve diğerleri, 2008)

Doğan (2009) Afyon Kocatepe Üniversitesi lisans ve ön lisans öğrencilerinin organ bağışı konusundaki bilgi, tutum ve davranışları konulu çalışmada, öğrencilerin %2.1'nin

organlarını bağışladığı, %69.9'unun organ ve doku uyumu varsa canlı ve kadavranın organlarının alınabileceğini bildiği, %85.5'inin iki tane olan organlarından birinin bağışlanabileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %27.5'i doktorların verdiği beyin ölümü kararı konusunda endişeleri olduğunu, %57.5'i beyin ölümü tanısı konulan hastanın hayata dönebileceğini, %85.6 'sı organ bağışının önündeki en önemli engelin organ bağışının yetersiz olmasının olduğunu, %82.2'si organ bağışı konusunda toplumsal birlikteliğe ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin %35.8 'i organ bağışı konusunda dini yönden engel olmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin yarısından fazlası, organlarını bağışlayacağı kişinin önemli olmadığını yani herkese organlarını bağışlayabileceğini ve ailesinin fikrinin organ bağışı kararında etkili olacağını beyan etmiştir. Organ bağışı konusunda olumsuz fikir beyan eden öğrencilerin çoğunluğu dini yönden, güvensizlikten, cesaretsizlikten ve nakilden dolayı olumsuz sonuçlar ortaya çıkabileceğinden organ bağışına olumsuz bakmaktadır (Doğan, 2009).

Koçak ve diğerleri (2010) Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde okuyan 171 öğrenci ile yapmış oldukları çalışmada, öğrencilerin organ nakli ve bağışı hakkındaki bilgi düzeylerini incelemiş olup, öğrencilerin %1.8'inin organlarını bağışladığı, öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağışında bulunmak istediği, öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağışı hakkında bilgisi olduğunu belirlemiştir. Öğrenciler organ bağışı hakkında bilgilerini %47.7'si okuldaki ders kitapları ve seminerlerden, %32.6'si sosyal çevre ve sağlık kuruluşlarından ve radyo-TV'den edindiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %63.7'si öldükten sonra ailesinin organlarını bağışlamasını istemiştir. Öğrencilerden %91.2'si ailesinden birinin organ nakline ihtiyacı olduğunda verebileceğini ifade etmiştir (Koçak ve diğerleri, 2010)

Özer ve diğerleri (2010) Hemşirelik Yüksekokulu ve Erzurum Sağlık Yüksekokulunda eğitim gören 460 öğrencinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı, %1.7 gibi çok düşük bir oranda öğrencinin organlarını bağışladığı görülmektedir. Öğrencilerin %28.7'si sağlığı yerinde iken organlarını bağışlamayı düşündüğünü, öğrencilerin büyük çoğunluğu ailesinin organ bağışı konusundaki olumlu tutumu, bağış yapma konusundaki düşüncesini olumlu etkileyeceğini ifade etmiştir. Öğrencilerin tamamına yakını organ bağışı konusunda din adamlarının öncülük etmesi gerektiği ve toplumu bilgilendirmesinin önemli olduğunu ifade

etmiştir. Öğrenciler organ bağışısı konusundaki bilgilerini yazılı ve görsel basından edindiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağışısını arttırmak için ulusal birlikteliğin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %87.9'u organ bağışısının önündeki en büyük engelin organ bağışısı sayının çok düşük olması olarak belirtmiştir. Öğrenciler organ bağışısı konusunda kültürel farklılıkların etkili olduğu ve genç bireylerin organ bağışısına daha olumlu baktığını ifade etmişlerdir (Özer ve diğerleri, 2010).

Kılıç ve diğerleri (2010) Ankara Mehmet Akif kız öğrenci yurdunda kalan öğrenciler ile yapmış olduğu çalışmada kız üniversite öğrencilerinin organ bağışısı hakkındaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörleri araştırmışlardır. Çalışmaya katılan kız öğrencilerin büyük çoğunluğu (%91.1) organ bağışısı yapabileceğini ifade ederken organlarını bağışlayanların oranı oldukça düşüktür. Organ bağışısı yapabileceğini ifade edenlerin çoğu herhangi bir kişiye, bir kısmı ise sadece aileden birine organlarını bağışlayabileceğini ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağışısı konusunda toplumun gerekli bilinç düzeyine sahip olmadığını ifade etmişlerdir. Organlarını bağışlamayı düşünen öğrencilerin organlarını bağışlama sebeplerinin insanlığa hizmet ve çürüyecek organların işe yaraması olarak ifade etmişlerdir (Kılıç ve diğerleri, 2010).

Karacaoğlu ve diğerleri (2011) Akşehir sağlık yüksekokulu öğrencileri ile yaptığı nicel çalışmada öğrencilerin organ bağışısı konusundaki tutumlarını incelemiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağışısını önemli görmekte ancak organ bağışısı yapmamıştır. Öğrenciler organ bağışısı hakkında bilgi sahibi olduklarını ve bu bilgilerini çoğunlukla radyo ve televizyondan öğrendiklerini belirtmiştir (Karacaoğlu ve diğerleri, 2011).

Savaşer ve diğerleri (2012) İstanbul'daki 5 hemşirelik okulunun son sınıfında öğrenim gören gönüllü öğrenciler ile yapmış olduğu çalışmada, hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışısına bakışlarını incelemiştir. Öğrencilerin çoğunluğu organ bağışısına olumlu yaklaştığı ancak bu konuda yeterli eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %68.5'i organ bağışısı konusunda hemşire olarak kendisini sorumlu görmüş ancak %48'i organ bağışısında bulunmak istediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağışısına katılımı arttırmak için maddi ödül yerine manevi ödüller verilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu beyin ölümünün insan ölümü olduğu ve organlarının alınabileceğini ifade etmiştir. Öğrenciler organ bağışısında bulunma sebebi olarak; insanlara yardım etmek, dinsel nedenler ve bilime yardımcı olmak olarak

ifade etmişlerdir. Organ bağışında bulunmak istememe sebebi olarak; vücut bütünlüğünün bozulması, organ mafyası ile ilgili endişeler, dini sebepler ve hekimlere güvenmeme olarak belirtilmiştir (Savaşer ve diğerleri, 2012).

Aktaş ve Karabulut (2012) Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde eğitim alan 150 hemşirelik öğrencisinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumlarını belirlemek için yapılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %65.3'ü öğrenim hayatı boyunca organ bağışı ve beyin ölümü konusunda eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Hemşirelik öğrencilerinin büyük çoğunluğu organlarını bağışlamak isterken, çok az bir kısmının organlarını bağışladığı görülmüştür. Çalışmaya katılanlardan çok az bir kısmının organ bağışı konusunda olumsuz tutum bildirdikleri görülmüştür. Öğrencilerin dini fikirleri ile organ bağışı tutumları incelendiğinde aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Aktaş ve Karabulut, 2012).

Sungur ve Mayda (2014) Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem I ve Dönem VI Öğrencilerinin Organ Bağışı Konusunda Bilgi ve Tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada; öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgileri incelendiğinde, dönem VI öğrencilerinin bilgi düzeylerinin dönem I öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin tutumları incelendiğinde dönem VI öğrencilerinin tutumlarının dönem I öğrencilerine göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu farklılığın sebebi aldıkları eğimden kaynaklandığı düşünülmektedir (Sungur ve Mayda, 2014).

Toru ve Ayada (2014) Dumlupınar Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencileri ile yapmış olduğu nicel araştırmada Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağışına bakış açılarını incelemiştir. Tıp fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun organ bağışını bildiği ve desteklediği belirlenmiştir. Öğrenciler organ bağışının yetersiz olmasının nedeni olarak organ bağışı konusunda bilgi eksikliği, örf ve adetlerin etkisi ve dini düşünceler olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler organ nakli ve bağışına olan ilginin medya tanıtımları ile artırılabilirliğini belirtmişlerdir (Toru ve Ayada, 2014).

Kaya ve diğerleri (2015) Atatürk üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerle yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinin cinsiyetinin organ nakli ve bağışı hakkında görüşlerine etkisini incelemiştir. Çalışmaya katılan kız ve erkek öğrencilerin yaklaşık olarak eşit sayıda organ bağışında bulundukları belirlenmiştir. Çalışmaya katılan kız

öğrenciler organ bağışına karşı olumlu tutum geliştirdikleri, ancak hekimlere güvenmedikleri belirlenmiştir. Organ bağışında bulunmama sebebi olarak erkekler daha erken olduğunu ifade ederken, kızlar erkeklere göre daha kararsız bulunmuştur. Kız öğrencilere göre erkekler organ bağışını dini yönden sakıncalı görmektedir (Kaya ve diğerleri, 2015).

Yazıcı ve diğerleri (2015) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümünde eğitim gören öğrenciler ile yapmış olduğu çalışmada hemşirelik bölümü öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerini incelemiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı beyin ölümü ve organ bağışı konusunda tam bilgiye sahiptir. Öğrencilerin yaklaşık yarısının organlarını bağışlamayı düşünürken çok az öğrencinin organlarını bağışladığı gözlemlenmiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı eğitimleri süresince organ bağışı konusunda verilen eğitimi yeterli görmemektedir. Organ bağışı yapmayı düşünen öğrencilerin bağışlama nedenlerine bakıldığında, bir insanın hayatını kurtarmak, organ bağışını insanlık görevi olarak görmek, çürüyüp yok olacak bir organın öldükten sonra yaşamasını istemek ve gelecekte kendinin veya aileden birisinin organ ihtiyacı olabileceğini düşünmek olarak belirtmişlerdir (Yazıcı ve diğerleri, 2015).

Kavurmacı ve diğerleri (2015) bir üniversitenin farklı fakültelerinde öğrenim gören 921 öğrencinin organ bağışı konusundaki bilgi ve görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerden %47.8'inin organ bağışında bulunmayı düşündüğünü ancak %4.2'sinin organ bağışında bulunduğu görülmüş olup bu oran oldukça düşüktür. Öğrencilerin organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, edindikleri bilgileri genelde medya iletişim araçlarından edindikleri görülmüştür. Öğrencilerin organ bağışı konusunda bilgi almak istedikleri ve bu bilgileri doktorlar ve din adamlarından almak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar organ bağışında bulunma sebebi olarak hayat kurtarma ve insanlara faydalı olmayı amaçladıklarını belirtmişlerdir. Organlarını bağışlamak istemeyenler sebep olarak; vücut bütünlüğünün bozulması ve dini inançları sebep olarak göstermişlerdir (Kavurmacı ve diğerleri, 2015).

Şen (2015) hemşirelik yüksekokulunda okuyan 203 hemşirelik öğrencisi ile organ bağışı ve nakli konusundaki düşüncelerine aile ve eğitimin etkisi konusunda çalışma yapmıştır. Öğrencilerden %7.4'ü organ bağışında bulunduğunu, %63.1'i organ bağışı konusunda eğitim almadığını belirtmiştir. Öğrencilerin organ bağışı konusundaki bilgi edinme durumlarına bakıldığında; medyadan, mezun olduğu liseden, şu an okuduğu okuldan,

kongre ve seminerlerden, çalıştığı hastaneden bilgi aldığını ifade etmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası organ bağışı yapmayı düşündüğünü, çok az kısmı organ bağışı yapmayı düşünmediğini ifade etmiştir. Ailesiyle organ bağışını görüşen öğrencilerden %7.9'unun ailesi organ bağışını desteklemekte, %6.4'ünün ailesi desteklememekte, %9.4'ünün ailesi ise kararsız kaldığını, %60.1'i organ bağışını dini açıdan uygun bulurken, %5.9'u uygun bulmamakta, %34'ü kararsız kaldığını belirtmiştir Şen, 2015).

Demir-Doğan ve diğerleri (2016) Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile yapmış olduğu nicel çalışmada öğrencilerinin organ bağışına bakış açılarını ve bilgi düzeylerini incelemiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağışı konusunda bilgi sahibi olduğu ve organlarını bağışlamaya istekli olduğu ancak organlarını bağışlayanların oranın çok az olduğu saptanmıştır. Organlarını bağışlamak istemeyen öğrencilerin sebep olarak dini nedenlerden dolayı bağışlamak istemediklerini belirtmişlerdir (Demir-Doğan ve diğerleri, 2016).

Şahin (2016) Tıp Fakültesi 1. ve 6. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin organ bağışına yönelik bilgi ve tutumlarını incelemiştir. Araştırmaya katılan son sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre organ bağışına karşı daha istekli olduğu görülmüştür. Araştırmaya göre, son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki bilgi düzeyleri birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu belirlenmiştir. Organ bağışı konusunda birinci sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine göre daha kararsız oldukları görülmüştür. Son sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre organ bağışı konusunda daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Çalışmaya katılan kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha olumlu tutumlara sahip oldukları ve son sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre organ bağışı konusunda daha az endişe duydukları bulgusuna ulaşılmıştır (Şahin, 2016).

Karakaş (2018) Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretim gören 1478 öğrenci ve görev yapan 235 asistan hekimle yaptığı çalışmada öğrencilerin ve Asistan Hekimlerin Organ Bağışı Hakkında Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesini araştırmıştır. Çalışmaya katılanların %3.7'si organlarını bağışlamış olup bu oran çok düşüktür. Çalışmaya katılan öğrenci ve hekimlerin %72.7'si organlarını bağışlama sebebini hayat kurtarmak ve insanları iyileştirme olarak belirtmiştir. Organ bağışı yapmayı düşünmeyenlerin büyük çoğunluğu bedenine müdahale yapılmasını istemediği için organ

bağışı yapmadığını söylemiştir. Çalışmaya katılanların %41'i ailesinden bir kişinin beyin ölümü gerçekleşmesi halinde organlarını bağışlamak için bir doktora danışacağını, %72.7'si organ bağışı konusundaki yasal düzenlemeleri bilmediğini, %87.7'si farklı inançtan insanlara organlarını verebileceğini belirtmiştir. Katılımcıların %58.7'si öldükten sonra organlarının ailesi tarafından bağışlanabileceğini, %26.3'ü organ bağışı yapma konusunda ailesi ile görüştüğünü, %19'u organ bağışı konusunda yeterli eğitim aldığını belirtmiştir (Karakaş, 2018).

Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda; öğrencilerin organlarını bağışlamak istemelerine rağmen, büyük çoğunluğunun organlarını bağışlamadığı görülmüştür. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bilgi sahibi olanlarda bu konudaki bilgilerini çoğunlukla medya, ders kitapları, seminerler ve okuduğu okuldan edindiğini ifade etmişlerdir. Öğrenciler organ bağışında bulunmama sebebi olarak, dini sebepler, korku duyma, vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe ve hekimlere güvenmeme olarak ifade etmişlerdir. Üniversite öğrencileri organ bağışında bulunma sebebi olarak, insanlığa hizmet, çürüyecek organların işe yaraması, hayat kurtarmak, bilime yardımcı olmak şeklinde belirtmişlerdir. Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda üst sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin, alt sınıflara göre organ bağışı konusunda daha olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Organ bağışı konusunda alınan eğitimlerin ve ailenin olumlu görüş bildirmesinin öğrencilerin organ bağışı konusunda olumlu tutum geliştirmesine katkı sağladığı görülmüştür.

2.3.4 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Ortaokul ve Lise Öğrencileri ile Yapılan Çalışmalar

Kayıkçı (2010) Lise öğrencilerinin organ bağışına bakışı konulu yapılan çalışmada öğrencilerin büyük çoğunluğu organlarını bağışlamayı düşündüğünü, % 51.9'unun bir neden belirtmeden organlarını bağışlamak istemediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, organ bağışı konusunda bilgilerini çoğunlukla radyo ve televizyondan edindiklerini, yarısı organ bağışı ile ilgili bilgiyi sağlık personelinde almak istediklerini bildirmiştir (Kayıkçı, 2010).

Tarhan ve diğerleri (2012) lise son sınıfta öğrenim gören 845 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmada, öğrencilerin organ bağışı ve nakli konusundaki bilgi düzeyleri ve tutumlarına bilgilendirmenin etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Organ bağışı konusunda

öğrenciler bilgilendirilmeden önce, öğrencilerin %58'i organ bağıışı konusunda bilgi sahibi olduğunu ifade ederken eğitim sonrasında bu oran %84'e çıkmıştır. Öğrenciler bilgilendirme öncesinde %61.2'si organ nakli ve bağıışını onayladığını ifade ederken, eğitim sonrasında bu oran %81'e çıkmıştır. Öğrenciler organ bağıışı konusundaki bilgilerinin kaynağını eğitim öncesinde televizyon olarak gösterirken, eğitim sonrasında sağlık personeli olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilerin organ nakli ve bağıışına yönelik tutumlarında eğitim öncesi ve sonrasında anlamlı bir fark bulgusuna ulaşılmıştır (Tarhan ve diğerleri, 2012).

Çetin ve Harman (2012) 100 lise öğrencisinin organ bağıışı ve nakli konusundaki bilgi ve tutumlarını inceledikleri çalışmada; Öğrencilerin %30'unun organ bağıışı ve nakli konusunda bilgi sahibi olduklarını ve sadece %43'ünün organ bağıışını dinen sakıncalı bulmadıklarını belirlemişlerdir. Araştırmacılar, lise öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki eksik bilgilerinin sebebinin yetersiz eğitim almaları, aile ve toplum baskısı, dini nedenler ve korkulardan kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlere büyük görevler düştüğünü ifade etmişlerdir (Çetin ve Harman, 2012).

Çetin (2013) Diyarbakır merkezinde bulunan liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin (N=1130) organ bağıışı ile ilgili bilgi düzeyleri ve tutumlarını incelemiştir. Lise öğrencilerinin %48.4'ü organ bağıışında bulunmak istediğini, %51.6'sı ise organ bağıışında bulunmak istemediğini belirtmiştir. Organ bağıışında bulunmak istemeyenlerin büyük çoğunluğu vücut bütünlüğünün bozulması istemediğini, geriye kalan kısmı ise organ bağıışından korktuğunu, kendisini hazır hissetmediğini, dini sebeplerden dolayı ve hekimlere güvenmediğinden organlarını bağıışlamak istemediğini söylemiştir. Lise öğrencileri organ bağıışında bulunma sebebi olarak; büyük çoğunluğu hayat kurtarmak ve hasta bireyleri sağlığına kavuşturmak olarak belirtmiştir. Öğrencilerin %27.1'i organ bağıışı konusundaki yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağıışını sosyal sorumluluk olarak görmektedir. Öğrencilerin yarıdan fazlası bir yakınının ölümü halinde yakınının organlarını bağıışlayabileceğini, bağıışlamak istemeyenler ise sebep olarak, sorumluluk almak istemediğini, toplumsal tepkilerden çekindiğini, dini sebepler olarak belirtmiştir. Öğrenciler organ bağıışını artırmada; en büyük etken olarak medya, gönüllü kuruluşlar, konuyu gündemde tutmak ve eğitim gibi faktörlerin etkili olduğunu söylemiştir. Öğrencilerin yarısı öldükten sonra

ailesinin organlarını bağışlayabileceğini belirtirken, %21.7'si olumsuz, %26.1'i ise bu konuda kararsız olduğunu söylemiştir (Çetin, 2013).

Gökçe ve diğerleri (2016) Ortaokul 7. sınıf öğrencileri ve aileleri ile yapmış olduğu nitel çalışmada sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrenciler ve ailelerinin organ bağışı konusundaki düşüncelerini incelemiştir. Araştırma sonucunda; öğrenci ve ailelerinin organ bağışını insanların hayatını kurtardığını, bireyler arasında yardımlaşmayı sağladığını ve insanlara yaşama sevinci kazandırdığını ifade etmişlerdir. Ailelerin ülkemizdeki organ bağışının durumu konusundaki bilgilerinin sınırlı olduğu, dini düşünceler ve kültürel olguların organ bağışının önündeki engeller olduğunu ifade etmişlerdir. Aile içinde organ bağışı konusunun çok fazla konuşulmadığı ve ailelerin çocuklarının organ bağışı konusundaki fikirleri bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Organ bağışı konusunda öğrencilerin ailelerinden daha çok bilgiye sahip oldukları ancak bilgi eksikliklerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrenci ve ailelerin organ bağışı konusundaki bilgilerini medya yoluyla edindikleri bulgusuna ulaşılmıştır (Gökçe ve diğerleri, 2016).

Topaloğlu ve Kıyıcı (2018) Ortaokulda öğrenim görmekte olan 21 7. sınıf öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışmada, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin organ bağışına yönelik görüşlerine etkisini incelemiştir. Araştırmada sosyobilimsel konulara uygun okul dışı öğrenme ortamında yürütülecek çalışmalar 7. ve 8. sınıf ünitelerinde yer aldığından ve 8. sınıf öğrencileri sınava hazırlandığından 7. Sınıf öğrencileri ile çalışma yapılmıştır. Diyaliz merkezine yapılan ziyaretin öğrencilerin; organ bağışının yapılmasının, insanlara kaliteli yaşam sağlama, insanların hayatını kurtarma, organ bekleyenlerin sayısının artması gibi yaşamsal öneminden dolayı olumlu tutumlar geliştirdiği ve öğrencilerin organ bağışına olan farkındalıklarını arttırdığı belirlenmiştir (Topaloğlu ve Kıyıcı, 2018).

Tetik ve Cebesoy (2018) Uşak'ta öğrenim görmekte olan 272 ortaokul öğrencisinin organ bağışı ve nakline yönelik görüşlerini incelemiş, öğrencilerin %60'ı organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağışı için gerekli olan şartları bilmediğini ifade etmiştir. Öğrencilerden büyük bir kısmı böbrek, karaciğer ve kalbin nakil yapıldığını bildiğini ifade etmiştir. Öğrenciler organ bağışında bulunma sebebini hayat kurtarma, insanlara yardımcı olma ve dini duygular olarak ifade etmiştir. Organ bağışında bulunmak istememe gerekçesini ise vücut bütünlüğünün bozulmasını istememek ve ailesinin organ bağışına onay vermemesi olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin organ bağışı konusunda kafalarında soru işaretleri olduğu ve

bu konuda doktorlar ve din adamlarından eğitim almak istediklerini ifade etmişlerdir (Tetik ve Cebesoy, 2018).

Tetik (2019) ortaokul 7. ve 8. Sınıfta eğitim gören 850 öğrencinin organ bağışına yönelik görüşlerini incelemek için yaptığı nicel çalışmada; öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağışı konusunda bilgi almak istediğini ve ailede organ bağışı konusunun konuşulmadığını, çok az kısmı ise ailede organ bağışı konusunun konuşulduğunu söylemiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %27.3'ü organ bağışı için yeterli bilgiye sahip olduğunu, %11'i bu konuda bilgi sahibi olmadığını ve %61.1'i organ bağışı konusunu kısmen bildiğini belirtmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organ bağışı konusundaki bilgilerini; internetten, ders kitaplarından ve televizyonlardan öğrendiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %52.7'si organ bağışı yapmak için gerekli şartları bildiği, %47.3'ü de organ bağışı yapmak için gerekli olan koşulları bilmediğini tespit edilmiştir. Öğrencilerin %43.8'i organ bağışı için başvurulacak kurumları bildiğini ifade ederken, %56.2'si organlarını bağışlamak için hangi kurumlara başvuracağını bilmediğini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu organ bağışı konusuna derslerinde yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler organ bağışı konusunda bilgilerini çoğunlukla doktorlardan ve hemşirelerden öğrenmek istediğini beyan etmiştir. Çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin büyük çoğunluğu organlarını bağışlamayı düşünürken, çok az kısmı organlarını bağışlamayı düşünmemektedirler. Organlarını bağışlama sebebi olarak; hayat kurtarmak için, dini duygular nedeniyle, insanlara yardımcı olmak için ve bilime yardımcı olmak olarak belirtmiştir. Öğrencilerin %12.11'i Vücut bütünlüğü bozulacağından, %11.05'i organ bağışına ailesi olumsuz baktığından, %3.76'sı organlarının kime verileceğini bilmediğinden ve %2.7'si korktuğundan organlarını bağışlamayı düşünmediklerini belirtmişlerdir (Tetik, 2019).

Soğukpınar ve diğerleri (2019) Aydın ili Kuyucak ilçesinde bulunan Ortaokul 7. ve 8. Sınıfta öğrenim gören 513 öğrencinin, Organ Bağışı ve Nakli Konusundaki Bilgi Düzeyleri ve Görüşlerini incelemişlerdir. Çalışmada organ nakli ve bağışı konusundaki bilgilerini 7. Sınıf öğrencileri daha çok öğretmenden öğrendiklerini, 8. Sınıf öğrencileri internetten öğrendiklerini ifade etmişlerdir. 7. Sınıf öğrencilerinin %43.56'sı, 8. sınıf öğrencilerinin %42.17 organ bağışında bulunmak istediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin tamamına yakını ailesinden bir kişiye organ ihtiyacı olduğunda organlarını bağışlayabileceğini ifade ederken; tanımadığı bir kişinin organ nakline ihtiyacı olduğunda organlarını bağışlama

isteği oranı daha düşük çıkmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu organ nakli ve bağışına dini yönden engel bulunmadığını belirtmiştir. Çalışmada ortaokul öğrencilerinin organ nakli ve bağışına yönelik tutumları lise öğrencilerine kıyasla daha olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Soğukpınar ve diğerleri, 2019).

Ortaokul öğrencileri ile organ bağışı konusunda yapılan çalışmalara son yıllarda yer verildiği görülmüştür. Lise ve Ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmalarda; öğrencilerin organlarını bağışlama konusunda istekli olduğu görülmüştür. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağışı konusundaki bilgilerini çoğunlukla medya, ders kitapları, öğretmenler ve okuduğu kitaplardan edindiğini ifade etmişlerdir. Öğrenciler organ bağışının önündeki engelleri, dini sebepler, kültürel olgular, korku duyma, vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe ve ailenin organ bağışına onay vermemesi olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler organ bağışında bulunma sebebi olarak, insanlara yardımcı olmak, hayat kurtarmak, hasta bireyleri sağlığına kavuşturmak ve dini duygular şeklinde belirtmişlerdir. Öğrencilere organ bağışı konusunda verilen eğitimler sonucunda öğrencilerin organ bağışı konusundaki tutumlarının ve bilgi düzeyinin olumlu yönde arttığı görülmüştür.

2.3.5 Organ Nakli ve Bağışı ile İlgili Halk ile Yapılan Çalışmalar

Şen ve Özaydın (2004) Eskişehir il merkezinde yaşayan 544 kişi ile yaptığı çalışmada, Eskişehir ilindeki bireylerin organ bağışı hakkındaki düşünceleri ile sosyoekonomik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Katılımcıların yaş ile eğitim arasında, eğitim ile organ bağışı konusunda bilgi sahibi olma arasında, eğitim ile başkasının organını alma isteği arasında ve yaş ile başka birine ait organ ile yaşama isteği arasında anlamlı ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Şen ve Özaydın, 2004).

Okka ve Demireli (2008) Konya ilinde halkın organ bağışı konusuna bakış açılarının değerlendirmesi amacıyla 730 kişiyle yapılan çalışmada; kişilerin %3.6'sının organlarını bağışladığı, en çok bağışlamak istedikleri organların böbrek, kornea ve kalp olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılanların %9'u organ bağışı konusunda yapılan çalışmalarını yeterli görmekte olduğu ve oranın çok düşük olduğu, katılımcıların büyük çoğunluğunun organ bağışı konusundaki bilgilerini televizyonlardan öğrendikleri görülmüştür. Organ bağışının tanımını bilme açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunamazken, eğitim düzeyi yönünden anlamlı bir fark bulunmuş olup, eğitim seviyesi yükseldikçe organ

bağışının tanımını bilme oranının yükseldiği görülmüştür. Organ bağışına yönelik tutumlar incelendiğinde yaş ve cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bir yakınının ölmesi halinde organlarını bağışlama açısından, bireylerin eğitim durumu arttıkça anlamlı şekilde arttığı görülmüştür. Çalışmaya katılanların organlarını bağışlamama nedeni olarak %25'i dini nedenleri gerekçe göstermiştir. Katılımcılar organ bağışını arttırmak için sağlık personeli ve halkın eğilmesinin gerektiğini, bilgilendirici çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir. Çalışmaya katılanların %39.6'sı organ bağışı konusundaki düşüncelerini ailesi ile paylaştığını belirtmiş olup bu oran oldukça düşüktür. Görüşme yapanların büyük çoğunluğunun eş ve anne ile organ bağışı konusunu konuştuğu görülmektedir. Çalışmaya katılanların %4.9'unun beyin ölümünün anlamını tam olarak bildiği görülmüş olup bu oran çok düşüktür (Okka ve Demireli, 2008).

Bu çalışma Özkan ve Yılmaz (2009) tarafından Bandırma Mustafa Güven Karahan ve Kapıdağ Devlet Hastanelerinde tedavi gören hastaların yakınlarından oluşan 330 kişi ile yapılmıştır. Çalışmada hasta yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumları incelemiştir. Hasta yakınlarının organ nakli ve bağışı konusunda bilgi eksikliklerinin bulunduğu, organlarını bağışlamak isteyenlerden çok az kişinin organlarını bağışladığı, hasta yakınlarının büyük çoğunluğunun öldükten sonra organlarını bağışlamak istediği, %55.3'ü organ bağışı konusunda bilgi sahibi olduğu ve %88.8'i bu bilgileri televizyon ve radyodan öğrendiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar organlarını bağışlamama nedenleri olarak; %20.4'ü hekimlere güvenemediğini, %16.0'ı kişisel tercihlerinden dolayı, %10.9'u kararsız kaldığını, %9.5'i vücut bütünlüğünün bozulmasını istemediğini belirtmiştir. Çalışmaya katılanlar organlarını bağışlama sebebi olarak; hayat kurtarmak, öldükten sonra organının başkasında yaşaması, ileride kendisinin de organa ihtiyacı olabileceği ve insanlık görevi olması gibi nedenleri ifade etmişlerdir (Özkan ve Yılmaz, 2009).

Demircioğlu (2011) farklı dinlere mensup 391 kişi ile yaptığı dini farklılıkların organ bağışına etkisi konulu çalışmada, Organ bağışını desteklemeyenlerin oranı İslam dinine mensup olanlarda (%48), Hristiyan olanlara (%1) göre daha yüksek bulunmuştur. Hristiyan dinine mensup olanlarda organ bağışını destekleyenlerin oranı (%68) Müslüman olanlara (%30) göre daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların organ bağışı konusundaki görüşlerinin oluşmasında, Müslümanların %79'u, Hristiyanların %37'si ve Musevilerin %54'ü dini inançlarının etkili olduğunu ifade etmiştir. Çalışmaya katılan farklı dinlere

mensup kişilerin çoğunlukla organ bağış konusu ailesi ile görüşmediklerini ifade etmişlerdir (Demircioğlu, 2011).

Tarhan, Dalar, Yıldırımoglu, Sayar ve Altın (2013) Hasta yakınlarının organ nakli ve bağış konusundaki tutumları ve sosyal profilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yaptıkları çalışmada; katılımcıların büyük çoğunluğu organ bağışını doğru bulmakta ve organlarını bağışlamayı düşünmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu aileden birinin organ nakline ihtiyacı olduğunda verebileceğini belirtirken, aileden biri öldüğünde organlarını bağışlayamayacağını ifade etmiş olup bu durum kadavra verici nakillerin az olmasını açıklamaktadır. Çalışmaya katılanlar organ bağış yapmak istememelerinin sebebi olarak, organlarını bağışlamaktan korktuğunu, hiç düşünmediğini ve herhangi bir sebebi olmadığını ifade etmiştir (Tarhan ve diğerleri, 2013).

Kubat (2014) farklı illerden bireylerle yaptığı çalışmada, Halkın Organ Bağışına İlişkin Düşüncelerini incelemiştir. Araştırmada, kişiler bir yakının organ bekleme durumu konusunda %4.1'i evet, %76.8'i hayır, %19.2'si bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. Halkın kronik hastalığa sahip yakını olma durumunda %29.3'ü evet, %51.5'i hayır ve %19.2'si bilgisinin olmadığını ifade etmiştir (Kubat, 2014).

Özkan (2019) Trakya Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesinde yatan kronik böbrek yetmezliği olan hastaların yakınlarının organ nakli konusundaki farkındalıkları ve tutumlarını belirlemek üzere 102 gönüllü katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada katılımcıların organ bağış konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu, organ bağış yapmada endişelerinin olduğu, ailesinden birinin kronik rahatsızlık taşımasının, organ nakline ihtiyaç duymasına neden olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılanların organ bağışında bulunmama nedenleri, organ bağışına olan ilgisizlik, organ bağış konusundaki eksik bilgiler ve kaygılar olarak tespit edilmiştir. Aileden birinin vefat etmesi durumunda organlarının bağışlanması konusunda katılımcıların %50'sinin onay verdiği, %26'sının kararsız kaldığı görülmüştür (Özkan, 2019).

Organ bağış konusunda halkın eğitim seviyesi arttıkça organ bağış konusundaki bilgilerinin de arttığı görülmüştür. Halkın organ bağış konusundaki bilgilerini çoğunlukla televizyon ve radyodan edindiği görülmüştür. Halk ile yapılan çalışmalarda organlarını bağışlamama sebebi olarak, dini sebepler, hekimlere güvenmeme, kişisel tercihler ve vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe olarak ifade etmişlerdir. Organlarını bağışlama sebebi

olarak, hayat kurtarmak, insanlık görevi, ilgisizlik ve eksik bilgiler şeklinde ifade etmişlerdir. Halkın genel olarak organ bağıışı konusunu ailesi ile konuşmadığı tespit edilmiştir.

2.3.6 Organ Nakli ve Bağıışı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Sanner (2002), gençlerin organ bağıışı ve nakli konusundaki tutumlarını, inançlarını ve bilgilerini araştırmayı amaçladığı çalışmasında, İsveç'te dört kentsel alanda 15-18 yaşları arasındaki 1447 öğrenci arasında bir anket yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, her ne kadar öğrenciler organ nakillerine olumlu baksalar da, sadece% 50'si kendi organlarını, % 20'si de ebeveynlerinin organlarını bağıışlamak için istekli olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada öğrencilerin yaklaşık % 70'i, transplantasyon konularının okul müfredatına dahil edilmesi gerektiğini belirttiği görüldü. Gençlerin ölümden sonra organ bağıışı konusunda kararsızlık ve rahatsızlık duydukları, ancak eşzamanlı olarak organ naklini çok değerli bir hizmet olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır (Sanner, 2002).

Milaniak, Przybyłowski, Wierzbicki ve Sadowski (2010), çalışmalarında organ bağıışı ve nakli konusunda bir eğitim programının öğrencilerin bu konudaki davranışlarını oluşturmaya etkisini değerlendirmişlerdir. Araştırmada, 25 ortaokuldan toplam 680 öğrenciye, 45 dakikalık bir ders süresince Eylül 2008'den Haziran 2009'a kadar organ bağıışı ve nakli hakkındaki tutumları, niyetleri ve bilgileri hakkında sorular sorulmuştur. Bu çalışmadaki tutumlar, ölümden sonra organları vermeye irade ifadesi hakkındaki sorularla ölçülmüş; akrabalarına bir böbrek vermek; kemik iliğini yabancı bir kişiden kullanmak ve bir bağış kartı imzalamak için tutumlar, eğitim projesinin bir değerlendirmesi olan, akrabalarla konuşmalar hakkındaki sorularla değerlendirilmiştir. 1500'den fazla bağış kartı dağıtılmış ve öğrencilerin% 90'ından fazlası onları imzalamak istediği görülmüş; % 73.6'sı kimlik kartıyla birlikte bir bağış kartı imzalamayı kabul ettiği belirlenmiştir. Çalışmadan önce, öğrencilerin sadece % 8'inde imzalı bağış kartı olmasına rağmen, araştırmadan sonra hemen hemen herkesin, ölümden sonra organlarını (% 80.6 erkek;% 92.2 kadın) veya akrabalarına (% 100 erkek; % 90.38 kadın) veya kemik iliğine (% 80 erkek; % 55.7 kadın) vermeye karar vermeye hazır oldukları belirlenmiştir (Milaniak ve diğerleri, 2010).

Siebelink, Geerts, Albers, Roodbol ve van de Wiel (2011), çalışmalarında, çocukların organ bağıışı hakkındaki görüşlerini ve ailelerinin bu konuda çocuklarının görüşlerine tepkilerini araştırmıştır. Araştırma, 12 ila 15 yaş arasındaki Hollandalı çocukların organ

bağışını duyup duymadığını, bağışla ilgili görüşlerinin neler olduğunu ve konunun evde tartışılıp konuşulmadığını araştıran bir internet araştırması olarak gerçekleşmiştir. Araştırmanın sonucunda yanıt verenlerin yaklaşık % 99'u organ bağışını ve bağışçı olma olasılığını duymuş, % 75'i bağış için kendilerine karar vermeyi tercih etmiş, % 43'ü organ bağışını evde bir kereden fazla tartışmış, % 66'sı bağış yapmaya istekli olduğu görülmüş. Bağış yapma isteği, yaş ve sosyo-ekonomik durum ile pozitif olarak ilişkili olduğu ortaya çıkmış (Siebelink ve diğerleri, 2011).

Annadurai, Mani ve Ramasamy (2013) çalışmalarında 18 yaşındaki 440 üniversite öğrencisinin organ bağışı bilgi düzeylerini ve organ bağışı ile ilgili görüşlerini araştırmışlardır. Araştırmada tüm katılımcıların organ bağışı teriminin farkında olmasına rağmen, bu konudaki bilgilerinin yetersiz olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda öğrencilerin % 86.1'i organ bağışı konusundaki mevzuatın farkında olmadığı açığa çıkmıştır. Katılımcıların % 75'i organ bağışı konusuna olumlu bakmalarına rağmen, yalnızca % 2'sinin organlarını bağışladığı görülmüştür (Annadurai ve diğerleri, 2013).

Febrero, Martínez-Alarón, López-Navas, Almela, Sánchez ve Parrilla (2013) ortaokul öğretmenlerinin organ bağışı ve nakli hakkında bilgi düzeylerini belirlemek, öğretmenlerin bağış hakkında bilgi edinme yöntemlerini belirlemek ve her bilgi kaynağının tutumları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Güneydoğu İspanya'da 327 öğretmene uygulanan anket verileri istatistiksel olarak t-testi ve ki- kare testi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yanıt veren öğretmenlerin % 99'u organ bağışı ve nakli hakkında bazı bilgiler aldıklarını ve % 40'ı iyi veya çok iyi bilgi aldıklarını belirtmiştir. Öğretmenler organ bağışı ve nakli hakkında birçok kaynaktan bilgi aldıklarını; en sık görsel-işitsel araçlardan; televizyon (% 89), basın (% 60), radyo (% 47), sosyal / aile araçları, diğer insanlarla konuşmalar (% 51) ve aile üyeleriyle konuşmalar (% 39) gibi olduğu belirlenmiştir. İyi bilgiye sahip olduğunu bildiren öğretmenlerin organ bağışı ve nakli lehine cevapları, bilgisinin sınırlı olduğu veya bilgisi olmayanlardan daha fazla olduğu sonuçlar arasında yer almıştır (Febrero ve diğerleri, 2013).

Ha, Rui ve Kiat (2016) Singapur'da 79 ortaokul öğrencisi ile yaptıkları çalışmada yapılandırılmış sınıf eğitiminin öğrencilerin organ ve doku bağışına ilişkin bilgi ve tutumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma 79 ortaokul öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin organ bağışı konusunda katıldıkları dersin öğrencilerde organ ve doku bağışı konusundaki bilgiyi arttırdığı görülmüştür. Ancak,

öğrencilerdeki bilgideki artışa rağmen, bağış yapma istekliliğinde bir değişiklik meydana getirmediği görülmüştür (Ha ve diğerleri, 2016)

Siebelink ve diğerleri (2017) İlkokul öğrencileri ile Hollanda’da yaptıkları çalışmada; 7.542 ilkokulun tümüne anket formu uygulamışlar ve 269 ilkokul öğrencisine organ bağışı konusunda yeni geliştirilen bir eğitim programı uygulanarak etkileri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler yeni eğitim programının uygulanmasından sonra, organ bağışı konusunu aileleri ile konuşma oranının % 20 daha fazla olduğu görüldü. Organ bağışı konusunda eğitime başlamak için en uygun yaşı 10-11 olabileceğini ifade etmişlerdir (Siebelink ve diğerleri, 2017).

Yurt dışında yapılan çalışmalarda katılımcıların ülkemizde olduğu gibi organ bağışına karşı olumlu tutum geliştirmelerine rağmen bağışlama oranının düşük olduğu görülmüştür. Yurt dışında organ bağışı konusunda verilen eğitimlerin ülkemizde olduğu gibi eğitim sonrasında eğitim öncesine göre organ bağışı konusundaki bilgi ve farkındalıklarının arttığı görülmüştür. Yurtdışında da ülkemizde olduğu gibi bireylerin organ bağışı konusundaki bilgilerini kitle iletişim araçları, televizyon, radyo ve diğer insanlardan öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmada kullanılan yöntem, araştırmanın örnekleme, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, uygulanması ve analizi, araştırmanın uygulama basamakları ve araştırmada kullanılan istatistikî teknikler açıklanmıştır.

3.1 Araştırma Deseni

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Karasar'a (2008) göre tarama modelleri, daha önce veya halen devam eden bir olayı olduğu gibi tanımlayan, çalışmaya konu olan olay, birey ya da nesnenin kendi şartlarında tanımlanmasına denir. Tarama çalışması; bir araştırmaya veya olaya yönelik olarak bireylerin ilgi, yetenek görüş ve tutumları gibi durumları ortaya çıkarmak için geniş örneklemle ile gerçekleştirilen araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2014). Araştırmada organ nakli ve bağışı tutumları üzerinde etkisi olabilecek değişkenleri inceleneceğinden, ilişkisel tarama modelini de kapsamaktadır. İlişkisel tarama modeli ile gerekli olan veriler, araştırmanın hedefi olan çalışma evreninde yer alan bireylerden ölçme aracı kullanarak elde edilmiştir. Çalışmada, araştırma konusu olan öğretmen ve öğrencilerin organ nakli ve bağışı ile ilgili tutumları olduğu gibi betimlenmeye çalışılmıştır (Ekici ve Hevedanlı, 2010).

Yapılan çalışmada Ortaokul öğretmenleri ve Ortaokul 5-8. sınıf öğrencilerine organ nakli ve bağışı hakkındaki tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada veriler SPSS 17.00 programında analiz edilmiştir.

3.2 Araştırmanın Örnekleme

Araştırma örnekleminin; pilot uygulamasının öğretmenlere ait olan bölümü 2017 - 2018 eğitim - öğretim yılında Manisa ili Akhisar ilçesinde bulunan devlet ilkokul ve ortaokullarında görev yapan 400 öğretmenin katılımı ile yapılmıştır. Öğrencilere ait olan bölümü ise 2017 - 2018 eğitim - öğretim yılında Manisa ili Akhisar ilçesinde bir devlet ortaokulunda 7. sınıfta öğrenim gören toplam 260 öğrenci ile yapılmıştır.

Araştırma örnekleminin; ana uygulamasında öğretmenlere ait olan bölümü 2017 - 2018 eğitim - öğretim yılında Manisa ili Akhisar ilçesinde bulunan devlet ortaokullarının tamamında görev yapan 267 öğretmenin katılımı ile yapılmıştır. Öğrencilere ait olan

bölümü ise 2017 - 2018 eğitim - öğretim yılında Manisa ili Akhisar ilçesinde bir devlet ortaokulunda, 5. sınıfta öğrenim gören 236 öğrenci ve 8. sınıfta öğrenim gören 280 öğrenci olmak üzere toplam 516 öğrencinin katılımı ile yapılmıştır. Çalışmanın pilot uygulaması ve ana uygulamasında aynı okuldaki farklı sınıf seviyesindeki öğrencilerle çalışılmıştır. Araştırmanın örnekleme kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi olarak belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi örnekleme kolay ulaşıldığı ve araştırmayı yapan kişi için uygun olması sebepleri ile seçilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Öğretmen ve öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada; Akhisar ilçesindeki devlet ortaokullarında görev yapan tüm branş öğretmenleri ve bir devlet ortaokulunda öğrenim gören tüm 5. ve 8. sınıf öğrencileri çalışmaya dahil edilmiştir. Öğrencilerle yapılan çalışmada, 5. sınıf öğrencileri organ nakli ve bağışı konusunda eğitim almamışlardır. 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin organ bağışı konusunda daha önce eğitim almalarının, organ bağışına katkısı konusunda bize ipuçları verebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle ortaokul 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Organ Nakli ve Bağışı Tutum ölçeğinin öğretmenlere yönelik yapılan, pilot uygulaması Haziran 2018 seminer döneminde uygun ortam sağlanarak ve 30 dakika süre verilerek, ana uygulaması Eylül 2018 seminer döneminde yapılan toplantılarda, uygun ortam sağlanarak, 20 dakika süre verilerek ve gönüllülük esasına göre yapılmıştır.

Organ Nakli ve Bağışı Tutum ölçeğinin öğrencilere yönelik yapılan, pilot uygulaması Mart 2018'de Fen Bilimleri dersi esnasında 30 dakika süre verilerek, ana uygulaması Haziran 2018'de Fen Bilimleri dersi esnasında 20 dakika süre verilerek ve gönüllülük esasına göre yapılmıştır.

3.2.1 Örneklemin Özellikleri ve Grupların Oluşturulması

Araştırmada veriler iki aşamalı olarak toplanmıştır. Öğretmenlere ve öğrencilere yönelik olarak pilot uygulama ve ana uygulamanın katılımcılarına ait veriler bu bölümde verilmektedir.

3.2.1.1 Pilot Uygulamaya Katılan Öğretmen Grubunun Özellikleri

Araştırmanın pilot uygulaması Akhisar ilçesinde yer alan ilkokul ve ortaokullarda görev yapan ana sınıfı, sınıf ve branş öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırma verileri 2017-

2018 öğretim yılında, Akhisar ilçesinde yer alan İlkokul ve Ortaokullarda görev yapan öğretmenlerden toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyete göre katılımcı sayıları Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1: Pilot uygulamaya katılan öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımı.

Erkek Öğretmen Sayısı	Kadın Öğretmen Sayısı	Toplam Öğretmen Sayısı
119	281	400

Tablo 3.1’de araştırmaya toplamda 400 öğretmen katılmış olup öğretmenlerden 119’u erkek, 281’i kadın öğretmendir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları yıllar dahilinde, hizmet sürelerine göre katılımcı sayıları Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2: Pilot uygulamaya katılan öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı.

Hizmet süresi	Erkek	Kadın	Toplam
0-9 Yıl	16	107	123
10-19 Yıl	52	109	161
20-29 Yıl	28	50	78
30-39 Yıl	22	15	37
40 Yıl ve Üzeri	1	0	1
Toplam	119	281	400

Tablo 3.2’ye göre araştırmaya toplamda 400 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden hizmet süresi 0-9 yıl arasında olan 123 öğretmen, 10-19 yıl arasında olan 161 öğretmen, 20-29 yıl arasında olan 78 öğretmen, 30-39 yıl arasında olan 37 öğretmen, 40 yıl ve üzerinde olan 1 öğretmen yer almaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunu genç öğretmenler oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin branşlarına göre katılımcı sayıları Tablo 3.3’de verilmiştir.

Tablo 3.3: Pilot uygulamaya katılan öğretmenlerin branşa göre dağılımı.

Branş	Erkek	Kadın	Toplam
Okul Öncesi Öğretmeni	2	80	82
Sınıf Öğretmeni	87	137	224
Türkçe	12	12	24
Matematik	4	11	15
Fen bilimleri	4	8	12
Sosyal Bilgiler	4	2	6
Din kültürü	0	1	1
Yabancı Dil	6	27	33
Teknoloji ve Tasarım	0	2	2
Rehberlik	0	1	1
Toplam	119	281	400

Tablo 3.3'e göre araştırmaya 82 Okul Öncesi öğretmeni, 224 Sınıf öğretmeni, 24 Türkçe öğretmeni, 15 Matematik öğretmeni, 12 Fen Bilimleri öğretmeni, 6 Sosyal Bilgiler öğretmeni, 1 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni, 33 Yabancı Dil öğretmeni, 2 Teknoloji ve Tasarım öğretmeni, 1 Rehberlik öğretmeni katılmıştır.

Araştırmaya katılan 400 öğretmenin tamamı tutum ölçeğini tam olarak doldurduğundan ötürü, öğretmenlerden elde edilen verilerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır.

3.2.1.2 Pilot Uygulamaya Katılan Öğrenci Grubunun Özellikleri

Araştırmanın pilot uygulamasındaki veriler; 2017-2018 öğretim yılında Akhisar ilçe merkezindeki bir devlet ortaokulu 7. sınıfında öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan 7. sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre katılımcı sayıları Tablo 3.4'te verilmiştir.

Tablo 3.4: Pilot uygulamaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı.

Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
123	137	260

Tablo 3.4'e göre araştırmaya 137 kız öğrenci ve 123 erkek öğrenci olmak üzere toplam 260 öğrenci katılmıştır.

Araştırmaya katılan 260 öğrencinin tamamı tutum ölçeğini tam olarak doldurduğundan ötürü, öğrencilerden elde edilen verilerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır.

3.2.1.3 Ana Uygulamaya Katılan Öğretmen Grubunun Özellikleri

Araştırmanın ana uygulama verileri 2017-2018 öğretim yılında, Akhisar ilçesinde yer alan ortaokullarda görev yapan öğretmenlerden toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyete göre katılımcı sayıları Tablo 3.5'te verilmiştir.

Tablo 3.5: Ana uygulamaya katılan öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımı.

Erkek Öğretmen Sayısı	Kadın Öğretmen Sayısı	Toplam Öğretmen Sayısı
102	165	267

Tablo 3.5'de araştırmaya toplamda 267 öğretmen katılmış olup öğretmenlerden 102 kişisi erkek, 165 kişisi kadın öğretmendir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları yıllar dahilinde, hizmet sürelerine göre katılımcı sayıları Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6: Ana uygulamaya katılan öğretmenlerin hizmet süresine göre dağılımı.

Hizmet süresi	0-9 Yıl	10-19 Yıl	20-29 Yıl	30-39 Yıl	Toplam
Türkçe	14	18	2	2	36
Matematik	16	19	0	0	35
Fen Bilimleri	10	17	10	2	39
Sosyal Bilgiler	15	11	3	0	29
Yabancı Dil	18	16	2	0	36
Din Kültürü	8	1	1	0	10
Görsel Sanatlar	4	6	3	0	13
Müzik	1	7	1	0	9
Beden Eğitimi	11	6	4	0	21
Teknoloji ve Tas.	6	3	6	1	16
Bilişim Tekn.	4	4	0	0	8
Rehberlik	11	4	0	0	15
Toplam	118	112	32	5	267

Tablo 3.6'ya göre araştırmaya toplamda 267 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden hizmet süresi 0-9 yıl arasında olan 118 öğretmen, 10-19 yıl arasında olan 112 öğretmen, 20-29 yıl arasında olan 32 öğretmen, 30-39 yıl arasında olan 5 öğretmen yer almaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunu genç öğretmenler oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin branşlarına göre katılımcı sayıları Tablo 3.7'de verilmiştir.

Tablo 3.7: Ana uygulamaya katılan öğretmenlerin branşa göre dağılımı.

Branş	Erkek	Kadın	Toplam
Türkçe	14	22	36
Matematik	12	23	35
Fen Bilimleri	20	19	39
Sosyal Bilgiler	14	15	29
Yabancı Dil	12	24	36
Din Kültürü ve A.B.	2	8	10
Görsel Sanatlar	3	10	13
Müzik	3	6	9
Beden Eğitimi	9	12	21
Teknoloji ve Tasarım	5	11	16
Bilişim Tekn. ve Yaz.	5	3	8
Rehberlik	3	12	15
Toplam	102	165	267

Tablo 3.7'ye göre araştırmaya; 36 Türkçe öğretmeni, 35 Matematik öğretmeni, 39 Fen Bilimleri öğretmeni, 29 Sosyal Bilgiler öğretmeni, 36 Yabancı Dil öğretmeni, 10 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni, 13 Görsel Sanatlar öğretmeni, 9 Müzik öğretmeni, 21 Beden Eğitimi öğretmeni, 16 Teknoloji ve Tasarım öğretmeni, 8 Bilişim Teknolojileri ve Yazılım öğretmeni ve 15 Rehberlik öğretmeni katılmıştır.

Araştırmaya katılan 267 öğretmenin tamamı organ bağıışı tutum ölçeğini tam olarak doldurduğundan ötürü öğretmenlerden elde edilen verilerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır.

3.2.1.4 Ana Uygulamaya Katılan Öğrenci Grubunun Özellikleri

Araştırmanın ana uygulamasındaki veriler; 2017-2018 öğretim yılında Akhisar ilçe merkezinde yer alan bir devlet ortaokulu 5. ve 8. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan sınıfların ve cinsiyete göre katılımcı sayıları Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8: Ana uygulamaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı.

Sıra No	Sınıf	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı
1	5	133	103	236
2	8	132	148	280
Toplam		265	251	516

Tablo 3.8’e göre araştırmaya 5. sınıflardan 103 kız öğrenci ve 133 erkek öğrenci, 8. sınıflardan 148 kız öğrenci ve 132 erkek öğrenci olmak üzere toplam 516 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan 516 öğrenciden tamamının tutum ölçeğini tam olarak doldurduğundan ötürü öğrencilerden elde edilen verilerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öğretmen ve öğrencilerin tutumlarını ölçmek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen öğretmen ve öğrenci Organ Bağışı Tutum Ölçeği (OBTÖ) kullanılmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin organ nakli ve bağışı hakkındaki tutumlarını ölçen ölçme araçları ile ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

3.3.1 Öğretmenlere Yönelik Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinin Geliştirilme Süreci ve Pilot Uygulaması

Organ nakli ve bağışına yönelik öğretmen tutum ölçeği, araştırmaya katılan öğretmenlerin organ bağışı ve nakline yönelik tutum düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Organ bağışı tutum ölçeğinin geliştirilmesinde izlenen aşamalar şunlardır (Karasar, 2008)

- Tutum Maddelerini Oluşturma
- Uzman Görüşüne Başvurma

c) Pilot Çalışma

d) Geçerlilik ve Güvenirlilik Hesaplama

3.3.1.1 Öğretmen Ölçeğinin Tutum Maddelerini Oluşturma Aşaması

Organ nakli ve bağışı tutum ölçeğinin geliştirilmesine, organ bağışı ve nakline yönelik tutum ifadeleri belirlenerek başlanmıştır. Tutum ifadeleri belirlenirken tutum konusunda geniş çaplı bir alan yazın araştırması yapılarak, doku ve organ bağışı konusundaki kaynaklar, ölçek geliştirmeye ilişkin kaynaklar ve organ bağışına yönelik geliştirilmiş tutum ölçekleri incelenmiştir (Akış ve diğerleri, 2008; Aktaş ve Karabulut, 2012; Alptekin, 2019; Arğan, 2007; Balcı ve Şahingöz, 2016; Can, 2016; Çetin, 2013; Çetin ve Harman, 2012; Demircioğlu, 2011; Derviş, 2015; Doğan, 2009; Doğru, 2014; Kaça ve diğerleri, 2014; Kara ve diğerleri, 2012; Karakaş, 2018; Karaman, 2015; Kavurmacı ve diğerleri, 2014; Kayıkçı, 2010; Kılıç ve diğerleri, 2010; Koçak ve diğerleri, 2010; Kol, 2019; Kubat, 2014; Mutlu, 2018; Özaydın, 2001; Özer ve diğerleri, 2010 Özkan ve Yılmaz, 2009; Özmen ve diğerleri, 2008; Savaşer ve diğerleri, 2012; Sungur ve Mayda, 2014; Şen, 2015; Şentürk, 2014; Taneri, 2014; Tarhan ve diğerleri, 2013; Tetik, 2019; Tilif ve diğerleri, 2006; Tomruk, 2018; Yaşar ve diğerleri, 2008). Bu çalışma sonucunda Organ bağışına yönelik tutum konusu ile ilgili olduğu kabul edilen olumlu olumsuz çok sayıda tutum maddeleri derlenmiştir. Tutum maddeleri oluşturulurken;

1. Bütün maddeler olumlu ve olumsuz olarak ifade edilip, cümlelerde net ifadelerin kullanılmasına özen gösterilmiştir.

2. Ölçek maddeleri yalın ve anlaşılır bir dille ifade edilmiştir. Bir maddenin birden fazla duygu ve düşünceyi ifade etmemesine ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir.

3. Tutum maddelerinde yansızlık kuralı göz önüne alınarak olumlu ve olumsuz madde sayısının eşit olmasına dikkat edilmiştir.

4. Madde havuzu oluşturulurken farklı branşlardaki öğretmenlerin organ bağışına yönelik duygu, düşünce ve davranışlarını yansıtan cümleler tutum ölçeğine eklenmiştir.

5. Geliştirilen Tutum Ölçeği 5'li Likert tipi bir ölçek olup; ölçekte kullanılan maddeler için, kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum ifadeleri kullanılmıştır (Tavşancıl, 2005).

3.3.1.2 Öğretmen Ölçeğinin Uzman Görüşüne Başvurma Aşaması

Geliştirilen öğretmenlere yönelik organ nakli ve bağışı taslak ölçeği 77 maddeden oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri ile ilgili 5 Fen Bilimleri dersi öğretmeni ve 2 akademisyenin görüşlerine başvurularak 71 maddeye düşürülmüştür. Ortaokuldaki farklı branşlardaki öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Uzmanlar tutum maddelerinin, organ bağışı konusundaki duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik tutumlarını ölçüp ölçmediği boyutlarında ölçeği incelemişlerdir. Öğretmenlere ve akademisyenlere organ nakli ve bağışı ölçeği verilerek incelemeleri sağlanmıştır. Öğretmenlerden ve akademisyenlerden gelen önerilere göre ölçeğin 4 maddesinde düzeltme yapılmış, 6 maddenin ifade ettiği tutumlar başka maddelerde geçtiğinden çıkarılmıştır. Ölçek maddeleri ayrıca 5 Türkçe öğretmeni tarafından Türkçe dilbilgisi kuralları ve anlaşılabilirlik yönünden incelenmiştir. Organ bağışı tutum ölçeği son olarak ana sınıfı, sınıf öğretmeni ve farklı branşlardan ortaokul öğretmenlerine inceletirilmiş olup maddelerin anlaşılır olduğu görülmüştür. Yapılan son incelemelerden sonra ölçeğe son hali verilerek kapsam ve görünüş geçerliliği analizi yapılmıştır.

3.3.1.3 Öğretmen Ölçeğinin Pilot Çalışma Aşaması

Öğretmenlerin organ bağışına yönelik tutumlarını belirlemek için geliştirilen Likert türü tutum ölçeği pilot çalışma için 71 maddeden oluşmaktadır. Pilot çalışma aşamasında, 71 maddeden oluşan Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği maddelerin analizinin yapılabilmesi için 400 ana sınıfı, sınıf öğretmeni ve ortaokul branş öğretmenlerine uygulanmış ve ölçek puanlarının dağılımına ilişkin analizler yapılmıştır.

3.3.1.4 Öğretmen Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Hesaplama Aşaması

Yapı geçerliği, bir ölçme aracının soyut bir olguyu ne kadar doğru ölçtüğünü gösterir (Tavşancıl, 2005). Ölçeğin yapı geçerliği dört aşamada incelenmiştir. Bu aşamalar; verilerin faktör analizine uygunluğunun incelenmesi, faktörlerin elde edilmesi, faktörlerin döndürülmesi ve faktörlerin adlandırılmasıdır (Kalaycı, 2016).

Puanlama aşamasında öğretmenler tutum ölçeğini eksiksiz doldurduklarından 400 öğretmenin yanıtları değerlendirmeye alınmıştır. Veriler SPSS 17.00 programı ile analiz edilerek güvenirliği belirlenmiştir.

3.3.2 Öğrencilere Yönelik Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinin Geliştirilme Süreci ve Pilot Uygulaması

Organ nakli ve bağışına yönelik tutum ölçeği, araştırmaya katılan öğrencilerin organ bağışı ve nakline yönelik tutum düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Organ nakli ve bağışı tutum ölçeğinin geliştirilmesinde izlenen aşamalar şunlardır (Karasar, 2008)

- a) Tutum Maddelerini Oluşturma
- b) Uzman Görüşüne Başvurma
- c) Pilot Çalışma
- d) Geçerlilik ve Güvenirlilik Hesaplama

3.3.2.1 Öğrenci Ölçeğinin Tutum Maddelerini Oluşturma Aşaması

Organ nakli ve bağışı tutum ölçeğinin geliştirilmesine, organ bağışı ve nakline yönelik tutum ifadeleri belirlenerek başlanmıştır. Tutum ifadeleri belirlenirken tutum konusunda geniş çaplı bir alan yazın araştırması yapılarak, doku ve organ bağışı konusundaki kaynaklar, ölçek geliştirmeye ilişkin kaynaklar ve organ bağışına yönelik geliştirilmiş tutum ölçekleri incelenmiştir (Kayıkçı, 2010; Tarhan ve diğerleri, 2012; Çetin ve Harman, 2012; Çetin, 2013; Gökçe, Özer ve Kilci, 2016; Topaloğlu ve Kıyıcı, 2018; Topaloğlu ve Kıyıcı, 2018; Tetik ve Cebesoy, 2018; Tetik, 2019; Soğukpınar, Karışan ve Aktamış, 2019; Bölükbaş ve diğerleri, 2004; Tokay Arğan, 2007; Özer, Yavuz-Karamanoğlu, Beydağ, Fidancıoğlu, Akıncı ve diğerleri, 2008; Özmen, Çetinkaya, Sarızeybek ve Zeybek, 2008; Yaşar, Oğur, Uçar, Göçgeldi, Yaren, Tekbaş ve diğerleri, 2008; Doğan, 2009; Koçak, Aktaş, Şenol, Kaya ve Bilgin, 2010; Özer, Sarıtaş ve Özlü, 2010; Kılıç, Koçak, Türker, Gürpınar ve Gülerik, 2010; Karacaoğlu, Peker ve Üçer, 2011; Savaşer, Mutlu, Çağlar, Doğan ve Canbulat, 2012; Aktaş ve Karabulut, 2012; Sungur ve Mayda, 2014; Toru ve Ayada, 2014; Kaya, Sezek, Akman, Erbil ve diğerleri, 2015; Yazıcı, Kavak, Kaya, Tekin ve Kalaycı, 2015; Kavurmacı, Karabulut ve Koç, 2015; Şen, 2015; Demir-Doğan, Uzun, Kaya, Ekinci ve Altınkaynak, 2016; Şahin, 2016; Karakaş, 2018).

Bu çalışma sonucunda Organ nakli ve bağışına yönelik tutum konusu ile ilgili olduğu kabul edilen olumlu olumsuz çok sayıda tutum maddesi derlenmiştir. Tutum maddeleri oluşturulurken öğretmenlere yönelik hazırlanan tutum ölçeğinde dikkat edilen aşamalar öğrenciler için hazırlanan tutum ölçeğinde de uygulanmıştır. Tutum madde havuzu

oluşturulurken farklı sınıf seviyelerindeki ortaokul öğrencilerinin organ bağışına yönelik duygu, düşünce ve davranışlarını yansıtan cümleler tutum ölçeğine eklenmiştir.

3.3.2.2 Öğrenci Ölçeğinin Uzman Görüşüne Başvurma Aşaması

Geliştirilen taslak ölçek 58 maddeden oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri ile ilgili 5 Fen Bilimleri dersi öğretmeni ve 2 akademisyenin görüşlerine başvurularak 53 maddeye düşürülmüştür. Ölçeğin psikolojik açıdan öğrenci seviyelerine uygunluğu ile ilgili 2 alanında uzman rehber öğretmenin görüşleri alınmıştır. Uzmanlar tutum maddelerinin, ortaokul öğrencilerinin düzeyine uygunluğu, organ nakli ve bağışı konusundaki duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik tutumlarını ölçüp ölçmediği boyutlarında ölçeği incelemiştir. Öğretmenlerden ve akademisyenlerden gelen önerilere göre ölçeğin 7 maddesinde düzeltme yapılmış, organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları tam olarak yansıtmadığından 5 madde çıkarılmıştır. Ölçek maddeleri ayrıca 5 Türkçe öğretmeni tarafından Türkçe dilbilgisi kuralları ve anlaşılabilirlik yönünden incelenmiştir. İnceleme sonucunda ölçeğin öğrencilerin düzeyine ve ifadelerin anlaşılabilirliği açısından uygun bulunduğu görülmüştür. Yapılan son incelemelerden sonra ölçeğe son hali verilerek kapsam ve görünüş geçerliliği analizi yapılmıştır.

3.3.2.3 Öğrenci Ölçeğinin Pilot Çalışma Aşaması

Öğrencilerin Organ nakli ve bağışına yönelik tutumlarını belirlemek için Likert türü bir tutum ölçeği geliştirilmiştir. Pilot çalışma için oluşturulan Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği 53 maddeden oluşup bu maddelerin 26 maddesi olumsuz, 27 maddesi olumlu ifadelerden oluşmaktadır. Pilot çalışma aşamasında, 53 maddeden oluşan Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği maddelerin analizinin yapılabilmesi için 260 ortaokul yedinci sınıf öğrencisine uygulanmış ve ölçek puanlarının dağılımına ilişkin analizler yapılmıştır.

3.3.2.4 Öğrenci Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Hesaplama Aşaması

Yapı geçerliği, bir ölçme aracının soyut bir olguyu ne kadar doğru ölçtüğünü gösterir (Tavşancıl, 2005). Ölçeğin yapı geçerliği dört aşamada incelenmiştir. Bu aşamalar; verilerin faktör analizine uygunluğunun incelenmesi, faktörlerin elde edilmesi, faktörlerin döndürülmesi ve faktörlerin adlandırılmasıdır (Kalaycı, 2016).

Puanlama aşamasında öğrenciler tutum ölçeğini eksiksiz doldurdıklarından 260 öğrencinin yanıtları değerlendirmeye alınmıştır. Veriler SPSS 17.00 programı ile analiz edilerek güvenilirliği belirlenmiştir.

3.4 Veri Analizi

Bu bölümde öğretmen ve öğrencilere yönelik hazırlanan tutum ölçeklerinin hazırlanma süreci ve veri toplama araçlarından elde edilen verilerin analizinin nasıl gerçekleştirildiğine değinilmektedir. Öğretmen ve öğrencilere uygulanan tutum ölçeklerinin geliştirilme süreci ve analizi nicel yöntemler ile gerçekleştirilmiştir.

3.4.1 Geçerlik Analizi

Geçerlik, herhangi bir ölçme aracının ölçmek istediği bir özelliği, diğer özelliklerle karıştırmadan, doğrudan ölçme derecesidir (Tekin, 1977). Bu nedenle hazırlanan ölçeğin yapı geçerliğini sağlayıp sağlamadığına bakmak gerekir. Görüşüne başvurulmuş uzmanlar tarafından ölçek maddeleri hakkında gerekli düzeltmeler yapılarak kapsam ve görünüş geçerliği değerlendirilmiş olur (Karakoç ve Dönmez, 2014). Çalışmada öğretmenler için hazırlanan toplam 77 maddeden oluşan taslak ölçek, beş Fen Bilimleri dersi öğretmeni ve iki akademisyenin görüşüne başvurularak 71 maddeye düşürülüp kapsam ve görünüş geçerliliği analizi yapılmıştır. Öğrenciler için hazırlanan toplam 58 maddeden oluşan taslak ölçek, beş Fen Bilimleri dersi öğretmeni ve iki akademisyenin görüşüne başvurularak 53 maddeye düşürülüp kapsam ve görünüş geçerliliği analizi yapılmıştır.

3.4.2 Güvenirlik Analizi

Güvenirlik bir ölçme aracıda yer alan maddelerin birbirleriyle olan tutarlılığını ve ölçeğin eksikliklerini yansıtmaya derecesidir. Bu nedenle güvenilirlik elde edilen analizler ve daha sonra yapılan ölçümler için önemlidir. Likert tipi ölçeklerde Cronbach alpha ile güvenilirlik hesabı yapılmalıdır (Kalaycı, 2016). Faktör analizi işleminin ardından son şekli verilen ölçme aracının maddelerinin birbiriyle ilişkisini incelemek ve güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmalıdır. Genelde Cronbach Alpha katsayısı için Kalaycı (2016) göre 0.80'in üzerindeki değerler yüksek derecede güvenilir olarak kabul edilmektedir.

3.4.3 Faktör Analizi

Faktör analizi birbiriyle ilişkisi bulunan değişkenleri birleştirerek daha az sayıda ve anlamlı yeni faktörler bulmayı hedefleyen çok değişkenli istatistik yöntemidir. Faktör analizi, aynı özelliği ölçen faktörleri birleştirerek ölçmeyi daha az faktör ile ifade etmeyi amaçlar. Faktör analizi, bir faktörde birleşen yeni değişkenleri ortaya koyma veya ölçek maddelerinin faktör yük değerlerine göre faktörlerin işlevsel tanımlarını elde etmektir. Faktör analizinin açımlayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere iki çeşidi vardır. Açımlayıcı faktör analizi, boyutlar arasındaki ilişkiye dayanarak faktör bulmayı amaçlar. Doğrulayıcı faktör analizi daha önce belirlenmiş olan faktörler arasındaki ilişkiye dayalı kuramın doğrulanmasını hedefler. Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinin yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi kullanılarak yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde ölçekteki değişkenler arasındaki ilişkiye dayanarak bir faktör bulmak amaçlanmaktadır (Büyüköztürk, 2017). Uygulama sonuçlarının puanlanmasında, olumlu tutum maddeleri “tamamen katılıyorum” ifadesi 5 puan, “katılıyorum” ifadesi 4 puan, “kararsızım” ifadesi 3 puan, “katılmıyorum” ifadesi 2 puan ve “hiç katılmıyorum” ifadesi 1 puan olarak değerlendirilmiştir. Maddelerde yer alan olumsuz ifadelerin puanlanması da yukarıdaki puanlamanın tersi olacak biçimde yapılmıştır.

Tutum ölçeğinin analizinde temel bileşenler faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Temel bileşenler analizi değişkenleri azaltmak ve anlamlı kavramlara ulaşmak için kullanılan bir tekniktir (Büyüköztürk, 2017). Temel bileşenler faktör analizinin yapılabilmesi için bazı temel varsayımların incelenmesi gerekir. Tutum ölçeğinin verilerinin faktör analizine uygunluğu Kaiser Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett küresellik testi ile incelenmiştir. KMO katsayısı verilerin ve örneklem büyüklüğünün seçilen analize uygun ve yeterli olduğunu belirlemek için kullanılan bir yöntemdir. KMO’nun 0.60’dan büyük ve Bartlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizine uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2017). KMO katsayısı 1’e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu, 1 olmasında ise mükemmel bir uyum olduğunu gösterir (Sharma, 1996).

Öğretmenlere yönelik tutum ölçeğinin geliştirilme aşamasında yapı geçerliğinin sağlanabilmesi için yapılan faktör analizi 71 madde üzerinden yapılmıştır. Öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin geliştirilme aşamasında yapı geçerliğinin sağlanabilmesi için yapılan faktör analizi 53 madde üzerinden yapılmıştır. Çalışmada elde edilen verilere

faktör analizi uygulanmış ve analizlerin sonucuna göre yapı geçerliğini sağlayan maddeler belirlenerek, tutum ölçeklerine son şekli verilmiştir.

3.4.4 Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçek Puanlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Analizi

Öğretmen ve öğrencilere uygulanan tutum ölçeklerinin normallik testi Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak yapılmıştır. Öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutum düzeylerini ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla öğretmenlere yönelik olan tutum ölçeği normal dağılım göstermediğinden dolayı nonparametrik analiz tekniklerinden Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır. Öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutum düzeylerini ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla öğrencilere uygulanan tutum ölçeği normal dağılım gösterdiğinden dolayı parametrik analiz tekniklerinden t testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın her bir alt problemine yönelik bulgular yer almaktadır.

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

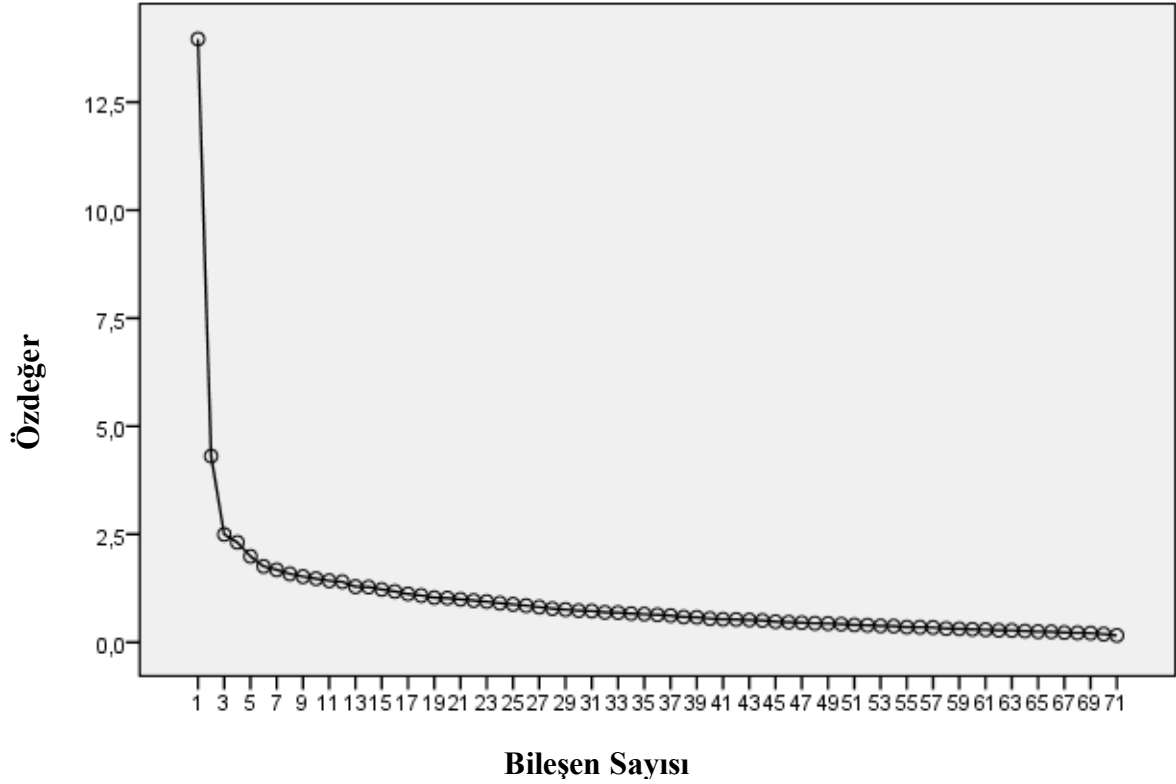
Araştırmanın birinci alt problemi “Ortaokul öğretmenlerinin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen “Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği” geçerlik ve güvenilirlik düzeyi nedir?” şeklindedir. Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğine ait analiz sonuçları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1: Öğretmen organ nakli ve bağışı tutum ölçeğine ilişkin kaiser-meyer-olkin ve bartlett testi değeri.

Kaiser-Meyer-Olkin Değeri	0.884
Bartlett Küresellik Testi Değeri	10940.366

Tablo 4.1’e göre; yapılan analiz sonucunda KMO değeri 0.884 olarak bulunmuştur. Bartlett küresellik testi verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için kullanılacak bir tekniktir. Bu test sonucunda elde edilen ki-kare test istatistiğinin anlamlı çıkması verilerin normal dağılımdan geldiğini göstermektedir. Çalışma içerisinde yapılan analiz sonucunda Bartlett küresellik testi sonucuna bakıldığında ki-kare değeri anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 = 10940.366$; $p < 0.05$). Tüm bu sonuçlar verilerin faktör analizine uygun olduğunu ortaya koymuştur.

Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği faktör analizi çalışması, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) tekniği uygulanarak yapılmıştır. Bu çalışmadaki faktör sayısına sağlıklı bir şekilde karar verebilmek için faktörlerin öz değerlerine dayanan yamaç-birikinti grafiği de incelenmiştir (Büyüköztürk, 2017). Cattell’in yamaç-birikinti grafiği (Kline, 2005) sonucunda maksimum anlamlı faktör sayısı ile ilgili olarak elde edilen grafik Şekil 4.1’de verilmiştir.

Şekil 4.1: Öğretmen organ nakli ve bağış tutum ölçeği yamaç-birikinti grafiği.

Şekil 4.1’de ölçeğin özdeğer ve bileşen sayıları gösterilmiştir. Daha sonra bir faktörde birbiriyle yüksek ilişki gösteren maddeleri bir araya toplamak amacıyla Varimax Dik Döndürme (Büyüköztürk, 2017; Kalaycı, 2016) tekniğinin de kullanılması uygun görülmüştür. Ölçekte bir maddenin sahip olduğu faktör yük değeri ile diğer faktörlerdeki yük değerlerinde binişik maddeler olmaması için arasındaki farkın en az 0.10 olmasına dikkat edilmiştir.

Tutum ölçeği madde analiz çözümlemesi, Varimax Dik Döndürme tekniği ile yapılan döndürme işlemi sonucunda tutum ölçeğinin 7 boyutlu olduğuna ilişkin bulguları desteklemiştir. Ölçekte yer alan maddelerin döndürme sonrası yedi faktöre dağıldıkları ve faktör yüklerinin 0.75-0.55 arasında olduğu görülmektedir.

Yamaç-birikinti grafiği değerlendirildikten sonra tutum ölçeğindeki maddelerin atılması işlemine geçilmiştir. Önce faktör yükü birden fazla faktöre dağılım gösteren maddeler ve faktörler arasında farkı 0.1’den az olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır (Büyüköztürk,

2017). Özellikle en çok binişik maddeler belirlenerek ölçekten çıkarılmış olup faktör analizi yeniden yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre binişik olan maddeler atılarak faktör analizi yeniden yapılmıştır. Maddelerin atılma işlemi en çok binişik maddeden en az binişik maddeye doğru yapılmıştır. Bir ve iki maddelik faktör oluşturan maddelerde ölçekten atılmıştır. Faktör analizinde faktör yük değerleri için kabul düzeyi literatürde 0.32 olarak kabul edilmektedir (Kline, 2005). Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinde kabul düzeyi olarak faktör yük değeri 0.40 olarak alınmıştır. Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğine ait faktör analizi sonrasında oluşan faktörlerin yük değerleri Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2: Öğretmen organ nakli ve bağışı tutum ölçeği faktör analizi sonuçları döndürme sonrası yük değerleri.

Madde	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7
M66	.753						
M59	.730						
M14	.714						
M44	.671						
M13	.665						
M9	.646						
M40	.611						
M21	.544						
M49		.749					
M48		.700					
M64		.638					
M55		.532					
M50		.516					
M46	.402	.511					
M10			.773				
M16			.725				
M8			.671				
M12			.573				
M1				.888			
M2				.882			
M4				.520			
M69					.694		
M71					.673		
M70					.633		
M31						.728	
M25						.600	
M62						.584	
M36							.756
M29							.680
M37							.551

Tablo 4.2'ye göre 30 madde ve 7 faktörden oluşan Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği elde edilmiştir.

Bu faktörler alanyazın göz önüne alınarak isimlendirilmiştir. 8 maddeden oluşan 1. faktör **Organ Bağışı ve Nakli Konusundaki Endişe** olarak isimlendirilmiştir. 6 maddeden oluşan 2. faktör **Organ Bağışı ve Naklinin Ailevi Yönü** olarak isimlendirilmiştir. 4 maddeden oluşan 3. Faktör **Organ Bağışı ve Naklinin Eğitim Yönü** olarak isimlendirilmiştir. 3 maddeden oluşan 4. Faktör **Organ Bağışı ve Naklinin Önemi** olarak isimlendirilmiştir. 3 maddeden oluşan 5. Faktör **Organ Bağışı ve Naklinin Toplumsal Yönü** olarak isimlendirilmiştir. 3 maddeden oluşan 6. Faktör **Organ Bağışı ve Naklinin Tıbbi Yönü** olarak isimlendirilmiştir. 3 maddeden oluşan 7. Faktör **Organları Bağışlama ve Organ Nakli Durumu** olarak belirlenmiştir.

Bu yedi faktörde yer alan maddelere ilişkin özdeğerler, varyans yüzdeleri ve toplam varyans yüzdeleri Tablo 4.3'de gösterilmiştir.

Tablo 4.3: Öğretmen organ nakli ve bağışı tutum ölçeği faktör analizi sonuçları döndürme sonrası yük değerleri faktörlerin varyans açıklama yüzdeleri.

Faktörler	Özdeğerler	Varyans Yüzdesi (Toplam)	Varyans Yüzdesi (Birikimli)
1. Faktör	8.45	28.165	28.165
2. Faktör	2.323	7.744	35.909
3. Faktör	1.623	5.409	41.318
4. Faktör	1.404	4.681	45.999
5. Faktör	1.236	4.118	50.118
6. Faktör	1.16	3.868	53.986
7. Faktör	1.06	3.533	57.518

Tablo 4.3'e göre faktör analizi sonucunda özdeğeri 1'den büyük olan 7 faktör olduğu görülmüştür. Ölçekte yer alan bu 7 faktör varyansın % 57.518'ini açıklamaktadır. Bu yedi faktörün varyans açıklama yüzdeleri % 28.165, %7.744, %5.409, %4.681, %4.118, %3.868 ve %3.533 olarak belirlenmiştir.

Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Ölçeğinde yapılan faktör analizi sonunda kalmasına karar verilen maddelerin faktörlere dağılımı ve her faktör için faktör yükleri aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 4.4: Öğretmen tutum ölçeği organ bağıışı ve nakli konusundaki endişe faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M66	Öldükten sonra organlarımı bağıışlama fikri bana itici geliyor.	.753
M59	Öldükten sonra yakınlarıımın organlarımı bağıışlamasını istemem.	.730
M14	Bir yakınıımın öldükten sonra organlarının alınmasından rahatsız olurum.	.714
M44	Organlarımı bağıışlamak bana ölümü hatırlatıyor.	.671
M13	Organlarımı bağıışlamaktan korkuyorum.	.665
M9	Organlarım eksik bir şekilde gömölmek fikri beni çok rahatsız ediyor.	.646
M40	Ölümümünden sonra uygulanacak bir ameliyat fikri hoşuma gitmiyor.	.611
M21	Organlarımı bağıışlamayı kabul edersem, etik olmayan durumlarla karşılaşılabiliim.	.544

Tablo 4.4'e göre Ölçeğin 1. faktöründe toplam 8 madde bulunmaktadır. 1. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .753 ile .544 arasında değişmektedir. Taslak ölçekte 9, 11, 13, 14, 15, 20, 21, 30, 40, 41, 42, 44, 47, 58, 59, 61, 65 ve 66. maddelerden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 9, 13, 14, 21, 40, 44, 59 ve 66 olmuştur. Faktörde yer alan maddelerin öğretmenlerin organ nakli ve bağıışı konusundaki korkularını ve endişelerini belirlemeyi amaçladığı görölmektedir. Bu nedenle **1. Faktör Organ Bağıışı ve Nakli Konusundaki Endişe** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.5: Öğretmen tutum ölçeği organ bağıışı ve naklinin ailevi yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M49	Organ bağıışı konusunda ailemin tutumu beni etkilemez.	.749
M48	Bir yakınıımın organlarını bağıışladığımda, çevremden olumsuz tepki almak kararımı etkilemez.	.700
M64	Çevremde ailemden olmayan birine organ gerekli olduğunda organlarımı verebilirim.	.638
M55	Bütün organlarımı bağıışlayabilirim.	.532
M50	Ailem eğer organ bağıışı konusunda beni desteklerse organlarımı bağıışlayabilirim.	.516
M46	Organlarımı ihtiyacı olan insanlara vermekten çekinmem.	.511

Tablo 4.5'e göre ölçeğin 2. faktöründe toplam 6 madde bulunmaktadır. 2. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .749 ile .511 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusundaki ailevi etkilerini belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 26, 38, 46, 48, 49, 50, 55, 57 ve 64. maddelerinden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 46, 48, 49, 50, 55 ve 64 olmuştur. **2. Faktör Organ Bağışı ve Naklinin Ailevi Yönü** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.6: Öğretmen tutum ölçeği organ bağışı ve naklinin eğitim yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M10	Organ bağışı ile ilgili okullarda kampanyalar düzenlenebilir.	.773
M16	Organ bağışı konusuna derslerde daha çok yer verilmelidir.	.725
M8	Organ bağışını arttırmak için öğretmenlere önemli görevler düşmektedir.	.671
M12	Eğitimli kişiler diğer bireylere oranla organ bağışı konusunda daha olumlu düşünmektedir.	.573

Tablo 4.6'ya göre ölçeğin 3. faktöründe toplam 4 madde bulunmaktadır. 3. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .773 ile .573 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusunda düşüncelerinin eğitim yönünü belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 7, 8, 10, 12, 16, 17, 22, 23, 24, 27, 33, 52 ve 63. maddelerden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 8, 10, 12 ve 16 olmuştur. **3. Faktör Organ Bağışı ve Naklinin Eğitim Yönü** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.7: Öğretmen tutum ölçeği organ bağışı ve naklinin önemi faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M1	Organ nakli hayat kurtarır.	.888
M2	Organ bağışı yaşamsal öneme sahiptir.	.882
M4	Organ bağışı toplumsal dayanışmayı artırır.	.520

Tablo 4.7'ye göre Ölçeğin 4. faktöründe toplam 3 madde bulunmaktadır. 4. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .888 ile .520 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğretmenlerin organ nakli ve bağışının önemini belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 1, 2, 4, 60 ve 68. maddelerinden oluşmaktadır.

Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 1, 2 ve 4 nolu maddeler olmuştur. **4. Faktör Organ Bağışı ve Naklinin Önemi** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.8: Öğretmen tutum ölçeği organ bağışı ve naklinin toplumsal yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M69	Toplum tarafından kabul görmüş kişilerin (sanatçı, bilim adamı, öğretmen v.b.) organ bağışı ile ilgili olumlu görüşleri organlarımı bağışlama kararımı olumlu yönde etkiler.	.694
M71	Bir gün hepimizin organ nakline ihtiyacı olabilir.	.673
M70	Bir aile üyesinin ölümü durumunda organ/doku bağışı yapmak aile açısından olumlu sonuçlar doğurabilir.	.633

Tablo 4.8'e göre ölçeğin 5. faktöründe toplam 3 madde bulunmaktadır. 5. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .694 ile .633 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğretmenlerin organ nakli ve bağışının önemini belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 28, 35, 45, 51, 54, 69, 70 ve 71. maddelerinden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 69, 70 ve 71 olmuştur. **5. Faktör Organ Bağışı ve Naklinin Toplumsal Yönü** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.9: Öğretmen tutum ölçeği organ bağışı ve naklinin tıbbi yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M31	Organ nakil ve bağışı konusunun tıbbi yönü yeterince araştırılmıştır.	.728
M25	İhtiyacım olduğunda başka birine ait organları almaktan çekinmem	.600
M62	Organ nakli için kadavradan organ bağışını destekliyorum.	.584

Tablo 4.9'a göre ölçeğin 6. faktöründe toplam 3 madde bulunmaktadır. 6. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .728 ile .584 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusunun tıbbi yönünü belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 18, 25, 31, 32, 34, 39, 43, 56 ve 62. maddelerinden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 25, 31 ve 62 olmuştur. **6. Faktör Organ Bağışı ve Naklinin Tıbbi Yönü** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.10: Öğretmen tutum ölçeği organları bağışlama ve organ nakli durumu faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M36	Organ nakilleri konusundaki en önemli engel organ bağışının yetersiz oluşudur.	.756
M29	Ülkemizde organ bağışlama oranı çok düşüktür.	.680
M37	Organ bağışı konusunda eğitime küçük yaşta başlanmalıdır.	.551

Tablo 4.10'a göre ölçeğin 7. faktöründe toplam 3 madde bulunmaktadır. 7. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .756 ile .551 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğretmenlerin organ nakli ve bağışı durumunu belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 3, 5, 6, 19, 29, 36, 37, 53 ve 67. maddelerinden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 29, 36 ve 37 olmuştur. **7. Faktör: Organları Bağışlama ve Organ Nakli Durumu** olarak isimlendirilmiştir.

Öğretmenlere yönelik Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği hazırlamak için yapılan pilot uygulamada, 400 öğretmenin verdiği cevaplar doğrultusunda ilk ölçekte bulunan 71 maddenin 41'inin ölçekten atılmasıyla kalan 30 madde ile ölçeğe son hali verilmiştir. Öğretmenlerin Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinde gösterdikleri tutumlar ve ölçeğin alt boyutları Tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.11: Öğretmen organ nakli ve bağışı tutum ölçeğinin alt boyutları ve öğretmenlerin gösterdikleri tutumlar.

Boyutlar	Ortalama	Standart Sapma
Organ Nakli ve Bağışında Endişeye Yönelik Tutumlar	3.47	1.21
Organ Nakli ve Bağışında Ailevi Yönüne Yönelik Tutumlar	3.71	1.03
Organ Nakli ve Bağışında Eğitim Yönüne Yönelik Tutumlar	4.14	.92
Organ Nakli ve Bağışının Önemine Yönelik Tutumlar	4.74	.48
Organ Nakli ve Bağışında Toplumsal Yönüne Yönelik Tutumlar	4.16	.86
Organ Nakli ve Bağışında Tıbbi Yönüne Yönelik Tutumlar	3.84	.97
Organ Nakli ve Bağışında Bağış Nakil Durumuna Yönelik Tutumlar	3.41	.85
Genel	3.83	.97

Tablo 4.11'e göre öğretmenlere yönelik yapılan Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeği 7 alt boyuttan oluşmuştur. Tabloya göre Organ Nakli ve Bağışının Önemine Yönelik Tutumlar ve Organ Nakli ve Bağışında Eğitim Yönüne Yönelik Tutumları en yüksek ortalamaya sahiptir. Öğretmenlerin Organ Nakli ve Bağışında Endişeye Yönelik Tutumları ile Organ Nakli ve Bağışında Bağış Nakil Durumuna Yönelik Tutumlarının ortalamasının düşük olduğu görülmüştür.

Öğretmen Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeğinin güvenirlik hesaplaması yapılmıştır. Likert tipi tutum ölçeğinin güvenirlik düzeyini saptamak için iç tutarlığın bir ölçütü olan, Cronbach tarafından geliştirilmiş alpha katsayısı kullanılmaktadır (Tavşancıl, 2005). Cronbach alpha katsayısının yüksekliği, ölçekte yer alan maddelerin homojenliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin katsayısı ölçekte bulunan maddelerin birbiriyle tutarlı ve aynı özelliği gösterip göstermediğini belirtmektedir.

Tablo: 4.12: Öğretmen Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeği Güvenirlik Analizine Ait Bulgular.

Madde Sayısı	Cronbach-alfa Güvenirlik Katsayısı
30	0.899

Tablo 4.12'ye göre geçerlik çalışması sonucunda toplam 30 maddeye indirgenen ölçek için belirlenen Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.899 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu güvenirlik katsayısı eğitim ve sosyal bilimler alanında yüksek güvenilir olan bir ölçek olarak değerlendirilmektedir (Yaşar ve Anagün, 2008)

4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

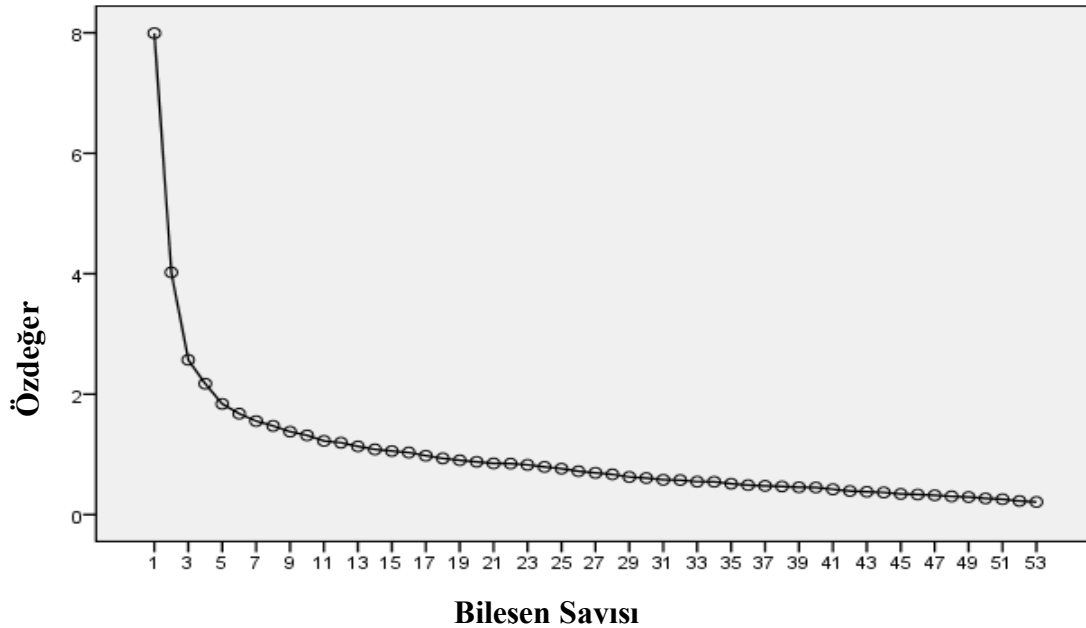
Araştırmanın ikinci alt problemi “Ortaokul öğrencilerinin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen “Öğrenci Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeği” geçerlik ve güvenilirlik düzeyi nedir?” şeklindedir. Öğrenci Organ Nakli ve Bağış Tutum Ölçeğine ait analiz sonuçları Tablo 4.13'de verilmiştir.

Tablo 4.13: Öğrenci organ nakli ve bağış tutum ölçeğine ilişkin kaiser-meyer-olkin ve bartlett testi değeri.

Kaiser-Meyer-Olkin Değeri	0.794
Bartlett Küresellik Testi Değeri	4094.683

Tablo 4.13'e göre yapılan analiz sonucunda KMO değeri 0.794 olarak bulunmuştur. Bartlett küresellik testi verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için kullanılacak bir tekniktir. Bu test sonucunda elde edilen ki-kare test istatistiğinin anlamlı çıkması verilerin normal dağılımdan geldiğinin göstermektedir. Çalışma içerisinde yapılan analiz sonucunda Bartlett küresellik testi sonucuna bakıldığında ki-kare değeri anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 = 4094.683$; $p < 0.05$). Tüm bu sonuçlar verilerin faktör analizine uygun olduğunu ortaya koymuştur.

Öğrenci Organ Bağışı Tutum Ölçeği faktör analizi çalışması, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) tekniği uygulanarak yapılmıştır. Bu çalışmadaki faktör sayısına sağlıklı bir şekilde karar verebilmek için faktörlerin öz değerlerine dayanan yamaç-birikinti grafiği de incelenmiştir (Büyüköztürk, 2017). Cattell'in yamaç-birikinti grafiği (Kline, 2005) sonucunda maksimum anlamlı faktör sayısı ile ilgili olarak elde edilen grafik Şekil 4.2'de verilmiştir.

Şekil 4.2: Öğrenci organ nakli ve bağışı tutum ölçeği yamaç-birikinti grafiği.

Şekil 4.2'ye göre grafikte görülen kesiklikler dikkate alınarak, ölçeğin yapısının 5 faktörde toplanması kararına varılmıştır. Daha sonra bir faktörde birbiriyle yüksek ilişki gösteren maddeleri bir araya toplamak amacıyla Varimax Dik Döndürme (Büyüköztürk, 2017, Kalaycı, 2016) tekniğinin de kullanılması uygun görülmüştür. Ölçekte bir maddenin sahip

olduğu faktör yük değeri ile diğer faktörlerdeki yük değerlerinde binişik maddeler olmaması için arasındaki farkın en az 0.10 olmasına dikkat edilmiştir.

Tutum ölçeği madde analiz çözümlemesi, Varimax Dik Döndürme tekniği ile yapılan döndürme işlemi sonucunda tutum ölçeğinin 5 boyutlu olduğuna ilişkin bulguları desteklemiştir. Ölçekte yer alan maddelerin döndürme sonrası 5 faktöre dağıldıkları ve faktör yüklerinin 0.72-0.60 arasında olduğu görülmektedir.

Yamaç-birikinti grafiği değerlendirildikten sonra tutum ölçeğindeki maddelerin atılması işlemine geçilmiştir. Önce faktör yükü birden fazla faktöre dağılım gösteren maddeler ve faktörler arasında farkı 0.1'den az olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır (Büyüköztürk, 2017). Bir ve iki maddelik faktör oluşturan maddeler de ölçekten atılmıştır. Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinde kabul düzeyi olarak faktör yük değeri 0.40 olarak alınmıştır. Bu sonuçlar 24 maddeden oluşan 5 faktörlü ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir. Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğine ait faktör analizi sonrasında oluşan faktörlerin yük değerleri Tablo 4.14'de görülmektedir.

Tablo 4.14: Öğrenci organ nakli ve bağışı tutum ölçeği faktör analizi sonuçları döndürme sonrası yük değerleri.

Madde	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5
M18	.728				
M40	.724				
M44	.690				
M32	.638				
M10	.627				
M7	.596				
M31	.585				
M35	.521				
M38	.515				

Tablo 4.14 (devam).

Madde	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5
M12	.485				
M52		.772			
M53		.760			
M25		.687			
M13		.655			
M8		.506			
M2			.791		
M1			.761		
M16			.643		
M17				.701	
M14				.674	
M36				.610	
M19					.741
M29					.677
M5					.602

Tablo 4.14'e göre 24 madde ve 5 faktörden oluşan Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği elde edilmiştir.

Bu faktörler alanyazın göz önüne alınarak isimlendirilmiştir. Faktör 1: **Organ Nakli ve Bağışı Konusundaki Endişe**, faktör 2: **Organ Nakli ve Bağışının Eğitim Yönü**, faktör 3: **Organ Nakli ve Bağışının Önemi** faktör 4: **Organ Nakli ve Bağışı Konusunda Bilgi Düzeyi**, faktör 5: **Organ Nakli ve Bağışı Konusunda Medya Toplum İlişkisi**, olarak belirlenmiştir.

Bu 5 faktörde yer alan maddelere ilişkin özdeğerler, varyans yüzdeleri ve toplam varyans yüzdeleri Tablo 4.15'de gösterilmiştir.

Tablo 4.15: Öğrenci organ nakli ve bağışı tutum ölçeği faktör analizi sonuçları döndürme sonrası yük değerleri faktörlerin varyans açıklama yüzdeleri.

Faktörler	Özdeğerler	Varyans Yüzdesi (Toplam)	Varyans Yüzdesi (Birikimli)
1. Faktör	5.319	22.162	22.162
2. Faktör	2.485	10.353	32.515
3. Faktör	1.499	6.247	38.761
4. Faktör	1.482	6.176	44.937
5. Faktör	1.372	5.715	50.651

Tablo 4.15'e göre faktör analizi sonucunda özdeğeri 1'den büyük olan 5 faktör oluştuğu görülmüştür. Ölçekte yer alan bu 5 faktör varyansın % 50.651'ini açıklamaktadır Bu beş faktörün varyans açıklama yüzdeleri % 22.162, %10.353, %6.247, %6.176 ve %5.715 olarak belirlenmiştir.

Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinde kalmasına karar verilen maddelerin faktörlere dağılımı ve her faktör için faktör yükleri aşağıda yer alan tablolarda belirtilmiştir.

Tablo 4.16: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağışı konusundaki endişe faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M18	Aile bireylerimin organlarını bağışlamalarına onay veremem.	.728
M40	Öldükten sonra yakınlarımin organlarımı bağışlamasını istemem.	.724
M44	Çevremde ailemden olmayan birine organ gerekli olduğunda organlarımı veremem.	.690
M32	Ailem ben öldükten sonra organlarımı bağışlamaz.	.638
M10	Organlarımı bağışlamaktan korkuyorum.	.627
M7	Organlarım eksik bir şekilde gömülmek fikri beni çok rahatsız ediyor.	.596
M31	Organlarımı bağışlamak bana ölümü hatırlatıyor.	.585
M35	Ailem organ bağışı konusunda beni desteklerse organlarımı bağışlayabilirim.	.521
M38	Bütün organlarımı bağışlayabilirim.	.515
M12	Başka birinin organının bana nakil edilmesini istemem.	.485

Tablo 4.16'ya göre ölçeğin 1. faktöründe toplam 10 madde bulunmaktadır. 1. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .728 ile .485 arasında değişmektedir. Faktörde

yer alan maddelerin öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki endişelerini belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 7, 10, 11, 12, 15, 18, 21, 26, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 46 ve 49. maddelerinden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 7, 10, 12, 18, 31, 32, 35, 38, 40 ve 44 olmuştur. **1. Faktör Organ Nakli ve Bağışı Konusundaki Endişe** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.17: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağışının eğitim yönü faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M52	Organ bağışı konusunda tüm derslerde bilgi verilmelidir.	.772
M53	Derslerde organ bağışı ile ilgili olumlu örneklere daha çok yer verilmelidir.	.760
M25	Organ bağışı konusunda eğitime küçük yaşta başlanmalıdır.	.687
M13	Organ bağışı konusuna Fen Bilimleri dersinde ve ders kitaplarında daha çok yer verilmelidir.	.655
M8	Okullarda organ bağışı ile ilgili kampanyalar düzenlenebilir.	.506

Tablo 4.17'ye göre ölçeğin 2. faktöründe toplam 5 madde bulunmaktadır. 2. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .772 ile .506 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusunun eğitim yönünü belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 4, 6, 8, 9, 13, 25, 52 ve 53. maddelerinden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 8, 13, 25, 52 ve 53 olmuştur. **2. Faktör Organ Nakli ve Bağışının Eğitim Yönü** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.18: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağışının önemi faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M2	Organ bağışı yaşamsal öneme sahiptir.	.791
M1	Organ nakli hayat kurtarır.	.761
M16	Organ nakli konusunda kamu spotları yapılması insanları bilgilendirir.	.643

Tablo 4.18'e göre ölçeğin 3. faktöründe toplam 3 madde bulunmaktadır. 3. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .791 ile .643 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğrencilerin organ nakli ve bağışının önemini belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 1, 2, 3, 16, 20, 47 ve 50. maddelerinden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 1, 2 ve 16. olmuştur. **3. Faktör Organ Nakli ve Bağışının Önemi** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.19: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağışı konusunda bilgi düzeyi faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M17	Organ bağışını yaparken hangi organlarımı bağışlayacağımı bilmiyorum.	.701
M14	Organ bağışını konusunda yeterli bilgiye sahip değilim.	.674
M36	Organ bağışını için hangi kurumlara başvuracağımı bilmiyorum.	.610

Tablo 4.19'a göre ölçeğin 4. faktöründe toplam 3 madde bulunmaktadır. 4. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .701 ile .610 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğrencilerin organ nakli ve bağışını konusunda bilgi düzeyini belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 14, 17, 22, 23, 24, 27, 36, 42 ve 43. maddelerden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 14, 17 ve 36 olmuştur. **4. Faktör Organ Nakli ve Bağışını Konusunda Bilgi Düzeyi** olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.20: Öğrenci tutum ölçeği organ nakli ve bağışını konusunda medya toplum ilişkisi faktöründe yer alan maddelerin faktör yükleri.

Madde No	Maddeler	Faktör Yüğü
M19	Organ nakli ve bağışını konusunda medya, topluma yeterince bilgi vermektedir.	.741
M29	Organ nakli ve bağışını konusunda din adamları öncülük etmelidir.	.677
M5	Televizyondan organ nakli konusunda bilgi edinirim.	.602

Tablo 4.20'ye göre ölçeğin 5. faktöründe toplam 3 madde bulunmaktadır. 5. faktörde bulunan tutum maddelerinin faktör yükleri .741 ile .602 arasında değişmektedir. Faktörde yer alan maddelerin öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki medya ve toplum ilişkisini belirlemeyi amaçladığı görülmektedir. Taslak ölçekte 5, 19, 29, 30, 37, 48 ve 51. maddelerden oluşmaktadır. Faktör analizi ile maddeler atıldıktan sonra uygulama ölçeğinde bu faktörü oluşturan maddeler 5, 19 ve 29 olmuştur. **5. Faktör Organ Nakli ve Bağışı Konusunda Medya Toplum İlişkisi** olarak isimlendirilmiştir.

Öğrencilere yönelik Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği hazırlamak için yapılan pilot uygulamada, 260 öğrencinin verdiği cevaplar doğrultusunda ilk ölçekte bulunan 53 maddenin 29'unun ölçekten atılmasıyla kalan 24 madde ile ölçeğe son hali verilmiştir. Öğrencilerin uygulanan Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinde gösterdikleri tutumlar ve ölçeğin alt boyutları Tablo 4.21'de verilmiştir.

Tablo 4.21: Öğrenci organ nakli ve bağışı tutum ölçeğinin alt boyutları ve öğrencilerin gösterdikleri tutumlar.

Boyutlar	Ortalama	Standart Sapma
Organ Nakli ve Bağışında Endişeye Yönelik Tutumlar	3.35	1.26
Organ Nakli ve Bağışında Eğitim Yönüne Yönelik Tutumlar	3.81	1.15
Organ Nakli ve Bağışının Önemine Yönelik Tutumlar	4.53	.70
Organ Nakli ve Bağışında Bilgi Düzeyine Yönelik Tutumlar	2.76	1.16
Organ Nakli ve Bağışında Medya Toplum İlişkisine Yönelik Tutumlar	2.87	1.20
Genel	3.46	1.15

Tablo 4.21'e göre öğrencilere yönelik yapılan Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği 5 alt boyuttan oluşmuştur. Tabloya göre öğrenci ölçeğinde de öğretmenlerde olduğu gibi, Organ Nakli ve Bağışının Önemine Yönelik Tutumlar ve Organ Nakli ve Bağışında Eğitim Yönüne Yönelik Tutumları en yüksek ortalamaya sahiptir. Organ Nakli ve Bağışında Bilgi Düzeyine Yönelik Tutumlar ile Organ Nakli ve Bağışında Medya Toplum İlişkisine Yönelik Tutumlarının ortalaması daha düşüktür.

Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinin güvenirlik hesaplaması yapılmıştır. Likert tipi tutum ölçeğinin güvenirlik düzeyini saptamak için iç tutarlığın bir ölçütü olan, Cronbach tarafından geliştirilmiş alpha katsayısı kullanılmaktadır (Tavşancıl, 2005). Cronbach alpha katsayısının yüksekliği, ölçekte yer alan maddelerin homojenliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin katsayısı ölçekte bulunan maddelerin birbiriyle tutarlı ve aynı özelliği gösterip göstermediğini belirtmektedir.

Tablo 4.22: Öğrenci organ nakli ve bağışı tutum ölçeği güvenirlik analizine ait bulgular.

Madde Sayısı	Cronbach-alfa Güvenirlik Katsayısı
24	0.804

Tablo 4.22'ye göre geçerlik çalışması sonucunda toplam 24 maddeye indirgenen ölçek için belirlenen Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.804 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu güvenirlik katsayısı eğitim ve sosyal bilimler alanında güvenilir olan bir ölçek olarak değerlendirilmektedir (Yaşar ve Anagün, 2008).

4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Ortaokul öğretmenlerinin cinsiyeti ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?” şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin elde edilen veriler Tablo 4.23'te verilmiştir.

Tablo 4.23: Öğretmenlerin cinsiyeti ile madde toplam puan ortalamaları.

Cinsiyet	N	Ortalama Puan	Toplam Puan
Kız	165	137.54	22694.5
Erkek	102	128.27	13083.50

Tablo 4.23'e göre Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum ölçeğinden öğretmenlerin almış olduğu ortalama puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılarak analizler yapılmıştır. Kadın öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanlarının sıra ortalaması 137.54 iken, erkek öğretmenlerin tutum puanlarının sıra ortalamaları 128.27'dir. Araştırmaya katılan kadın öğretmenler ile erkek öğretmenler arasında, kadın öğretmenlerin lehine 9.27' lik puan farkı tespit edilmiştir. Tutum düzeyi etki puanı farkı yapılan Mann-Whitney U

testleri sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 4.24’de verilmiştir.

Tablo 4.24: Öğretmenlerin cinsiyet ile madde toplam puanları arasındaki ilişki.

Cinsiyet	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P
Toplam Puan	7830.500	13083.500	.954	.340

Tablo 4.24’e göre, öğretmenlerin cinsiyeti ile madde toplam puanları arasındaki ilişki Mann-Whitney U testi ile analiz edilerek incelenmiş olup; cinsiyete bağlı olarak, ortaokul öğretmenlerinin organ nakli ve bağışı tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$).

4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Ortaokul öğretmenlerinin hizmet yılı ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?” şeklindedir. Öğretmenlerin çalıştıkları hizmet yılı değişkenine göre organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarının karşılaştırılmasında grup sayıları arasında farklılık söz konusu olduğundan Non-Parametrik analizlerden tek yönlü Anova’nın alternatifi olan Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.25’te verilmiştir.

Tablo 4.25: Öğretmenlerin hizmet yılı ile madde toplam puan ortalamaları.

Öğretmen Hizmet Süresi	N	Ortalama Puan
1-9 Yıl	118	134.18
10-19 Yıl	112	136.95
20-29 Yıl	32	122.63
30-39 Yıl	4	169.38
40 ve Üstü Yıl	1	5.00
Toplam	267	

Öğretmenlerin hizmet yılı ile organ nakli ve bağışı konusunda sahip oldukları tutum puanlarının sıra ortalamaları Tablo 4.25’te verilmiştir. Öğretmen olarak çalıştığı hizmet süresi; 1-9 yıl olan 118 öğretmenin tutum puanlarının sıra ortalaması 134.18, hizmet süresi

10-19 yıl olan 112 öğretmenin tutum puanlarının sıra ortalaması 136.95, hizmet süresi 20-29 yıl olan 32 öğretmenin tutum puanlarının sıra ortalaması 122.63 olarak bulunmuştur. Öğretmenlerden hizmet süresi 30-39 yıl olan 4 öğretmenin tutum puanlarının sıra ortalaması 169.38, hizmet süresi 40 yıl ve üstü olan 1 öğretmenin tutum puanlarının sıra ortalaması 5.00 olduğu görülmüştür.

Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinden; öğretmenlerin aldığı ortalama tutum puanlarının hizmet yılına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için analiz tekniği olarak Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.26’da verilmiştir.

Tablo 4.26: Öğretmenlerin hizmet yılı ile madde toplam puanları arasındaki ilişki.

Ki-Kare	sd	p
4.492	4	.344

Tablo 4.26’ya göre Kruskal Wallis testi sonucunda; öğretmenlerin hizmet yılına bağlı olarak, ortaokul öğretmenlerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “Ortaokul öğretmenlerinin branşları ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?” şeklindedir. Öğretmenlerin branş değişkenine göre organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarının karşılaştırılmasında grup sayıları arasında farklılık söz konusu olduğundan Non-Parametrik analizlerden tek yönlü Anova’nın alternatifi olan Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular Tablo 4.27’de verilmiştir.

Tablo 4.27: Öğretmenlerin branşları ile madde toplam puan ortalamaları.

Öğretmen Branşı	N	Ortalama Puan
Türkçe	36	134.75
Matematik	35	123.1
Fen Bilimleri	39	145.5
Sosyal Bilgiler	29	154.22
Din Kültürü	10	89.5
Yabancı Dil	36	138.78
Beden Eğitimi	21	122.05
Görsel Sanatlar	13	159.58
Müzik	9	126.72
Teknoloji ve Tasarım	16	134.97
Bilişim Teknolojileri	8	93.63
Rehberlik	15	126.27
Toplam	267	

Öğretmenlerin branşı ile organ nakli ve bağışı konusunda sahip oldukları tutum puanı ortalamaları Tablo 4.27'ye göre organ nakli ve bağışı konusunda en yüksek tutum puanlarının sıra ortalamasına Görsel Sanatlar branşındaki öğretmenlerin, en düşük tutum puanlarının sıra ortalamasına Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi branşındaki öğretmenlerin sahip olduğu görülmüştür.

Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinden; öğretmenlerin aldığı tutum puanlarının sıra ortalamasının branşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için analiz tekniği olarak Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4.28'de verilmiştir.

Tablo 4.28: Öğretmenlerin branşları ile madde toplam puanları arasındaki ilişki.

Ki-Kare	sd	p
11.371	11	.413

Tablo 4.28’e Kruskal Wallis testi sonucunda; öğretmenlerin branşına bağlı olarak, ortaokul öğretmenlerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.6 Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi “Ortaokul öğrencilerinin cinsiyeti ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?” şeklindedir.

Ortaokul öğrencilerinin organ nakli ve bağışına ilişkin tutumlarında, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla verilere t testi uygulanmıştır ve bulgular Tablo 4.29’da verilmiştir.

Tablo 4.29: Ortaokul öğrencilerinin cinsiyetleri ile organ nakli ve bağışı tutumları arasındaki ilişki.

Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Erkek	265	76.20	14.32	514	2.77	0.006
Kız	251	79.51	12.71			

Tablo 4.29’a göre Ortaokul öğrencilerinin cinsiyetlerine göre organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları arasında anlamlı bir fark vardır. $t(514)=2.77$; $p< 0.05$. Erkek öğrencilerin tutum puanları ($X=76.20$), kız öğrencilerin tutum puanlarından ($X=79.51$) daha düşük bulunmuştur. Bu bulgu, ortaokul 5 ve 8. sınıf öğrencilerinin cinsiyetleri ile tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda, elde edilen bulgular kız ve erkek öğrencilerin farklı tutumlara sahip olduklarını göstermektedir.

4.7 Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi “Ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı mıdır?” şeklindedir.

Ortaokul öğrencilerinin organ nakli ve bağışına ilişkin tutumlarında, 5 ve 8. sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla verilere t testi uygulanmıştır ve bulgular Tablo 4.30’da verilmiştir.

Tablo 4.30: Ortaokul 5 ve 8. sınıf öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile organ nakli ve bağışı tutumları arasındaki ilişki.

Sınıf	N	X	S	sd	t	p
5. Sınıf	236	73.18	13.69	514	7.42	0.000
8. Sınıf	280	81.70	12.35			

Ortaokul 5 ve 8. sınıf öğrencilerinin sınıf düzeyine göre organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları arasında anlamlı bir fark vardır. $t(514)=7.42$; $p< 0.05$. 5. sınıf öğrencilerinin tutum puanları ($X=73.18$), 8. sınıf öğrencileri tutum puanlarına göre ($X=81.70$) 8.52 çok düşük bulunmuştur. Bu bulgu, 5 ve 8. sınıf öğrencilerinin tutum puanları arasında anlamlı bir fark olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda, elde edilen bulgular 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin farklı tutumlara sahip olduklarını göstermektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Ortaokul öğretmenleri ile Ortaokul 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını belirlemek amacıyla; tutum ölçeği geliştirilmesi ve öğretmen ve öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde öncelikle çalışmadan elde edilen sonuçlar verilmekte ve bu sonuçlar tartışılmaktadır. Ayrıca bu sonuçlara dayalı olarak yapılan önerilere yer verilmektedir. Bu bölümde yapılan çalışma özetlenmiştir. Ayrıca bu bölümde, çalışmada elde edilen bulgular önceki araştırmalarda elde edilen bulgularla ilişkilendirilerek araştırma sonuçları ele alınmıştır. Son olarak, bu bölüm ile ilgili gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler sunulmaktadır.

5.1 Sonuçlar ve Tartışma

Ortaokul öğretmenleri ile ortaokul 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen tutum ölçeğinin ve ölçeğin uygulanmasıyla tutumlarının belirlenmesi için elde edilen verilerin istatistiksel analizleri sonucunda ortaya çıkan bulgulara dayanarak elde edilen sonuçlar verilmektedir.

5.1.1 Birinci Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Öğretmenlere yönelik olarak yapılan, organ nakli ve bağışı konusunda tutum ölçeği geliştirme çalışmasında 71 maddeden oluşan Tutum Ölçeği 400 öğretmene uygulanmıştır. Yapılan çözümlemeler sonucunda 7 faktörlü 30 madden oluşan Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda tutum ölçeğinde yer alan maddelerin sekizi birinci faktörde, altısı ikinci faktörde, dördü üçüncü faktörde, üçü dördüncü faktörde, üçü beşinci faktörde, üçü altıncı faktörde, üçü yedinci faktörde toplanmıştır.

Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinin geçerlik çalışması sonucunda belirlenen Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.899 olarak bulunmuştur. Ölçeğe Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmış ve örneklem büyüklüğünün uygunluğu KMO ve Bartlett küresellik testi istatistiği ile onaylanmıştır (KMO=0.884, $X^2=10940.366$, $p<0.05$). Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda, ölçek ile ilgili yedi alt faktöre ulaşılmıştır. Elde edilen faktörler; Faktör 1: Organ Bağışı ve Nakli Konusundaki Endişe, faktör 2:

Organ Bağıışı ve Naklinin Ailevi Yönü, faktör 3: Organ Bağıışı ve Naklinin Eğitim Yönü, faktör 4: Organ Bağıışı ve Naklinin Önemi, faktör 5: Organ Bağıışı ve Naklinin Toplumsal Yönü, faktör 6: Organ Bağıışı ve Naklinin Tıbbi Yönü, faktör 7: Organları Bağıışlama ve Organ Nakli Durumu olarak belirlenmiştir. Ölçek toplam varyansın %57.518'ini açıklamaktadır.

Tokay Arğan (2007) Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı doktora çalışmasında; öğrencilerin organ bağıışına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirdiği tutum ölçeği 5 faktörlü olup, KMO değerini 0.871 ve Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.81 olarak bulmuştur. Çalışmada elde edilen beş faktör toplam varyansın % 58.250'sini açıklamaktadır. Çalışmamızda elde edilen değerlerle benzerlik göstermektedir.

Tutum ölçeğinde alt boyutlarda bir araya gelen maddelerin ortak özelliklerine bakılarak faktör isimlendirilir ve ölçtüğü özellik hakkında yorum yapılır. Geliştirilen tutum ölçeğinde birinci faktörün öğretmenlerin organ bağıışı ve nakli konusundaki endişelerine ait tutumları yansıttığı söylenebilir. İkinci faktörün organ bağıışı ve naklinin ailevi yönü ile ilgili tutumlarını ölçtüğü söylenebilir. Üçüncü faktörün ise öğretmenlerin organ bağıışı ve naklinin eğitim yönü ile ilgili tutumlarını ölçtüğü söylenebilir. Dördüncü faktörün öğretmenlerin organ bağıışı ve naklinin önemi ile ilgili tutumlarını yansıttığı söylenebilir. Beşinci faktörün öğretmenlerin organ bağıışı ve naklinin toplumsal yönü konusundaki tutumlarını ölçtüğü söylenebilir. Altıncı faktörün ise öğretmenlerin organ bağıışı ve naklinin tıbbi yönü konusundaki tutumlarını ölçtüğü ifade edilebilir. Yedinci faktörün organları bağıışlama ve organ nakli durumu ile ilgili tutumlarını yansıttığı söylenebilir.

Öğretmenlerin organ nakli ve bağıışı konusundaki genel tutumları ortalamanın üstünde çıkmıştır. Öğretmenlerin organ nakli ve bağıışı konusundaki genel tutumları ortalama 3.83 çıkmış olup kararsızım puanına yaklaşmış olmakla birlikte bu konudaki tutumlarının olumlu olduğunu söyleyebiliriz. Öğretmen tutumlarının çok yüksek çıkmamasının sebebi beşli likert tipi ölçeklerde kararsızım seçeneğini işaretleyen öğretmenler bunun karşılığında 3 puan almaktadır. Ölçekte öğretmenlerin 3 puanın üzerinde alacakları puanlara kararsızlığının üstünde olumlu bir tutum geliştirdiklerini söyleyebiliriz. Organ nakli ve bağıışı konusunda öğretmenlerle yapılan pilot çalışmada öğretmenlerin olumluya yakın ortalama bir tutum içinde oldukları görülmüştür. Beşli likert tipi ölçeklerde maddeler için hesaplanan ortalama puan değerlendirmelerinde genellikle; 1.00-1.80 arası hiç

katılmıyorum, 1.80-2.60 arası katılmıyorum, 2.60-3.40 arası kararsızım, 3.40-4.20 arası katılıyorum ve 4.20- 5.00 puan aralığı ise tamamen katılıyorum olarak yorumlanmaktadır (Koçakoğlu ve Türkmen, 2010).

Alt boyutları incelediğimizde Organ Bağışı ve Nakli Konusundaki Endişe faktöründe ortalama tutum değerinin 3.47 olduğu görülmüştür. Buradaki değer çok yüksek olmayıp öğretmenlerin bu alt boyutta yüksek boyutta olmasa da olumluya yakın tutum geliştirdikleri görülmüştür. Organ Bağışı ve Naklinin Ailevi Yönü ölçeğin 2. alt boyutu olup, ortalama tutum değerinin 3.71 olduğu görülmüştür. Bu faktördeki değerde çok yüksek olmayıp öğretmenlerin organ nakli ve bağışının ailevi yönünde olumluya yakın tutum geliştirdikleri görülmüştür. Organ Bağışı ve Naklinin Eğitim Yönü alt boyutunda ortalama tutum değerinin 4.14 olduğu görülmüştür. Bu faktördeki değerin yüksek olduğu görülmüş olup öğretmenlerin organ nakli bağışı konusunda eğitime büyük önem verdikleri ve olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Ölçeğin 4. alt boyutunu oluşturan Organ Bağışı ve Naklinin Önemi faktöründe ortalama tutum değerinin 4.74 olduğu görülmüş olup, ölçekteki en yüksek ortalama puana sahip olan faktör olduğu görülmüştür. Bu faktördeki değerin yüksek olmasından dolayı öğretmenler organ nakli bağışı konusunu önemsedikleri ve olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Ölçeğin 5. alt boyutunu oluşturan Organ Bağışı ve Naklinin Toplumsal Yönü alt boyutunda ortalama tutum değerinin 4.16 olduğu görülmüştür. Bu faktördeki değerin yüksek olduğu görülmüş olup öğretmenlerin organ nakli bağışı konusunun toplumsal boyutu hakkında olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Organ Bağışı ve Naklinin Tıbbi Yönü ölçeğin 6. alt boyutu olup, ortalama tutum değerinin 3.84 olduğu görülmüştür. Bu faktördeki değerde çok yüksek olmayıp öğretmenlerin organ nakli ve bağışının tıbbi yönünde olumluya yakın bir tutum geliştirdikleri görülmüştür. Ölçeğin son alt boyutunu oluşturan Organları Bağışlama ve Organ Nakli Durumu faktöründe ortalama tutum değerinin 3.41 olduğu görülmüştür. Buradaki değer çok yüksek olmayıp öğretmenlerin bu alt boyutta yüksek boyutta olmasa da olumluya yakın tutum geliştirdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusundaki en yüksek tutumu önemi boyutundaki tutumlarıdır. Öğretmenler organ nakli ve bağışının insanlar için önemli olduğunu düşünmektedirler.

Öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusunda yüksek çıkan diğer tutumları ise eğitim ve toplumsal boyutundaki tutumlarıdır. Öğretmenler organ nakli ve bağışının önündeki

engellerin ancak eğitimle kaldırılabilceğine inanmaktadırlar. Organ nakli ve bağışının toplumsal açıdan önemli olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerin diğer alt boyutlarda yer alan tutumları incelendiğinde ailevi, tıbbi ve nakil durumu boyutlarında çok fazla olumlu tutum geliştiremedikleri görülmüştür. Bu konularda kaygılarının olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlerin organ nakli ve bağışının endişe boyutunda olumlu tutum geliştirmedikleri görülmüş olup öğretmenlerin bu konuda korku ve çekincelerinin olduğu düşünülmektedir. Bunun sebepleri ile ilgili öğretmenler ile görüşmeler yapılabilir.

Sonuç olarak öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını ölçmek için geliştirilen ölçek geçerli ve güvenilir bir ölçektir. Bu ölçek eğitimcilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılabilir.

5.1.2 İkinci Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Öğrencilere yönelik olarak yapılan, organ nakli ve bağışı konusunda tutum ölçeği geliştirme çalışmasında 53 maddeden oluşan Tutum Ölçeği 260 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan çözümlmeler sonucunda 5 faktörlü 24 madden oluşan Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda tutum ölçeğinde yer alan maddelerin on maddesi birinci faktörde, beşi ikinci faktörde, üçü üçüncü faktörde, üçü dördüncü faktörde ve üçü beşinci faktörde toplanmıştır.

Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinin geçerlik çalışması sonucunda belirlenen Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.804 olarak bulunmuştur. Ölçeğe Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmış ve örneklem büyüklüğünün uygunluğu KMO ve Bartlett küresellik testi istatistiği ile onaylanmıştır ($KMO=0.794$, $X^2=4094.683$, $p<0.05$). Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda, ölçek ile ilgili beş alt faktöre ulaşılmıştır. Elde edilen faktörler; Faktör 1: Organ Nakli ve Bağışı Konusundaki Endişe, faktör 2: Organ Nakli ve Bağışının Eğitim Yönü, faktör 3: Organ Nakli ve Bağışının Önemi faktör 4: Organ Nakli ve Bağışı Konusunda Bilgi Düzeyi, faktör 5: Organ Nakli ve Bağışı Konusunda Medya Toplum İlişkisi olarak belirlenmiştir. Ölçek toplam varyansın %50.651'ini açıklamaktadır.

Tutum ölçeğinde alt boyutlarda bir araya gelen maddelerin ortak özelliklerine bakılarak faktör isimlendirilir ve ölçtüğü özellik hakkında yorum yapılır. Geliştirilen tutum ölçeğinde birinci faktörün öğrencilerin organ bağışı ve nakli konusundaki endişelerine ait tutumları yansıttığı söylenebilir. İkinci faktörün öğrencilerin organ bağışı ve naklinin

eğitim yönü ile ilgili tutumlarını ölçtüğü söylenebilir. Üçüncü faktörün ise öğrencilerin organ bağıışı ve naklinin önemi ile ilgili tutumlarını yansıttığı söylenebilir. Dördüncü faktörün öğrencilerin organ bağıışı ve nakli konusundaki bilgi düzeyine yönelik tutumlarını ölçtüğü söylenebilir. Beşinci faktörün ise öğrencilerin organ bağıışı ve nakli konusunda medya ve toplum ilişkisine yönelik tutumlarını ölçtüğü ifade edilebilir.

Öğrencilerin organ nakli ve bağıışı konusundaki genel tutumları çok yüksek çıkmamış olup, ortalamanın biraz üstünde çıkmıştır. Öğrencilerin organ nakli ve bağıışı konusundaki genel tutumları ortalama 3.46 çıkmasından dolayı bu konudaki tutumlarının çok olumlu olduğunu söyleyemeyiz. Bunun sebebi beşli likert tipi ölçeklerde kararsızım seçeneğini işaretleyen öğrenciler bunun karşılığında 3 puan almaktadır. Ölçekte öğrencilerin 3 puanın üzerinde alacakları puanlara kararsızlığın üstünde olumlu bir tutum geliştirdiklerini söyleyebiliriz. Organ nakli ve bağıışı konusunda öğretmenler ile yapılan pilot çalışmada öğrencilerin ortalama bir tutum içinde oldukları görülmüştür. Beşli likert tipi ölçeklerde maddeler için hesaplanan ortalama puan değerlendirmelerinde genellikle; 1.00-1.80 arası hiç katılmıyorum, 1.80-2.60 arası katılmıyorum, 2.60-3.40 arası kararsızım, 3.40-4.20 arası katılıyorum ve 4.20- 5.00 puan aralığı ise tamamen katılıyorum olarak yorumlanmaktadır (Koçakoğlu ve Türkmen, 2010).

Alt boyutları incelediğimizde Organ Bağıışı ve Nakli Konusundaki Endişe faktöründe ortalama tutum değerinin 3.35 olduğu görülmüştür. Buradaki değer çok yüksek olmayıp öğrencilerin bu alt boyutta yüksek boyutta olmayan ortalama tutum geliştirdikleri görülmüştür. Organ Bağıışı ve Naklinin Eğitim Yönü alt boyutunda ortalama tutum değerinin 3.81 olduğu görülmüştür. Bu faktördeki değer yüksek olduğu görülmüş olup öğrencilerin organ nakli ve bağıışı konusunda eğitime büyük önem verdikleri ve olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Siebelink ve diğerleri (2017) yaptığı çalışmada organ bağıışı konusunun öğrencilere küçük yaşlardan itibaren öğretilbileceğini, en uygun yaşı 10-11 yaşlar olduğunu ifade etmişlerdir. Ölçeğin 3. alt boyutunu oluşturan Organ Bağıışı ve Naklinin Önemi faktöründe ortalama tutum değerinin 4.53 olduğu görülmüş olup, ölçekteki en yüksek ortalama puana sahip olan faktör olduğu görülmüştür. Bu faktördeki değer yüksek olmasından dolayı öğrenciler organ nakli bağıışı konusunu önemsedikleri ve olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Ölçeğin 4. alt boyutunu oluşturan Organ Bağıışı ve Naklinde Bilgi Düzeyine yönelik faktörde ortalama tutum değerinin 2.76 olduğu görülmüştür. Bu faktördeki değer düşük olduğu görülmüş olup öğrencilerin organ nakli

bağışı konusunun bilgi düzeyi boyutu hakkında olumlu tutum geliştiremedikleri, bilgi eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Ölçeğin son alt boyutunu oluşturan Organ Nakli ve Bağışında Medya Toplum İlişkisine Yönelik Tutumlar faktöründe ortalama tutum değerinin 2.87 olduğu görülmüştür. Buradaki değer düşük olup öğrencilerin bu alt boyutta olumlu tutum geliştiremedikleri görülmüştür.

Öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki en yüksek tutumu önemi boyutundaki tutumlarıdır. Öğrenciler organ nakli ve bağışının öğretmenlerde olduğu gibi insanlar için önemli olduğunu düşünmektedirler.

Öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusunda yüksek çıkan diğer tutumları ise eğitim boyutundaki tutumlarıdır. Öğrenciler öğretmenler gibi organ nakli ve bağışının önündeki engellerin ancak eğitimle kaldırılabilceğine inanmaktadırlar. Öğrencilerin diğer alt boyutlarda yer alan tutumları incelendiğinde bilgi düzeyi ve medya toplum ilişkisi boyutlarında çok fazla olumlu tutum geliştiremedikleri görülmüştür. Bu konularda kaygılarının olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerinde öğretmenler gibi organ nakli ve bağışının endişe boyutunda olumlu tutum geliştirmedikleri görülmüş olup, öğrencilerin bu konuda korku ve çekincelerinin olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını ölçmek için geliştirilen ölçek geçerli ve güvenilir bir ölçektir. Bu ölçek öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılabilir.

5.1.3 Üçüncü Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Ortaokul öğretmenlerine uygulanan Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinden elde edilen analiz sonuçlarına göre, organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarına cinsiyetin etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda, kadın öğretmenlerin tutum puanlarının sıra ortalamasının (137.54), erkek öğretmenlerin tutum puanlarının sıra ortalamasından (128.27) yüksek çıkması kadın öğretmenlerin organ nakli ve bağışı konusunda daha olumlu tutum geliştirdiklerini göstermektedir. Yapılan birçok çalışmada da organ nakli ve bağışı konusunda kadınların tutumları erkeklerden daha yüksek çıkmaktadır (Balcı ve Şahingöz, 2014; Bulletin, 2011; Çetin, 2013; Demir-Doğan ve diğerleri, 2016; Kayıkçı, 2010; Özkan, 2019; Özmen ve diğerleri, 2008; Şahin, 2016; Şen, 2015; Tokay Arğan, 2007). Öğretmenlerin puan ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark bulunmaması cinsiyetin organ nakli bağışı tutumları üzerinde

etkili olmadığını göstermektedir. Buna göre, organ nakli ve bağışına yönelik tutumların cinsiyet ile bir bağlantısının olmadığı, bütün insanlıkla ilgili bir konu olduğu söylenebilir.

Bu konuyla alakalı alinyazın incelendiğinde yaptığımız çalışmada elde edilen bulguları destekler nitelikte birtakım çalışmalar göze çarpmaktadır. Okka ve Demireli (2008) Konya ilinde halkın organ bağışı konusuna bakış açılarının değerlendirmesi amacıyla yaptığı çalışmada; organ bağışının tanımını bilme açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunamadığını belirtmiştir. Bir diğer çalışmada; Özkan ve Yılmaz (2009) tarafından Bandırma Mustafa Güven Karahan ve Kapıdağ Devlet Hastanelerinde tedavi gören hastaların yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumlarının incelendiği çalışmada; organ bağışı yapma isteği ile yaş ve cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Aktaş ve Karabulut (2012) Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde eğitim alan hemşirelik bölümü öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumları konulu çalışmada; hemşirelik öğrencilerinin organ bağışı tutumlarına cinsiyetin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Tarhan ve diğerleri (2013) hasta yakınlarının organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları ve sosyal profilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yaptıkları çalışmada; hasta yakınlarının organ nakli ve bağışına yönelik tutumları ile cinsiyet arasında istatistiksel açıdan anlamlı bulunduğunu belirtmiştir. Bu çalışma bizim çalışmamızla farklılık göstermektedir. Balcı ve Şahingöz (2014) Sivas il merkezinde çalışan hemşireler ile yapmış olduğu hemşirelerin organ bağışına bakışları konulu çalışmada, kadınların organ bağışı konusundaki tutumlarının erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Akçöltekin (2015) sınıf öğretmenlerinin organ bağışına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada; sınıf öğretmenlerinin organ bağışı tutumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Kavurmacı ve diğerleri (2015) bir üniversitenin farklı fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin organ bağışı konusundaki bilgi ve görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada; öğrencilerin organ bağışı tutumlarına cinsiyetlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Özkan (2019) Trakya Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesinde yatan kronik böbrek yetmezliği olan hastaların yakınlarının organ nakli konusundaki farkındalıkları ve tutumlarını belirlemek üzere yaptığı çalışmada; yaş, cinsiyet ve eğitim durumunun organ bağışı konusundaki tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını ifade etmiştir. Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlar yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir.

5.1.4 Dördüncü Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Ortaokul öğretmenlerine uygulanan Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinden elde edilen analiz sonuçlarına göre, organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarına öğretmen olarak görev yapılan hizmet yılının etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda, hizmet yılına göre tutum puanlarının sıra ortalamasının birbirinden farklı olması ve puan ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark bulunmaması hizmet yılının organ nakli bağışı tutumları üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. Buna göre, organ nakli ve bağışına yönelik tutumların hizmet yılı ile bir bağlantısının olmadığı, söylenebilir.

Doğan (2009) Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin organ bağışı konusundaki bilgi, tutum ve davranışları konusundaki çalışmada; öğrencilerin %55.3'ü gençlerin yaşlı bireylere göre organ bağışı konusunda daha olumlu tutumlara sahip olduklarını düşünmektedirler. Aktaş ve Karabulut (2012) Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde eğitim alan hemşirelik bölümü öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumları konulu çalışmada; hemşirelik öğrencilerinin organ bağışı tutumlarına yaşın istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Bir diğer çalışmada, Kubat (2014) farklı illerden bireylerle yaptığı, Halkın Organ Bağışına İlişkin Düşüncelerini incelediği çalışmada; halkın organ nakli ve bağışı ile ilgili tutum puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bulunmuştur. Bu çalışma yaptığımız çalışma ile farklılık göstermektedir. Akçöltekin (2015) sınıf öğretmenlerinin organ bağışına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada; sınıf öğretmenlerinin organ bağışı tutumlarının hizmet yılına göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Kavurmacı ve diğerleri (2015) bir üniversitenin farklı fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin organ bağışı konusundaki bilgi ve görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada; öğrencilerin organ bağışı tutumlarına yaşlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular, ilgili alan yazında yapılan çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

5.1.5 Beşinci Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Ortaokul öğretmenlerine uygulanan Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeğinden elde edilen analiz sonuçlarına göre, organ nakli ve bağışı konusundaki tutumlarına öğretmenlerin branşlarının etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda, branşlara göre tutum puanlarının sıra ortalamasının birbirinden farklı olması ve puan ortalamaları arasında

istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark bulunmaması öğretmenlerin branşının organ nakli bağış tutumları üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. Çalışmada, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin tutum puanlarının sıra ortalaması (89.5) çok düşük çıkmış olup, bu öğretmenlerin organ nakli ve bağışının dini boyutundan ve öğretmenlerin organ bağışına karşı olumsuz düşüncelerinin olmasından dolayı düşük çıktığı söylenebilir. Görsel Sanatlar öğretmenlerinin tutum puanlarının sıra ortalaması (159.58), Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tutum puanlarının sıra ortalaması (154.22) ve Fen Bilimleri öğretmenlerinin tutum puanlarının sıra ortalaması (145.5) diğer branşlara göre daha yüksek çıkmasından dolayı organ nakli ve bağışına yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Buna göre, organ nakli ve bağışına yönelik tutumların öğretmenlerin branşı ile bir bağlantısının olmadığı, söylenebilir.

Okka ve Demireli (2008) Konya ilinde halkın organ bağış konusuna bakış açılarının değerlendirmesi amacıyla yaptığı çalışmada; organ bağışının tanımını bilme açısından eğitim düzeyi yönünden anlamlı bir fark bulunduğunu belirtmiştir. Bir yakınının ölmesi durumunda organlarını bağışlama açısından, kişilerin eğitim durumu arttıkça anlamlı şekilde arttığı görülmüştür. Kılıç ve diğerleri (2010) Ankara Mehmet Akif kız öğrenci yurdunda kalan öğrencilerin organ bağış hakkındaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörleri incelediği çalışmada; öğrencilerin devam ettikleri fakülteye göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Şıpkın ve diğerleri (2010) Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının organ bağışına bakış açılarını incelediği çalışmada; farklı fakültelerde çalışan öğretim elemanları yaşarken organlarını bağışlamak istemektedirler ve aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tarhan ve diğerleri (2013) Hasta yakınlarının organ nakli ve bağış konusundaki tutumları ve sosyal profilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yaptıkları çalışmada; hasta yakınlarının organ nakli ve bağışına yönelik tutumları ile eğitim düzeyi ve meslek arasında istatistiksel açıdan anlamlı bulunduğunu ifade etmiştir. Kubat (2014) farklı illerden bireylerle yaptığı, Halkın Organ Bağışına İlişkin Düşüncelerini incelediği çalışmada; halkın eğitim düzeyi arttıkça organ bağış konusundaki olumlu tutumlarının arttığını ifade etmiştir. Organ nakli ile ilgili farkındalıklarının mesleklere göre incelendiğinde, memurlar yönünde anlamlı düzeyde artış olduğunu belirlemiştir. Akçöltekin (2015) sınıf öğretmenlerinin organ bağışına yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada; sınıf öğretmenlerinin organ bağış konusunda yüksek düzeyde olumlu bir tutuma sahip olduklarını ifade etmiştir. Kavurmacı ve diğerleri (2015) bir

üniversitenin farklı fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin organ bağışı konusundaki bilgi ve görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada; öğrencilerin organ bağışı tutumlarına okudukları bölümlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Çalışmamızda benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

5.1.6 Altıncı Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Bu araştırmada, öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik tutum puanları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin tutum puanları $X=76.20$ iken kız öğrencilerin tutum puanları $X=79.51$ olduğu görülmüştür. Kızların tutum puanlarının ortalamasının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutumları erkeklere göre daha yüksektir. Öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanı ortalamaları cinsiyet açısından anlamlılık düzeyi $p=0.006$ olduğundan; $p=0.05$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin cinsiyeti ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Bu çalışmadaki bulgular ile alanyazındaki benzer çalışmaların sonuçları paralellik göstermektedir (Bulletin 2011; Çetin, 2013; Demir-Doğan ve diğerleri, 2016; Kaya ve diğerleri, 2015; Kayıkçı, 2010; Özmen ve diğerleri, 2008; Şahin, 2016; Şen, 2015; Tokay Arğan, 2007). Yapılan çalışmadaki sonuçlara göre, öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik tutumlarının belirlenmesinde cinsiyetin belirleyici bir faktör olduğu söylenebilir.

Tokay Arğan (2007) Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmada; öğrencilerin organ bağışına yönelik tutumlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Organ bağışı konusunda kadınlar erkeklere göre daha olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Özmen ve diğerleri (2008) Celal Bayar Üniversitesi, Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışı konusundaki bilgi ve görüşlerini belirlemek için yaptığı çalışmada; kız öğrencilerin organ bağışı konusundaki tutumlarının erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bir diğer çalışmada Kayıkçı (2010) Lise öğrencilerinin organ bağışına bakışı konulu çalışmasında; Öğrencilerin öğrenim gördüğü cinsiyete göre, organ bağışında bulunma isteği durumları arasında istatistiksel açıdan ileri düzeyde anlamlı fark bulunduğu, kız öğrencilerin erkeklere göre daha istekli olduğu görülmüştür. Bulletin (2011) Akşehir sağlık yüksekokulu öğrencileri ile yaptığı öğrencilerin organ bağışı ile ilgili tutumlarını incelediği çalışmada; kız öğrencilerin organ bağışı konusundaki tutumlarının erkek öğrencilere göre

anlamalı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Çetin (2013) Diyarbakır Kent Merkezinde Bulunan Ortaöğretim Öğrencilerinin Organ Bağışı İle İlgili Bilgi Düzeyi ve Tutumlar ile ilgili çalışmada; kız öğrencilerin organ bağışını doğru tanımlama oranları ve organ bağışında bulunma istekleri, erkek öğrencilere göre daha yüksek ve anlamlı olduğunu belirtmiştir. Araştırmamızın sonuçları alanyazın ile benzerlik göstermektedir. Şen (2015) hemşirelik yüksekokulunda okuyan öğrencilerin, organ bağışı ve nakli konusundaki düşüncelerine aile ve eğitimin etkisi konulu çalışmada; öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik tutumlarında, cinsiyete göre karşılaştırıldığında kız öğrencilerin ortalama puanları daha yüksek olup, anlamlı bir fark bulunduğunu ifade etmiştir. Kaya ve diğerleri (2015) Atatürk üniversitesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin cinsiyetinin organ nakli ve bağışı hakkında görüşlerine etkisini incelediği çalışmaya katılan kız öğrenciler organ bağışına karşı olumlu tutum geliştirdikleri, ancak hekimlere güvenmedikleri belirlenmiştir. Organ bağışında bulunmama sebebi olarak erkekler daha erken olduğunu ifade ederken, kızlar erkeklere göre daha kararsız bulunmuştur. Şahin (2016) Tıp Fakültesi 1. ve 6. sınıf öğrencilerinin organ bağışına yönelik bilgi, tutum ve davranışlarını incelediği çalışmada kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha olumlu tutumlara sahip olduklarını belirlemiş olup, bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Demir-Doğan ve diğerleri (2016) Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışına bakış açıları ve bilgi düzeylerinin incelendiği çalışmada, kız öğrencilerin organ bağışı konusundaki bilgilerinin erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmada elde edilen bulgular, ilgili alan yazında yapılan çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

5.1.7 Yedinci Alt Probleme Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Bu çalışmada, öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik tutum puanları ile sınıf düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. 5. Sınıf öğrencilerinin tutum puanları $X=73.18$ iken 8. sınıf öğrencilerinin tutum puanları $X=81.70$ olduğu görülmüştür. 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin tutum puanları arasında 8. Sınıf öğrencilerinin lehine büyük bir fark olduğu görülmüştür. Anlamlılık düzeyi $p=0.000$ olduğundan; $p=0.05$ düzeyinde anlamlı bir fark vardır. Öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik tutumlarının belirlenmesinde sınıf seviyesinin belirleyici bir faktör olduğu söylenebilir. Ortaokul öğrencilerinin sınıfı ile organ nakli ve bağışı konusundaki tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Bu durum öğrencilerin yaşları büyüdükçe organ nakli ve bağışına karşı olumlu

tutumlar geliştirdikleri ve öğrencilerin 6. Sınıf Fen Bilimleri dersinde organ nakli ve bağışı konusunu görmüş olmaları 8. Sınıf öğrencilerinin organ nakli ve bağışına karşı daha yüksek tutum göstermelerinin sebepleri olarak açıklanabilir.

Tokay Arğan (2007) Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmada; öğrencilerin organ bağışına yönelik tutumlarının bilgi düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Organ bağışı konusunda üst bilgi düzeyine sahip olanlar alt bilgi düzeyine sahip olanlara göre daha olumlu tutum geliştirdikleri görölmüştür. Kayıkçı (2010) Lise öğrencilerinin organ bağışına bakışı konulu çalışmasında; Öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıfa göre, organ bağışında bulunma isteğı durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmadığı görölmüştür. Bulletin (2011) Akşehir sağık yüksekokulu öğrencileri ile yaptığı öğrencilerin organ bağışı ile ilgili tutumlarını incelediğı çalışmada; 4. sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumlarının diğeri sınıflara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğı görölmüştür. Bir diğeri çalışmada Çetin (2013) Diyarbakır Kent Merkezinde Bulunan Ortaöğretim Öğrencilerinin Organ Bağışı İle İlgili Bilgi Düzeyi ve Tutumlar ile ilgili çalışmada; yaş ve organ bağışının tanımına ilişkin bilgi düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmadığını, öğrencilerin yaşının organ bağışı bilgi düzeyini etkilemediğini ifade etmiştir. Sungur ve Mayda (2014) Düzce Üniversitesi Tıp Fakóltesi Dönem I ve Dönem VI Öğrencilerinin Organ Bağışı Konusunda Bilgi ve Tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada; öğrencilerin tutumları incelendiğinde dönem VI öğrencilerinin tutumlarının dönem I öğrencilerine göre daha olumlu yönde ve yüksek olduğı belirlenmiş olup bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir. şen (2015) hemşirelik yüksekokulunda okuyan öğrencilerin, organ bağışı ve nakli konusundaki düşüncelerine aile ve eğitimin etkisi konulu çalışmada; öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik tutumlarında, öğrenim gördükleri sınıfa göre karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunamadığını ifade etmiştir. Demir-Doğani ve diğeri (2016) Gümüşhane Üniversitesi Sağık Yüksekokulu ve Sağık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışına bakış açıları ve bilgi düzeylerinin incelendiğı çalışmada, hazırlık sınıfında ve 1. sınıfta okuyanların organ bağışı konusundaki bilgilerinin 3. sınıflara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğı görölmüştür. şahin (2016) Tıp Fakóltesi 1. ve 6. sınıf öğrencilerinin organ bağışına yönelik bilgi, tutum ve davranışlarını incelediğı çalışmada, son sınıf öğrencilerinin organ bağışına yönelik tutumlarının birinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu bulgusuna ulaşmış olup, bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Soğukpınar ve diğeri (2019) Aydın ili Kuyucak ilçesinde bulunan Ortaokul 7. ve 8. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin Organ

Bağışı ve Nakli Konusundaki Bilgi Düzeyleri ve Görüşlerini incelediği çalışmada, Çalışmada ortaokul öğrencilerinin organ nakli ve bağışına yönelik tutumları lise öğrencilerine kıyasla daha olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Tetik (2019) ortaokul 7. ve 8. Sınıfta eğitim gören öğrencilerin organ bağışına yönelik görüşlerini incelemek için yaptığı nicel çalışmada; çalışmaya katılan öğrencilerin %72.21'i organlarını bağışlamayı düşünürken, %29.62'si organlarını bağışlamayı düşünmediklerini, organ bağışı konusunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun olumlu tutum geliştirdiğini ifade etmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular, ilgili alan yazında yapılan çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak, öğretmen ve öğrencilerin organ nakli ve bağışına karşı geliştirecekleri olumlu tutumları, organ nakli ve bağışı için önemli bir faktördür. Öğretmen ve öğrencilere yönelik geliştirilen bu ölçeklerin ortaokul öğretmen ve öğrencilerinin organ nakli ve bağışına yönelik tutumlarının ölçülmesi amacıyla kullanılabilir, geçerlik ve güvenirliği kanıtlanmış bir ölçek olduğu düşünülmektedir.

5.2 Öneriler

Bu bölümde yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda çeşitli önerilere yer verilmiştir.

- Organ nakli ve bağışı konusunda öğretmenler ve öğrenciler üzerinde tutum incelemesi yapılacaksa güvenirlik analizi yapılmış ölçekler kullanılabilir.
- Çalışmaya ait veriler sadece nicel yöntemler kullanılarak elde edilmiştir. Yapılacak daha sonraki çalışmalarda öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılarak elde edilecek olan nitel verilerle desteklenebilir.
- Araştırma Akhisar İlçesinde görev yapan öğretmenler ve Akhisar İlçesindeki bir ortaokulda öğrenim gören öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. Bu konuda daha genel sonuçlara ulaşabilmek için daha büyük örneklemelerle uygulamalar yapılabilir.
- Organ ve doku bağışı konusunda toplumun bilgilendirilmesinde kitle iletişim araçlarının, sosyal medyanın etkili kullanılması, özellikle konu hakkında kamu spotlarının düzenlenmesi önerilebilir.
- Organ nakli ve bağışının önemi insanlara küçük yaşlarda öğretilmesinin daha etkili olacağı düşünülmekte olup, bu sebeple okullarda küçük yaşlardan itibaren organ nakli ve bağışı konusunda eğitimler verilebilir.
- Organ ve doku bağışı konusu müfredatta tüm derslere yayılarak daha geniş çerçevede yer verilebilir.

- Bu araştırmada yapılan çalışmalar her eğitim seviyesinde yapılabilir.
- Öğretmenlerin bu konudaki bilgilerini arttırmak ve organ-doku bağışı konusunda olumlu tutum geliştirmeleri için hizmet içi eğitimler verilebilir. Öğretmenlerin öncülüğünde organ ve doku bağışına olan farkındalığı arttırmak için organ bağışı kampanyaları düzenlenebilir.
- Ortaokul öğretmenlerine yönelik organ nakli ve bağışı konusundaki çalışmalar arttırılabilir.

6. KAYNAKLAR

- Akaydın, M., Demirbaş, A., Döşemeci, L., Erdoğan, O., Ersoy, F. F., Gürkan, A., vd. (2001). Organ Naklinde Akdeniz Üniversitesi Modeli. *Hemodiyaliz Hekimi El*, 377-392.
- Akçöltekin, A. (2015). Sınıf öğretmenlerinin organ bağıışı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Karadeniz-Blacksea-Черное море*, 24, 52-63.
- Akıncı, Ş. (1996). *Türk özel hukukunda insan kökenli biyolojik madde (organ-doku) nakli kavramı ve bundan doğan hukuki sonuçlar*, Ankara. Yetkin Yayınları
- Akış, M., Katırcı, E., Uludağ, H. Y., Küçükklılıç, B., Gürbüz, T., Türker, Y., vd. (2008). Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ-doku bağıışı ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumları. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 15(4), 28-33.
- Aktaş, Y. Y., ve Karabulut, N. (2012). Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesindeki hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağıışına ilişkin bilgi ve tutumları. *Fırat Tıp Dergisi*, 17(3), 129-134.
- Altıntaş E.G. (2007). *Din Görevlilerinin Organ Nakli Ve Bağıışına Bakış Açıkları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Annadurai, K., Mani, K. ve Ramasamy, J. (2012). A study on knowledge, attitude and practices about organ donation among college students in chennai, tamil nadu. *Progress in Health Sciences*, 3(2), 59-65.
- Aytaş, Ö., Kartalcı, Ş. ve Ünal, S. (2011). Bir grup hemşirenin sosyodemografik verileri ve tükenmişlik düzeyleri bağlamında organ bağıışına bakış açıları. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(1), 26-32.
- Balcı, E. ve Şahingöz, M. (2014). Hemşirelerin organ bağıışına bakışları. *Cumhuriyet Medical Journal*, 36(4), 503-511.
- Board, S. (2002). Ethical incentives not payment for organ donation. *The New England Journal of Medicine*, 346(25), 2002-2005.
- Bölükbaş, N., Eyüpoğlu, A. ve Pınar, K. (2004). Organ bağıışı hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 21(2), 73-77.
- Büyükoztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Coşar, C.B. ve Acar, S. (2005). Penetran Keratoplasti Endikasyonları. *Türkiye Klinikleri Journal of Ophthalmology*, 14, 162-166.
- Çetin, G. ve Harman, Ö. (2012). Lise öğrencilerinin organ nakli ve organ bağışı konusundaki bilgi ve tutumları, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 172-177.
- Çetin, Y. (2013). *Diyarbakır kent merkezinde bulunan ortaöğretim öğrencilerinin organ bağışı ile ilgili bilgi düzeyi ve tutumları* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 334239).
- Çiğdem, C., Balçık, G.M. ve Karaca, Ö. (2018). *Fen Bilimleri 6. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Sevgi Yayınları Basımevi, 238-240.
- Demircioğlu, N. (2011). *Dini farklılıkların organ bağışına etkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 297295).
- Demirsoy, N. ve Yılmaz, A. (2012). Kornea Transplantasyonunun Tıp, Etik ve Hukuk Açısından Önemi. *Türkiye Klinikleri Journal of Ophthalmology*, 21(3), 171-183.
- Doğan, M. D., Uzun, İ., Kaya, N., Ekinci, H. ve Altınkaynak, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin organ bağışına bakış açısı ve bilgi düzeyleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(2), 99-105.
- Doğan, P. (2009). *Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin organ bağışı konusundaki bilgi tutum ve davranışları* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 229754).
- Düzenli, Y. (2005). İslami kaynaklar açısından organ nakli. *Türkiye Klinikleri Journal Medical Ethics*, 13(2), 125-130.
- Efil, S., Şişe, Ş., Üzel, H. ve Eser, O. (2013). Afyon İlinde Halkın ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Çalışanlarının Organ Bağışı Konusuna İlgilerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 361-384.
- Ekici, G. ve Hevedanlı, M. (2010). Lise Öğrencilerinin Biyoloji Dersine Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(4), 97-109.
- Erdoğan, G. ve Başkal, N. (1989). Pankreas Ve Pankreas Adacık Hücresi Transplantasyonu. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 9(4), 267-271.

- Erengin, N., Keçecioglu, N., Güven, M., Sarıkaya, M., Tuncer, M., Özcan, S., vd. (1993). Hemodiyaliz ve Sürekli Ayaktan Periton Diyalizi Uygulanan Hastaların Yeti yitimi, Depresyon ve Anksiyete Yönünden Karşılaştırılması. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi*, 3, 137-140.
- Ertin, H. (2014). Organ Bağışı ve Transplantasyon Tıbbi: Etik Çerçeve ve Çözüm Tartışmaları. *İş Ahlakı Dergisi*, 7(2), 91-120.
- Febrero, B., Ríos, A., Martínez-Alarcón, L., López-Navas, A., Almela, J., Sánchez, J., et al. (2013). Information received by secondary school teaching personnel about organ donation and transplantation: A study in the southeast of Spain. *Transplantation Proceedings*, 45(10), 3589-3591
- Gökçe, N., Özer, H. ve Kilci, Z. (2016). Sosyal Bilgiler Dersi Örneğinde Öğrencilere ve Ailelerine Göre Organ Bağışı. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(1), 84-109.
- Göz, F. ve Gürelli, Ş. Ş. (2007). Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağışı ile ilgili düşünceleri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 77-88.
- Güzel, H., Oskay, K., Çetin, D., Beyazyıldız, E., Kahveci, K., ve Güvence, N. (2013). Attitude and approach of people who live in southeastern Anatolia region on tissue and organ transplantation. *In Transplantation proceedings*, 45(3), 869-871.
- Ha, T. T. T., Rui, V. K. ve Kiat, T. C. (2016). Educating Secondary School Students about Organ and Tissue Donation Legislation: A Pilot Study. *Health Science Journal*, 10(3), 1-10.
- Haberal, M. (1996). Düünden Bugüne Organ Transplantasyonları, *Aktüel Tıp*, 1(1), 1-2.
- Kalaycı, Ş. (2016). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kan, Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Daire Başkanlığı. <https://organ.saglik.gov.tr/Systems.aspx>. (Erişim Tarihi: 26/11/2019)
- Kara, S., Salman, Z. ve Öngel K. (2012). Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Personelinin Organ Bağışına Bakışı, *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(1), 33-9.
- Karakoç, F. ve Dönmez, L. (2014). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Temel İlkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 13(40), 39-49
- Karaman, A. (2015). *Yoğun Bakım Hemşirelerinin Beyin Ölümü Gerçekleşen Hasta Ailelerini/Yakınlarını Organ Bağışına Yönlendirmedeki Rolü* (Yüksek lisans tezi).

- Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 408294).
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavak, H. O., Yazıcı, S. Ö., Kaya, E. ve Tekin, A. (2015). Hemşirelik Öğrencilerinin Organ/Doku Nakli Ve Bağışı Konusunda Bilgi ve Tutumlarının Belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 66-76.
- Kavurmacı, M., Karabulut, N. ve Koç, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 15-21.
- Kaya, E., Sezek, F., Akman, Z., Erbil, B., Aslan, B., Özgen, R., vd. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetinin Organ Nakli Ve Bağışı Hakkında Görüşlerine Etkisi. *Ekev Akademi Dergisi*, 62(19),307-319.
- Kayıkçı, N. (2010). *Lise öğrencilerinin organ bağışına bakışı* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 261034).
- Kılıç, S., Koçak, N., Türker, T., Gürpınar, H. ve Gülerik, D. (2010). Kız üniversite öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörler. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52(1), 36-40.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). NY: Guilford Publications, Inc.
- Koçak, A., Aktaş, E. Ö., Şenol, E., Kaya, A. ve Bilgin, U. E. (2010). Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağışı hakkındaki bilgi düzeyi. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 153-160.
- Koçakoglu, M. ve Türkmen, L. (2010). Biyoloji dersine yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 11(2), 229-245.
- Kubat, F. (2014). *Halkın organ bağışına ilişkin düşünceleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 455034).
- Li, D., Hawley, Z., ve Schnier, K. (2013). Increasing organ donation via changes in the default choice or allocation rule. *Journal of Health Economics*, 32(6), 1117-1129.
- Matas, A. J., Smith, J. M., Skeans, M. A., Lamb, K. E., Gustafson, S. K., Samana, C. J., et al. (2013). Organ Procurement and Transplantation Network (OPTN) and Scientific

- Registry of Transplant Recipients (SRTR) 2011 Data Report: kidney. *American Journal of Transplantation*, 13(1), 11-46.
- Milaniak, I., Przybylowski, P., Wierzbicki, K. and Sadowski, J. (2010). Organ transplant education: the way to form altruistic behaviors among secondary school students toward organ donation. *Transplantation Proceedings*, 42(1), 130-133.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2005). Sosyal Bilgiler Dersi (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). Fen Bilimleri Dersi (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). Ortaöğretim Biyoloji Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- Mutlu, V. (2018). *Anesteziyoloji ve Reanimasyon Uzmanlarının Beyin Ölümü, Organ Bağışı ve Nakli Konusundaki Eğilimlerinin Belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 540928).
- Okka, B. ve Demireli, O. (2008). Konya ilinde halkın organ bağışı konusuna bakış açılarının değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics*, 16(3), 148-158.
- Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun. (29 Mayıs 1979). *Resmî Gazete* (Sayı: 16655). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/>
- Özçürümez, G., Tanrıverdi, N. ve Zileli, L. (2003). Kronik Böbrek Yetmezliğinin Psikiyatrik ve Psikososyal Yönleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(1), 72-80.
- Özdağ, N. (2004). Halkın organ bağışı ve nakline bakışı. *Nefroloji Hemşireleri Dergisi*, 1(1), 46-50.
- Özdağ, N. (2001). Organ nakli ve bağışına toplumun bakışı. *Celal Bayar Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5(2), 46-55.
- Özdemir, Ö. (1989). Transplantasyonda Göz. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*. 9(4), 308-312.
- Özer, F. G., Karamanoğlu, A. Y., Beydağ, K. D., Fidancıoğlu, H., Akıncı, E., Şanlı, İ., vd. (2008). Sağlık yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1), 39-46.

- Özer, N., Sarıtaş, S. ve Özlü, Z. K. (2010). Hemşirelik Öğrencilerinin Organ Nakli Ve Bağışı Konusundaki Bilgi Ve Düşüncelerinin İncelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(2), 1-11.
- Özkan, S. (2019). *Kronik böbrek hastalığı tanılı hastaların yakınlarının organ bağışı konusunda farkındalıkları ve tutumlarının değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 575093).
- Özkan, S. ve Yılmaz, E. (2009). Hasta yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 18-29.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., Sarızeybek, B. ve Zeybek, A. (2008). Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgi ve görüşleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 28(3), 311-318.
- Sağduyu, A., Şentürk, V., Sezer, S., Emiroğlu ve Özel S. (2006). Hemodiyalize Giren ve Böbrek Nakli Yapılan Hastalarda Ruhsal Sorunlar, Yaşam Kalitesi ve Tedaviye Uyum. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 22-31.
- Sanner, MA (2002). A Swedish survey of young people's views on organ donation and transplantation. *Transplant international*, 15 (12), 641-648.
- Savaşer, S., Mutlu, B., Çağlar, S., Doğan, Z. ve Canbulat, N. (2012). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakışları. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 20(1), 1-9.
- Sharma, S. (1996). *Applied Multivariate Techniques*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Siebelink, M. J., Geerts, E. A., Albers, M. J., Roodbol, P. F. and van de Wiel, H. B. (2011). Children's opinions about organ donation: a first step to assent?. *The European Journal of Public Health*, 22(4), 529-533.
- Siebelink, M. J., Verhagen, A. E., Roodbol, P. F., Albers, M. J., and Van de Wiel, H. B. (2017). Education on organ donation and transplantation in primary school; Teachers' support and the first results of a teaching module. *Plos One*, 12(5), 2-9.
- Soğukpınar, R., Karışan, D. ve Aktamış, H. (2019). 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Organ Bağışı ve Nakli Konusundaki Bilgi Düzeyleri ve Görüşlerinin İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 12(3), 892-914.
- Sungur, M. A. ve Mayda, A. S. (2014). Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem I ve dönem VI öğrencilerinin organ bağışı konusunda bilgi ve tutumları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 15-20.

- Süren, Ö. K. (2007). Organ ve doku naklinin yasal ve etik açıdan incelenmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 73(1), 174-195.
- Şahin, A. (2016). *Bir tıp fakültesi 1. ve 6. Sınıf öğrencilerinin organ bağışı hakkında bilgi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 447233).
- Şen, H. ve Özaydın, Ö. (2004). Eskişehir İlindeki Bireylerin Organ Bağışı Hakkındaki Düşünceleri İle Sosyo-Ekonomik Nitelikleri Arasındaki İlişki Yapısının İncelenmesi. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 95-116.
- Şen, Z. (2015). *Hemşirelik Öğrencilerinin Organ Bağışı ve Organ Nakli Konusundaki Düşüncelerine Aile ve Eğitimin etkisinin Araştırılması* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 455023).
- Şentürk, E. N. (2014). *Organ, doku nakli ve organ bağışının boyutları Türkiye uygulaması* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 379176).
- Şıpkın, S., Şen, B., Akan, S. ve Malak, A. T. (2010). Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının organ bağışına bakış açılarının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 11(1), 19-25.
- Tarhan, M., Dalar, L., Yıldırımoglu, H., Sayar, A. ve Altın, S. (2012). Zeytinburnu ilçesinde lise son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarına bilgilendirmenin etkisi. *Dahili ve Cerrahi Bilimler Yogun Bakim Dergisi*, 3(2), 27-35.
- Tarhan, M., Dalar, L., Yıldırımoglu, H., Sayar, A. ve Altın, S. (2013). Hasta yakınlarının organ bağışı ve nakli ile ilgili tutumları ve sosyal profilleri arasındaki ilişki. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 9(4), 152-158.
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tekin, H. (1977). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Mars Matbaası.
- Tepehan, S. ve Elmas, İ. (2014). Türkiye’de Beyin Ölümü Tanısına Güven Sorunu ve Organ Bağışına Yansımaları. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 18(1), 8-14.

- Tetik, S. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin organ bağışına yönelik görüşlerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 542155).
- Tetik, S. ve Cebesoy, Ü. B. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Organ Bağışına ve Nakline Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 486-506.
- Tilif, S., Gürkan, A., Kaçar, S., Varılsüha, C., Karaca, C., Onursal, K., vd. (2006). Organ bağışına etki eden faktörler. *İzmir Tepecik Eğitim Hastanesi Dergisi*, 16(3), 113-118.
- Tokay Arğan, M. (2007). *Organ bağışını artırmada sosyal pazarlama yaklaşımı: Organ bağışına yönelik bir tutum araştırması* (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 189007).
- Tokgöz, H., Yılmaz, U. G., Bagatır, A., Yüceler, B. ve Atalay, N. (2018). *Biyoloji 11 Ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Tomur, A. (2015). *Türkiye’de Organ Naklinin Karşılaştığı Tıbbi ve Hukuki Sorunların Belirlenmesi ile Organ Nakli Kalitesinin geliştirilmesi ve Bir Araştırma* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 380223).
- TOND (Türkiye Organ Nakli Derneği). <http://www.tond.org.tr>. (Erişim Tarihi: 01.10.2019)
- Topaloğlu, M. Y. ve Kıyıcı, F. B. (2018). Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Yürütülen Etkinliklerin Öğrencilerin Sosyobilimsel Konulara İlişkin Görüşlerine Etkisi: Organ Bağışı ve GDO. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 36-50.
- Toru, Ü. ve Ayada, C. (2015). Dumlupınar Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ bağışı ve transplantasyona bakış açıları. *International Journal of Basic and Clinical Medicine*, 3(1), 15-19.
- Türel, Ö. (1985). *Organ Transplantasyonları*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevi.
- Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu (2007). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınevi.
- Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı, Din İşleri Yüksek Kurulu, 06/03/1980 tarihli 396 Sayılı Karar. Erişim adresi: www.diyanet.gov.tr (Erişim Tarihi: 09.10.2019)
- Uskun, E. ve Öztürk, M. (2013). Attitudes of Islamic religious officials toward organ transplant and donation. *Clinical transplantation*, 27(1), 37-41.

- Vicdan, A. K., Peker, S. ve Üçer, B. (2011). Akşehir Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Bağışı ile İlgili Tutumlarının Belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 10(2), 175-180.
- Yaşar, Ş., ve Anagün, Ş. S. (2008). İlköğretim Beşinci Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 223- 234.
- Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö. F., vd. (2008). Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 18(1), 33-37.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2007). *Bozkır'da Çalışan Sağlık Görevlilerinin Sağlık Eğitimi Konusundaki Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 195161).
- Yumak, A.K. (1994). *Organ Nakli ve Bağışı Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 32608).
- Yüctin, L., Keçicioğlu, N., ve Ersoy, F. F. (2013). Türkiye’de Organ Nakil Koordinatörünün Önemi ve Sorunları. *Diyaliz Transplantasyon ve Yanıklar*, 14(2), 105-108.

EKLER

7. EKLER

EK A: İzinler

T.C.
AKHİSAR KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 33640861-602.01.01-E.11844065
Konu : Anket Uygulaması

19/06/2018

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

- İlgi : a) M.E.B. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarihli ve 2017/25 Nolu Genelgesi.
b) Ülkü Ortaokulu Müdür Yardımcısı Ercan PEHLEVAN' ın 18.06.2018 tarihli dilekçesi.

Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı Biyoloji Eğitimi alanında Yüksek Lisans yapan İlçemiz Ülkü Ortaokulu Müdür Yardımcısı Ercan PEHLEVAN ilgi (b) dilekçesinde; "Tez çalışmasında kullanılmak üzere İlçemiz okullarında görevli öğretmen ve ortaokul öğrencilerinin Organ Bağıışı Konusundaki Tutumları konulu ekte yer alan tutum ölçeği anketini uygulamak istediğini" bildirmiştir.

Söz konusu anketin, ilgi (a) Genelge' ye göre 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, dersler aksatılmadan ve gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde O L U R' larınızı arz ederim.

Süleyman MERMER
Müdür

OLUR
19/06/2018

Kaan PEKER
Kaymakam

Adres: Tahir Ün C. Hükümet Konağı K.2 Akhisar-Manisa
Elektronik Ağ: <http://akhisar.meb.gov.tr>
e-posta: akhisar45@meb.gov.tr

Bilgi için: Ayşe EGE-Şef
Tel: 0 (236) 412 29 30
Faks: 0 (236) 412 29 32

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden a795-556c-3de4-bab6-9030 kodu ile teyit edilebilir.

EK B: Pilot Uygulamada Kullanılan Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği
ÖĞRETMEN ORGAN NAKLİ VE BAĞIŞI TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili arkadaşlar;

Bu ölçeğin amacı; sizin Organ Bağışı konusundaki düşüncelerinizi öğrenmektir. Aşağıdaki her bir cümleyi okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyiniz (X veya √). Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Ankete içtenlikle verdiğiniz cevaplar için teşekkür ederim.

Ercan PEHLEVAN
Fen Bilimleri Öğretmeni

I. Bölüm: Kişisel Bilgiler:

Cinsiyetiniz : Kadın () Erkek ()

Yaşınız:

Branşınız:

Dersine Girdiğiniz Sınıflar:

Meslekteki Kıdem Yılıınız:

Mezun Olduğunuz Lisans Programı:

ÖLÇEK MADDELERİ		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Organ nakli hayat kurtarır.					
2	Organ bağışı yaşamsal öneme sahiptir.					
3	Organlarımı bağışlamadım.					
4	Organ bağışı toplumsal dayanışmayı artırır.					
5	Ailecek organlarımızı bağışladık.					
6	Ailemde organ nakli yapılan vardır.					
7	Organ nakli konusunda televizyondan bilgi edinirim.					
8	Organ bağışını arttırmak için öğretmenlere önemli görevler düşmektedir.					
9	Organlarım eksik bir şekilde gömülmek fikri beni çok rahatsız ediyor.					
10	Organ bağışı ile ilgili okullarda kampanyalar düzenlenebilir.					
11	Organlarımın kime verildiği benim için önemli değildir.					
12	Eğitimli kişiler diğer bireylere oranla organ bağışı konusunda daha olumlu düşünmektedir.					
13	Organlarımı bağışlamaktan korkuyorum.					
14	Bir yakınımın öldükten sonra organlarının alınmasından rahatsız olurum.					
15	Başka birinin organının bana nakil edilmesini istemem.					
16	Organ bağışı konusuna derslerde daha çok yer verilmelidir.					
17	Organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip değilim.					
18	Organ nakli tıbbi açıdan önemli bir konudur.					
19	Bir yakınım öldüğünde organlarımı bağışlayabilirim.					

20	Organ mafyalarından dolayı organlarımı bağışlamak istemem.					
21	Organlarımı bağışlamayı kabul edersem, etik olmayan durumlarla karşılaşabilirim.					
22	Organ nakli konusunda kamu spotları yapılması insanları bilgilendirir.					
23	Organ bağışı yaparken hangi organlarımı bağışlayacağımı bilmiyorum.					
24	Organ nakli konusunda internetten bilgi edinirim.					
25	İhtiyacım olduğunda başka birine ait organları almaktan çekinmem					
26	Aile bireylerimin organlarımı bağışlamalarına onay veremem.					
27	Organ nakli ve bağışı konusunda, medya topluma yeterince bilgi vermektedir.					
28	Organ nakli ve bağışı konusu ulusal işbirliği gerektirir.					
29	Ülkemizde organ bağışlama oranı çok düşüktür.					
30	Dini açıdan organ bağışına engel durum / durumlar olabilir.					
31	Organ nakil ve bağışı konusunun tıbbi yönü yeterince araştırılmıştır.					
32	Türkiye’ de organ nakli yapan ekipler bilimsel-tıbbi açıdan yeterlidir.					
33	Organ nakli konusunda sosyal medyadan bilgi edinirim.					
34	Kök hücreden organ ve doku geliştirme ile ilgili genetik çalışmalar gelecekte organ nakillerinin yerini alabilecektir.					
35	Kültürel farklılıklar organ bağışı ve nakli konusundaki düşünceleri etkiler.					
36	Organ nakilleri konusundaki en önemli engel organ bağışının yetersiz oluşudur.					
37	Organ bağışı konusunda eğitime küçük yaşta başlanmalıdır.					
38	Ailemden birinin organ ihtiyacı olduğunda organlarımı verebilirim.					
39	Kişilerin beyin ölümü gerçekleştiğinde organları alınabilir.					
40	Ölümümünden sonra uygulanacak bir ameliyat fikri hoşuma gitmiyor.					
41	Kadavra organlarının alıcılara tamamen adil dağıtıldığını düşünmüyorum.					
42	Organ nakli ve bağışı konusunda din adamları öncülük etmelidir.					
43	Organ bağışını arttırmak için sağlık personeline büyük görevler düşmektedir.					
44	Organlarımı bağışlamak bana ölümü hatırlatıyor.					
45	Ailem ben öldükten sonra organlarımı bağışlamaz.					
46	Organlarımı ihtiyacı olan insanlara vermekten çekinmem.					
47	Ekonomik sıkıntıdaki bir insanın organını / organlarını para karşılığında bağışlaması etik değildir.					
48	Bir yakınımın organlarını bağışladığımda, çevremden olumsuz tepki almak kararımı etkilemez.					
49	Organ bağışı konusunda ailemin tutumu beni etkilemez.					
50	Ailem eğer organ bağışı konusunda beni desteklerse organlarımı bağışlayabilirim.					
51	Organ nakli ve bağışı konusu küresel işbirliği gerektirir.					
52	Organ bağışı için hangi kurumlara başvuracağımı bilmiyorum.					
53	Sağlıklı iken organ bağışı yapmayı düşünmüyorum.					

54	Organ nakli ve bağışı konusunun sosyal yönü yeterince araştırılmamıştır.					
55	Bütün organlarımı bağışlayabilirim.					
56	Organ nakli konusunda sağlık personeline güvenirim.					
57	Organ bağışı yapmayı düşündüğüm kişinin kim olduğu önemli değildir.					
58	Bağışlamayı düşündüğüm organlarımın ölümünden sonra uygun kullanılmamasından korkuyorum.					
59	Öldükten sonra yakınlarımın organlarımı bağışlamasını istemem.					
60	Organ bağışını sadece organ nakli bekleyen hastalar önemsemektedir.					
61	Organ bağışının yetersiz olmasının sebebi, kişilerin organ bağışı konusundaki olumsuz düşünceleridir.					
62	Organ nakli için kadavradan organ bağışını destekliyorum.					
63	Organ bağışı için hangi evrak ve bilgilerin gerekli olduğunu bilirim.					
64	Çevremde ailemden olmayan birine organ gerekli olduğunda organlarımı verebilirim.					
65	İnsanların kaçırılarak organlarının çalınabileceğine inanmıyorum.					
66	Öldükten sonra organlarımı bağışlama fikri bana itici geliyor.					
67	Organ bağışı ve nakli konusunda gelişmiş ülkeler bize kıyasla çok daha iyi durumdadır.					
68	Organlarımı bağışlayabilirim çünkü benim de organ nakline ihtiyacım olabilir.					
69	Toplum tarafından kabul görmüş kişilerin (sanatçı, bilim adamı, öğretmen v.b.) organ bağışı ile ilgili olumlu görüşleri organlarımı bağışlama kararımı olumlu yönde etkiler.					
70	Bir aile üyesinin ölümü durumunda organ/doku bağışı yapmak aile açısından olumlu sonuçlar doğurabilir.					
71	Bir gün hepimizin organ nakline ihtiyacı olabilir.					

**EK C: Ana Uygulamada Kullanılan Öğretmen Organ Nakli ve Bağışı
Tutum Ölçeği
ÖĞRETMEN ORGAN NAKLİ VE BAĞIŞI TUTUM ÖLÇEĞİ**

Sevgili arkadaşlar;

Bu ölçeğin amacı; sizin Organ Bağışı konusundaki düşüncelerinizi öğrenmektir. Aşağıdaki her bir cümleyi okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyiniz (X veya √). Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Ankete içtenlikle verdiğiniz cevaplar için teşekkür ederim.

Ercan PEHLEVAN
Fen Bilimleri Öğretmeni

I. Bölüm: Kişisel Bilgiler:

Cinsiyetiniz : Kadın () Erkek () Yaşınız: Branşınız:
Dersine Girdiğiniz Sınıflar: Meslekteki Kıdem Yılıınız:
Mezun Olduğunuz Lisans Programı:

ÖLÇEK MADDELERİ		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Organ nakli hayat kurtarır.					
2	Organ bağışı yaşamsal öneme sahiptir.					
3	Organ bağışı toplumsal dayanışmayı artırır.					
4	Organ bağışını arttırmak için öğretmenlere önemli görevler düşmektedir.					
5	Organ bağışı ile ilgili okullarda kampanyalar düzenlenebilir.					
6	Eğitimli kişiler diğer bireylere oranla organ bağışı konusunda daha olumlu düşünmektedir.					
7	Organ bağışı konusuna derslerde daha çok yer verilmelidir.					
8	Organlarım eksik bir şekilde gömülmek fikri beni çok rahatsız ediyor.					
9	Organlarımı bağışlamaktan korkuyorum.					
10	Bir yakınımın öldükten sonra organlarının alınmasından rahatsız olurum.					
11	Organlarımı bağışlamayı kabul edersem, etik olmayan durumlarla karşılaşabilirim.					
12	Ölümümünden sonra uygulanacak bir ameliyat fikri hoşuma gitmiyor.					
13	Organlarımı bağışlamak bana ölümü hatırlatıyor.					
14	Öldükten sonra yakınlarımın organlarımı bağışlamasını istemem.					
15	Öldükten sonra organlarımı bağışlama fikri bana itici geliyor.					
16	Ülkemizde organ bağışlama oranı çok düşüktür.					

17	Organ nakilleri konusundaki en önemli engel organ bağışının yetersiz oluşudur.					
18	Organ bağışı konusunda eğitime küçük yaşta başlanmalıdır.					
19	İhtiyacım olduğunda başka birine ait organları almaktan çekinmem					
20	Organ nakil ve bağışı konusunun tıbbi yönü yeterince araştırılmıştır.					
21	Organ nakli için kadavradan organ bağışını destekliyorum.					
22	Organlarımı ihtiyacı olan insanlara vermekten çekinmem.					
23	Bir yakınımın organlarını bağışladığımda, çevremden olumsuz tepki almak kararımı etkilemez.					
24	Organ bağışı konusunda ailemin tutumu beni etkilemez.					
25	Ailem eğer organ bağışı konusunda beni desteklerse organlarımı bağışlayabilirim.					
26	Bütün organlarımı bağışlayabilirim.					
27	Çevremde ailemden olmayan birine organ gerekli olduğunda organlarımı verebilirim.					
28	Toplum tarafından kabul görmüş kişilerin (sanatçı, bilim adamı, öğretmen v.b.) organ bağışı ile ilgili olumlu görüşleri organlarımı bağışlama kararımı olumlu yönde etkiler.					
29	Bir aile üyesinin ölümü durumunda organ/doku bağışı yapmak aile açısından olumlu sonuçlar doğurabilir.					
30	Bir gün hepimizin organ nakline ihtiyacı olabilir.					

**EK D: Pilot Uygulamada Kullanılan Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı
Tutum Ölçeği
ÖĞRENCİ ORGAN NAKLİ VE BAĞIŞI TUTUM ÖLÇEĞİ**

Sevgili öğrenciler;

Bu ölçeğin amacı; sizin Organ Bağışı konusundaki düşüncelerinizi öğrenmektir. Aşağıdaki her bir cümleyi okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyiniz (X veya √). Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Ankete içtenlikle verdiğiniz cevaplar için teşekkür ederim.

Ercan PEHLEVAN
Fen Bilimleri Öğretmeni

I. Bölüm: Kişisel Bilgiler:

Cinsiyetiniz : Kadın () Erkek () Sınıfınız: Yaşınız:
Okul:

ÖLÇEK MADDELERİ		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Organ nakli hayat kurtarır.					
2	Organ bağışı yaşamsal öneme sahiptir.					
3	Organ bağışı toplumsal dayanışmayı azaltır.					
4	Organ bağışı konusunda tüm bireylere eğitim verilmelidir.					
5	Televizyondan organ nakli konusunda bilgi edinirim.					
6	Organ bağışını arttırmak için öğretmenlere önemli görevler düşmektedir.					
7	Organlarım eksik bir şekilde gömülmek fikri beni çok rahatsız ediyor.					
8	Okullarda organ bağışı ile ilgili kampanyalar düzenlenebilir.					
9	Eğitimli kişiler diğer bireylere oranla organ bağışı konusunda daha olumlu düşünmektedir.					
10	Organlarımı bağışlamaktan korkuyorum.					
11	Bir yakınımın öldükten sonra organlarının alınmasından rahatsız olurum.					
12	Başka birinin organının bana nakil edilmesini istemem.					
13	Organ bağışı konusuna Fen Bilimleri dersinde ve ders kitaplarında daha çok yer verilmelidir.					
14	Organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip değilim.					
15	Organ mafyalarından dolayı organlarımı bağışlamak istemem.					
16	Organ nakli konusunda kamu spotları yapılması insanları bilgilendirir.					
17	Organ bağışı yaparken hangi organlarımı bağışlayacağımı bilmiyorum.					
18	Aile bireylerimin organlarımı bağışlamalarına onay veremem.					
19	Organ nakli ve bağışı konusunda medya, topluma yeterince bilgi vermektedir.					

20	Ülkemizde organ bağışlama oranı çok düşüktür.					
21	Dini açıdan organ bağışına engel durum / durumlar olabilir.					
22	Türkiye’ de organ nakli yapan ekipler bilimsel-tıbbi açıdan yeterli değildir.					
23	Sosyal medyadan organ nakli konusunda bilgi edinirim.					
24	Kök hücreden organ ve doku geliştirme ile ilgili genetik çalışmalar gelecekte organ nakillerinin yerini alabilecektir.					
25	Organ bağışı konusunda eğitime küçük yaşta başlanmalıdır.					
26	Ailemden birinin organ ihtiyacı olduğunda organlarımı veremem.					
27	Kişilerin beyin ölümü gerçekleştiğinde organları alınamaz.					
28	Kadavra organlarının alıcılara tamamen adil dağıtıldığını düşünmüyorum.					
29	Organ nakli ve bağışı konusunda din adamları öncülük etmelidir.					
30	Organ bağışını arttırmak için sağlık personeline büyük görevler düşmektedir.					
31	Organlarımı bağışlamak bana ölümü hatırlatıyor.					
32	Ailem ben öldükten sonra organlarımı bağışlamaz.					
33	Ekonomik sıkıntısındaki bir insanın organını / organlarını para karşılığında bağışlaması doğru bir davranıştır.					
34	Organ bağışı konusunda ailemin tutumu beni etkilemez.					
35	Ailem organ bağışı konusunda beni desteklerse organlarımı bağışlayabilirim.					
36	Organ bağışı için hangi kurumlara başvuracağımı bilmiyorum.					
37	Organ nakli ve bağışı konusunun sosyal yönü yeterince araştırılmamıştır.					
38	Bütün organlarımı bağışlayabilirim.					
39	Organ nakli konusunda sağlık personeline güvenmiyorum.					
40	Öldükten sonra yakınlarımın organlarımı bağışlamasını istemem.					
41	Organ bağışının yetersiz olmasının sebebi, kişilerin organ bağışı konusundaki olumsuz düşünceleridir.					
42	Organ nakli için kadavradan organ bağışını destekliyorum.					
43	Organ bağışı için hangi evrak ve bilgilerin gerekli olduğunu bilirim.					
44	Çevremde ailemden olmayan birine organ gerekli olduğunda organlarımı veremem.					
45	İnsanların kaçırılarak organlarının çalınabileceğine inanmıyorum.					
46	Öldükten sonra organlarımı bağışlama fikri bana itici geliyor.					
47	Organ bağışı ve nakli konusunda gelişmiş ülkeler bize kıyasla çok daha iyi durumdadır.					
48	Toplum tarafından kabul görmüş kişilerin (sanatçı, bilim adamı, öğretmen v.b.) organ bağışı ile ilgili olumlu görüşleri insanların organlarını bağışlama kararını olumlu yönde etkiler.					
49	Bir aile üyesinin ölümü durumunda organ/doku bağışı yapmak aile açısından olumlu sonuçlar doğurmayabilir.					
50	Bir gün hepimizin organ nakline ihtiyacı olabilir.					
51	Sosyal medya organ bağışı oranını arttırmada etkili değildir.					
52	Organ bağışı konusunda tüm derslerde bilgi verilmelidir.					
53	Derslerde organ bağışı ile ilgili olumlu örneklerle daha çok yer verilmelidir.					

EK E: Ana Uygulamada Kullanılan Öğrenci Organ Nakli ve Bağışı Tutum Ölçeği
ÖĞRENCİ ORGAN NAKLİ VE BAĞIŞI TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler;

Bu ölçeğin amacı; sizin Organ Bağışı konusundaki düşüncelerinizi öğrenmektir. Aşağıdaki her bir cümleyi okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyiniz (X veya √). Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Ankete içtenlikle verdiğiniz cevaplar için teşekkür ederim.

Ercan PEHLEVAN
Fen Bilimleri Öğretmeni

I. Bölüm: Kişisel Bilgiler:

Cinsiyetiniz : Kadın () Erkek () Sınıfınız: Yaşınız:

Okul:

ÖLÇEK MADDELERİ		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Öldükten sonra yakınlarımla organlarımı bağışlamasını istemem.					
2	Aile bireylerimin organlarımı bağışlamalarına onay veremem.					
3	Çevremde ailemden olmayan birine organ gerekli olduğunda organlarımı veremem.					
4	Ailem ben öldükten sonra organlarımı bağışlamaz.					
5	Organlarımı bağışlamaktan korkuyorum.					
6	Organlarım eksik bir şekilde gömülmek fikri beni çok rahatsız ediyor.					
7	Ailem organ bağışı konusunda beni desteklerse organlarımı bağışlayabilirim.					
8	Organlarımı bağışlamak bana ölümü hatırlatıyor.					
9	Bütün organlarımı bağışlayabilirim.					
10	Başka birinin organının bana nakil edilmesini istemem.					
11	Organ bağışı konusunda tüm derslerde bilgi verilmelidir.					
12	Derslerde organ bağışı ile ilgili olumlu örneklerle daha çok yer verilmelidir.					
13	Organ bağışı konusunda eğitime küçük yaşta başlanmalıdır.					
14	Organ bağışı konusuna Fen Bilimleri dersinde ve ders kitaplarında daha çok yer verilmelidir.					
15	Okullarda organ bağışı ile ilgili kampanyalar düzenlenebilir.					
16	Organ nakli hayat kurtarır.					
17	Organ bağışı yaşamsal öneme sahiptir.					
18	Organ nakli konusunda kamu spotları yapılması insanları bilgilendirir.					
19	Organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip değilim.					

20	Organ bağışı yaparken hangi organlarımı bağışlayacağımı bilmiyorum.					
21	Organ bağışı için hangi kurumlara başvuracağımı bilmiyorum.					
22	Televizyondan organ nakli konusunda bilgi edinirim.					
23	Organ nakli ve bağışı konusunda din adamları öncülük etmelidir.					
24	Organ nakli ve bağışı konusunda medya, topluma yeterince bilgi vermektedir.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ercan PEHLEVAN
Doğum tarihi ve yeri : 20/03/1980- Akhisar
e-posta : ercanpehlevan@gmail.com

Öğrenim Bilgileri

Derece	Okul/Program	Yıl
Y. Lisans	Balıkesir Üniversitesi/Biyoloji Eğitimi	2017-....
Lisans	Balıkesir Üniversitesi / Necatibey Eğitim Fakültesi / Biyoloji Öğretmenliği	1997-2001
Lise	Akhisar Lisesi	1993-1996